

ETICĂ și DEONTOLOGIE

Nr. 1/2021

Editat de **Pro Universitaria SRL**, editură cu prestigiu recunoscut.

Editura **Pro Universitaria** este acreditată CNCS în domeniul Științelor Umaniste și CNATDCU (lista A2-Panel 4) în domeniul Științelor Sociale.

Copyright © 2021, **Editura Pro Universitaria**.

Redactor:	Elena Onea
Tehnoredactor:	Liviu Crăciun
Copertă:	Vlad Pătruță

Redacție:
tel.: 0732.320.664
e-mail: editura@prouniversitaria.ro

 Editura Pro Universitaria

Librăria Ujmag:
tel.: 0733.673.555;
021.312.22.21
e-mail: comenzi@ujmag.ro
ujmag.ro

 Ujmag.ro

ISSN 2784 – 3904
ISSN-L 2784 – 3904

REDACTORI:

Laura MANEA - Universitatea Transilvania din Braşov, România

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU - Universitatea Transilvania din Braşov, România

BORD ŞTIINŢIFIC

Flavius Antoniu BAIAS, Universitatea Bucureşti, Romania

Laura BOURIAUD, Universitatea *Ştefan cel Mare* University din Suceava, România

Valeriu CAPCELEA, Academia de Ştiinţe a Moldovei

Daniel CATALÁN, Universidad Carlos III de Madrid, Spania

Natalia CHERADI, Academia de Studii Economice din Moldova, Moldova

Teodor CODOBAN, Universitatea de Artă şi Design, Cluj-Napoca, România

Dacian Cosmin DRAGOŞ, Universitatea *Babeş-Bolyai* University din Cluj-Napoca, România

Elena GREBENSHCHIKOVA, Universitatea Naţională de Cercetare Medicală, *Pirogrov*, Federaţia Rusă

Fatma Yeşim İŞİL ÜLMAN, Universitatea *Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar*, Turcia

Matthew JAMES, Universitatea St Mary's, Regatul Unit al Marii Britanii

Tereza KHECHOYAN, Academia de Administraţie Publică din Republica Armenia, Armenia

Manolis KOUKOURAKIS, Universitatea din Creta, Grecia

Erwin LENGAUER, Universitatea din Viena, Austria

Alessandro, LOVARI, Universitatea din Cagliari, Italia

John McMILLAN, Universitatea din Otago, Noua Zeelandă

Saltanat MEIRAMOVA, Universitatea Agrotehnică Kazahă *Saken Seifullin*, Universitatea Naţională Eurasiatică, Kazahstan

Cristinel Ioan MURZEA, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Ciprian Ioan PREDA, Universitatea de Vest, Timişoara, România

Mircea REGNEALĂ, Universitatea din Bucureşti, România

Angela REPANOVICI, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Liliana ROGOZEA, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Cătălin Silviu SĂRARU, *Academia de Studii Economice, Bucureşti, România*

Elena ŞTEFAN, Universitatea *Titu Maiorescu*, Bucureşti, România

Ioan SCHIAU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Elena TÎRZIMAN, Universitatea din Bucureşti, România

Nelly TURCAN, Universitatea de Stat din Moldova, Moldova

Nasty Marian VLĂDOIU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Patricia WHITE, Universitatea de medicină din Massachusetts, U.S.A.

COLEGIUL DE REDACŢIE

Ramona CIOBANU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Andreea CIUREA, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Elena Maria COCUZ, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Iuliu Gabriel COCUZ, Universitatea de Medicină, Farmacie, Ştiinţă şi Tehnologie *George Emil Palade* din Târgu Mureş, România

Cătălina Georgeta DINU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Camelia DRĂGHICI, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Raluca DUMACHE, Universitatea de Medicină şi Farmacie *Victor Babeş* din Timişoara, România

Carmen GHEORGHE, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Cristinel GHIGHECI, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Suman KOLAR VASUDEVA, Baroul de Stat din Karnataka, India

Ane LANDØY, Universitatea din Bergen, Norvegia

Alexandru LĂCULICEANU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Dana PERNIU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Oana ŞARAMET, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Gabriel ȚIȚA-NICOLESCU, Universitatea Transilvania din Braşov, România

Mihaela Alida TOMIȚĂ – University de Vest din Timişoara, România

Sorin Daniel VÂTCĂ – Universitatea de Ştiinţe Agricole şi Medicină Veterinară din Cluj-Napoca, România

Victor VELTER, Unitatea Executivă pentru Finanţarea Învăţământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării şi Inovării, Bucureşti, România

CUPRINS

EDITORIAL / 7

Nicolae CÎRSTEA
Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU
Laura MANEA

Code of Ethics as a Tool of Management in Academic Environment: Case of Armenia / 10

Tereza KHECHOYAN
Gayane HOVHANNISYAN

Considerații privind aplicarea normelor de etică în activitatea didactică universitară / 18

Angela Stela IVAN
Elisabeta SLABU

Etica academică în contextul pandemiei Covid 19: metode eficiente utilizate la nivel instituțional / 25

Tünde GIURGIUMAN
Marius DEACONU
Sorin Daniel VÂTCĂ

De lege ferenda cu privire la reglementările cu impact asupra activității comisiilor de etică universitară / 32

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU
Laura MANEA

Dileme și provocări în sprijinirea cursurilor de etică, deontologie și integritate academică / 44

Gabriel-Stănică LUPU

Research Ethics in Universities / 52

Sorin Daniel VÂTCĂ
Marcel DÎRJA,
Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU
Tunde GIURGIUMAN

A Critical Analysis of the Need for a Stronger International Legal Framework for Cyber Ethics in Times of Pandemic / 60

Nataliya MAROZ

**Considerații etice privind managementul Covid-19
la pacientul vârstnic spitalizat – Studiu de caz / 74**

Maria-Elena COCUZ
Iuliu-Gabriel COCUZ

**Acordarea unor sporuri diferite personalului
medical și impactul asupra eticii profesionale / 82**

Cătălina-Georgeta DINU

Fundamentul moral al dreptului în Roma antică / 89

Cristinel Ioan MURZEA

**De la tradiție la inovație în filosofia și metodologia științei
contemporane: „Trietica contradictoriului”, Ștefan Lupașcu / 95**

Iulia INGLIS

**Deontologia muncii în echipă în contextual
actual al muncii la domiciliu / 104**

Laura MANEA,
Frederigo de CARVALHO FIGUEIREDO

NOUTĂȚI LEGISLATIVE

**Interpretarea oficială a unor prevederi ale OSGG nr. 600 din 2018
privind consilierul de etică la nivelul instituțiilor
de învățământ superior / 112**

Laura MANEA
Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU

BREVIAR

**Propuneri de modificări legislative privind etica
universitară: forma autorilor și forma aprobată de CEMU / 117**

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU
Laura MANEA

EDITORIAL

Nicolae CÎRSTEA¹, Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU^{2*}, Laura MANEA²

¹ Președinte grup editorial Universul Juridic,
nicolae.cirstea@prouniversitaria.ro

² Universitatea Transilvania din Brașov.
rotaruc@unitbv.ro, manea@unitbv.ro

* Correspondence: rotaruc@unitbv.ro

Etica ... un subiect pe cât de vechi, pe atât de actual. S-a scris mult despre etică de-a lungul timpului, abordându-se subiectul în detalii sau în general, din perspective istorice și științifice, în toate limbile... și se va mai scrie, fiind un subiect ofertant. Nu ne propunem a prezenta deci, nici o scurtă istorie a eticii și nici definițiile, mai largi sau mai restrânse, ale acesteia, existând numeroși autori, naționali sau internaționali, care au abordat cu succes acest domeniu.

Pornind de la importanța moralei în viața de zi cu zi a individului, dar și în organizarea și funcționarea unei persoane juridice, considerăm că dezvoltarea unei persoane sub dezideratele moralei contribuie la consolidarea comunității umane în actuala societate tehnologică. Iar înțelegerea moralei și dezvoltarea unei persoane în acord cu dezideratele morale precum și conștientizarea laturii umane din perspectivă etică, se realizează în anii educației individuale, în tandem cu acumularea cunoștințelor din liceu și facultate.

Anul 2011 marchează reforma în educație în România prin adoptarea noii legi a educației naționale, Legea 1 din 2011, care înlocuiește vechea Lege a învățământului nr. 84 din 1995, asigurând inclusiv implementarea reformei de la Bologna. Deși nu este nouă idea eticii în mediul universitar, noul act normativ evidențiază etica academică și conștientizează asupra impactului eticii în educație și cercetare științifică, întărind reglementările deja existente cu privire la etica în cercetare și diseminare din cuprinsul Legii nr. 206 din 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Astfel anul 2011 este un an de cotitură cu privire la importanța acordată eticii academice, în toate formele sale de exprimare.

Evoluția procesului de integrare a eticii în cotidianul academic rezultă și din noile reglementări prin care sunt

Citation: Cîrstea, N., Salcă Rotaru, C.M. & Manea, L. (2021). Editorial. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 7-9,

<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.01>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

stabilite regulamentele de organizare și funcționare ale consiliile consultative ale ministerelor de resort - Consiliul de Etică și Management Universitar (CEMU) și Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI) – dar și prin introducerea în mod obligatoriu în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare, a cursurilor de etică și integritate academică.

Etica devine mai vizibilă, importanța comportamentului etic fiind recunoscută unanim. Abaterile de la etica universitară, devin mai accesibile publicului, intrând în vizorul mediei, care pune presiune pe organismele abilitate pentru a supraveghea la păstrarea unui climat etic dar și de a aplica sancțiuni persoanelor vinovate de alterarea procesului educațional și de cercetare științifică. Astfel rolul comisiilor de etică de la nivelul universităților și al consiliilor consultative ale ministerelor de resort este relevant în noul context legislativ și social.

Element și totodată instrument important al mediului academic, comunicarea, este văduvită de existența la nivel național a unei *agora* prin care să fie cunoscute opiniile, cercetările și de ce nu problemele și dilemele etice.

De ce **Revista Etică și deontologie**? Pentru că deși există un număr de 56 de reviste la nivel internațional având ca obiect etica în diferite domenii de cercetare, conform *Listei revistelor pe subdomenii, ordonate descrescător în funcție de factorul nenul de impact (IF), conform ediției JCR 2020 din 30 iunie 2021, indexate în Science Citation Index Expanded (SCIE) sau Social Sciences Citation Index (SSCI)*, nici una dintre acestea nu este o revistă românească care să coaguleze și să disemineze, accesibil pentru comunitatea academică din România, cercetările autorilor naționali, dar și internaționali, ce privesc aspecte ale eticii din diferite domenii științifice.

De ce doar în 2021? Un început al coagulării ideii de comunicare și schimb de bune practici în domeniul eticii a avut loc la Brașov, în 2019, cu ocazia primei conferințe internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală, organizată de Universitatea Transilvania din Brașov. Atunci și acolo, s-au întâlnit pentru prima dată toți actorii instituționali – președinții comisiilor de etică universitară, membrii CEMU și CNECSDTI - alături de alți membri ai comunității academice pentru a-și împărtăși problemele, viziunea și cunoștințele acumulate practic în domeniul eticii. În 2021, după pauza conjuncturală a anului 2020, se reiterează evenimentul, de data acesta și cu sprijinul Grupului editorial Universul Juridic, ca partener, care prin intermediul canalelor media ajută la popularizarea evenimentului și la diseminarea rezultatelor comunicărilor din cadrul Conferinței și în afara evenimentului.

Se naște deci, ideea unei reviste de specialitate care să fie locul întâlnirii științifice a teoriei cu practica, locul în care fiecare membru al comunității academice, și nu numai, să își poată publica opiniile, cercetările dar și de unde să se poată informa specializat. Pentru că în primul rând necesitatea este a comunității academice românești, nu se putea naște decât o revistă în care să se publice în limba română. Dar pentru că mediul academic este conectat internațional, revista este bilingvă, fiind deschisă astfel și comunității academice de peste hotare.

Etica înseamnă corectitudine, echidistanță și transparență publică. Cum altfel s-ar fi putut tinde către acest deziderat dacă nu prin una dintre editurile grupului ce

se adresează întregii comunități academice – Editura Pro Universitaria? Sub auspiciile acestei edituri, **Revista Etică și deontologie** se adresează tuturor, de la juriști la ingineri, de la medici la artiști, de la sportivi la economiști, de la informaticieni la bibliotecari, de la cercetători la cititorul dornic de informații, de la profesori la studenți și doctoranzi. Fiecare domeniu, fiecare profesie are propriile specificități în domeniul eticii. De aceea revista nu este numai de etică, ci și de deontologie.

Cunoașterea nu înseamnă numai acumularea de informații teoretice. Aspectele practice și soluțiile instanțelor și autorităților în domeniu, deosebit de importante pentru cercetători și practicieni, trebuie făcute cunoscute și pentru asta, cu siguranță, revista va satisface nevoile cititorilor prin rubricile de actualități: breviar, jurisprudență, legislație, noutăți editoriale.

Viitorul eticii în România trebuie să se racordeze la valorile și principiile academice internaționale. De aceea avem un bord editorial internațional, diversificat pe domenii științifice, care să asigure nu numai conexiunea cercetării românești cu cea internațională ci și un nivel ridicat științific al cercetărilor și al lucrărilor publicate.

Deschiderea revistei către tot spectrul comunității academice, este un bun prilej de comunicare inter și trans disciplinară, de cunoaștere și apropiere a celor interesați în crearea și dezvoltarea unei culturi etice naționale, astfel încât societatea națională și comunitatea academică românească să se armonizeze la nivel internațional.

Vă așteptăm cu drag să colaborați cu noi!

Code of Ethics as a Tool of Management in Academic Environment: Case of Armenia¹

Tereza KHECHOYAN¹, Gayane HOVHANNISYAN^{2*}

¹ Associate Professor, Head of Ethics Commission, Public Administration Academy of the Republic of Armenia, khechoyantereza@yahoo.com;

² Head of the Quality Assurance Center, Researcher of Research Center for Management of Science, Public Administration Academy of the Republic of Armenia;

* Correspondence: khechoyantereza@yahoo.com

Abstract: *The paper deals with the role and importance of the code of academic ethics as a tool of education and management in modern educational environment, it also reviews the challenges associated with development and introduction of the code in the academic environment.*

The outcomes of the study of the procedure of developing and introducing the code of ethics in HEI's management are presented as the main document underlying the formation of corporate culture in any educational institution. The study was based on the results of surveys on Code of Ethics in Academic Environment conducted among the staff and students of Public Administration Academy of RA, and The Effects of the Current Emergency Situation on the Daily Tasks of the Staff of Armenian Scientific and Educational Organizations.

The analysis of the attempts to create a Code of Ethics allows one to conclude that although such codes are needed as regulators of relationships among all participants of educational process, there are no unified approaches or suggestions for their formation.

The analysis has revealed that the legislation on education in Armenia is lacking provisions on code of ethics or ethic rules: the imperfection of mechanisms of applying these provisions is obvious. Legal provisions related to regulation of ethical dilemmas as well as building efficient framework for their supervision need to be developed.

It is worth noting that the Draft Law on Higher Education and Science has added a number of provisions to be addressed in this article.

Citation: Khechoyan, T. & Hovhannisyán, G. (2021). Code of Ethics as a Tool of Management in Academic Environment: Case of Armenia. *Revista Etică și deontologie*. 1 (1), 10-17
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.02>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Keywords: *Code of Ethics, Code of Conduct, Academic Integrity, Online Teaching and Research*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introduction

Ethical behavior, the established code of ethics and its efficient practical application are of highest importance in education system, particularly, in higher education.

The analysis of attempts to create codes of ethics allows one to conclude that although such codes are much in demand as regulators of relationships among all groups participating in the education, there are no unified approaches or suggestions for their formation.

The code of conduct sets particular standards of behavior to guide the representatives of academic system as to how to behave in certain situations. Besides, these codes outline the principles of transparency and public accountability in research and education activities.

It is noteworthy that based on the outcomes of the review of local and foreign higher education institutions, we reached a conclusion that the principles of academic ethics have no essential distinctions since they are rooted in common human values such as integrity, transparency, dependability, mutual respect, etc. (Stanford University Code of Conduct. Howard University Code of Ethics and Conduct. Кодекс этики научно-педагогического работника НИУ ВШЭ, 2020. Кодекс этики обучающихся НИУ ВШЭ, 2020).

The Codes of Ethics help meet the increasingly growing expectations of the public about the education system as well as define the higher educational institutions' responsibility degree. The Codes of Ethics can contribute to enhancement of mutual trust between the public and higher educational institutions.

Higher educational institutions should design and implement fair and consistent policy, relevant procedures and response mechanisms aimed at preparation of programs for enhancement of academic ethics and awareness.

Enforcement of Code of Ethics may be fostered also by the pressure exerted by the public to ensure transparency of the system.

Rodney Erakovich and Sherman Wyman having examined the role of organizational culture believe that within the organization the leader's role is of utmost importance. S/he can by her/his own behavior introduce a certain frame of values to set the permissible and encouraging behavior types (Erakovich R., Wyman S., 2009).

They, in essence, criticize the normative approach to introduction of ethics with accentuation of ethical guidelines; instead they recommend establishing an ethical culture to comply with the organization's mission and goals.

The academic public has a set of non-formal rules and traditions which are nowhere described or discussed although assumed to be quite understandable.

Rules-based code of conduct concentrates on the things we are unable to perform while values-based code of conduct focuses on the things desired.

The analysis of the attempt to create a code of ethics allows us to state that, on one hand, they are much demanded as regulators of relationships among all groups

of participants of the education process, while on the other hand, there are no unified approaches and recommendations for their formation.

2. Materials and Methods

We have conducted surveys in the Public Administration Academy of the Republic of Armenia and in other Armenian higher educational institutions. The analysis revealed a number of phenomena occurring in the academic environment.

Code of Conduct of the Public Administration Academy of the Republic of Armenia (PAARA) has been approved by the Scientific Board in 2015. In 2021 PAARA Quality Assurance Center conducted survey among the staff and students of the Academy on Code of Ethics in Academic Environment which was a source of information on current state of human resources management and will be instrumental in improving the Code of Conduct and Toolkit.

Besides, survey on Effects of the Current Emergency Situation on the Daily Tasks of the Staff of Armenian Scientific and Educational Organizations was conducted in 2021 by the Public Administration Academy of RA Quality Assurance Center.

The Strengthening Integrity and Fighting Corruption in Education: Armenia Report (Open Society Foundations – Armenia and Center for Applied Policy Team) was used in this article as a source of academic integrity investigation.

The survey on Code of Ethics in Academic Environment involving 54 students and 39 academic staff of PAARA as respondents, reveals that

- ✓ 63.4% of respondents were aware about Academy's Code of Conduct.
- ✓ 60.2% of respondents were unaware about Academy's Ethics Commission.
- ✓ 20.4% of respondents encountered a problem but failed to apply to the Ethics Commission.

The majority of them could not overcome the fear of being criticized or were not sure they would succeed, so they refrained from turning to the Ethics Commission for solving their problems.

A number of ethical problems linked to the COVID-19 pandemic have arisen in academic environment, while the targeted survey reveals challenges of online education in Armenia.

The figures on challenges and advantages of online teaching represented below, illustrate our conclusions concerning the objectivity of students' knowledge assessment in the case of online teaching and learning (The Effects of the Current Emergency Situation on the Daily Tasks of the Staff of Armenian Scientific and Educational Organizations Survey, 2021).

Answers to the following questions on challenges of online education are shown by the figure 1:

- ✓ It is not possible to fully assess a student's knowledge (14.7%)
- ✓ It is difficult to conduct practical exercises (16.6%)
- ✓ It is difficult to understand whether the student understood the material or not (16.6%)

- ✓ It is difficult to prevent various manipulations while the student is responding (17.5%)
- ✓ It is necessary to apply a new methodology, for which the previous teaching methods should be reviewed, which requires additional efforts from the lecturer (9.7%)
- ✓ The lecturer and the student must adapt to the new technical means and master them (5.1%)
- ✓ Online teaching has no difficulties, you just have to adapt (3.7%)
- ✓ Bad communication often causes problems (15.2%)
- ✓ I find it difficult to answer (0.9%).

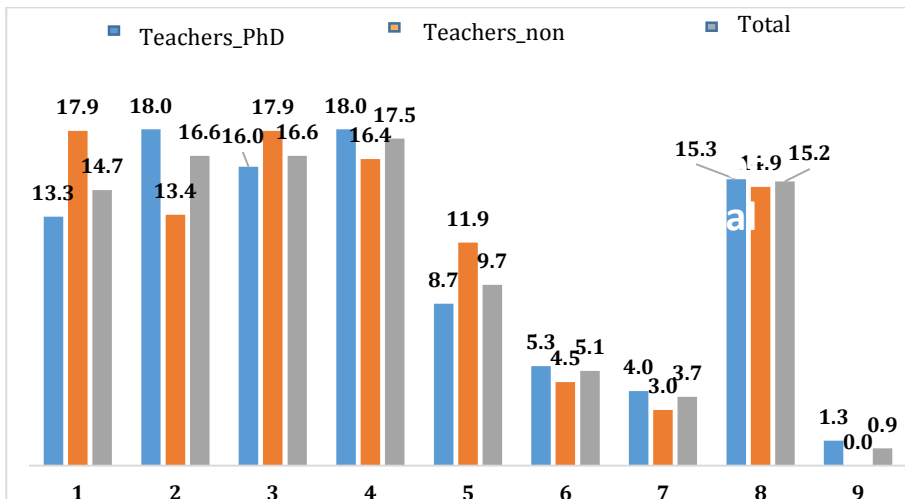

Figure 1. Analysis of Challenges of Online Teaching, %

Figure 2 illustrates answers to the following questions on advantages of online education:

1. Allows objective assessment of students' knowledge (1.1%)
2. Allows you to work on a flexible schedule (17.1%)
3. Provides opportunities to provide more materials to students (7.4%)
4. Enables more active monitoring of student participation (1.7%)
5. Gives the opportunity to be in constant contact with students (4.6%)
6. Gives students the opportunity to express their thoughts freely, to raise various issues related to the topic (3.4%)
7. Gives an opportunity not to lag behind the educational process in the current situation (22.3%)
8. Enables working students to be more actively involved in the learning process (11.4%)
9. The personal expenses of the lecturer and student (transportation and other expenses) are reduced (21.7%)
10. Online teaching has no advantages over existing teaching (8.6%)
11. I find it difficult to answer (0.6%)

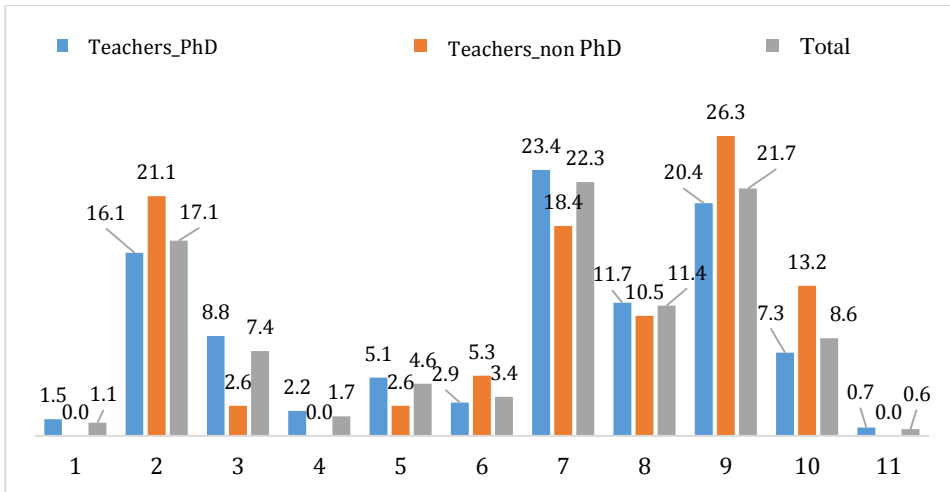

Figure 2. Advantages of Online Teaching, %

The analysis of the data of the above figures allows to reach the following conclusions:

1. Only 1.1% of respondents/academic staff from Armenian Universities were sure that online education allows objective assessment of students' knowledge.
2. Only 1.7% of them think that online education enables more active monitoring of student participation.
3. 17.5% of them think it difficult to prevent various manipulations by a student when answering a question in a quiz.
4. 15.2% of them pointed out several problems often caused by poor communication.
5. 14.7% of them deemed it impossible to fully assess student's knowledge.
6. 16.6% of them pointed out the difficulties associated with practical exercises and knowledge objective assessment.

These data indicate that there is a need to include the cases of emergencies (e.g. pandemics) in the Code of Ethics.

According to the Strengthening Integrity and Fighting Corruption in Education: Armenia Report (Strengthening Integrity and Fighting Corruption in Education: Armenia Report, 2015),

- ❖ Academic dishonesty (plagiarism, for example) is quite common. Two-thirds of the 125 students participating in a survey conducted among five Armenian universities, reported on regularly using and copying up to a third of their written works from Internet sources or elsewhere without attributing authorship.
- ❖ Factors that create opportunities for the integrity violation:
 - ✓ Ignorance and impunity
 - ✓ Deficient detection mechanisms
- ❖ Undue recognition of academic achievement:

- ✓ 62% of those students, who stated they were aware of corruption in their universities, admitted bribing their teachers to pass an exam.
- ✓ The majority of bribing students (56%) have done this more than once.
- ✓ It is an indication that purchasing of academic recognition might have become part of the institutional culture at the universities surveyed.
- ❖ Factors that create opportunities for the integrity violation:
 - ✓ Impunity and low accountability with regards to rules of academic recognition
 - ✓ Limited independence of quality assurance bodies.
- ❖ Factors that create incentives for the integrity violation:
 - ✓ Financial dependency on fee-paying students
 - Due to the shortage of public resources, tertiary institutions naturally tend to prioritize fee-based income and fee-paying students over those who are studying „for free”. The conditions under which they operate push them strongly into an institutional attitude that can be best described as „the more students – the more money – the better”.
 - The analysis has revealed that the disproportionate reliance by public universities on tuition fees creates a strong incentive to treat the group of fee-paying students more favorably, for example by lowering achievement requirements.
 - ✓ Financial dependency on fee-paying students:
 - In order to limit the negative influence of this factor, the side effects of dependency of public universities on fees and fee-paying students should be eliminated, mainly by reducing this dependency to manageable levels.
 - The first and most difficult recommendation to follow is to increase public spending on higher education.
- ❖ Deficient hiring and firing procedures and practices:
 - ✓ The legislative framework grants public universities full autonomy to determine their human resource policies.
 - ✓ These include the definition of staffing needs, the development of procedures for hiring and firing of staff at all levels of the institutional hierarchy, and the final decision of who gets or loses a job.
 - ✓ There is no external accountability for any of these decisions, but there are robust channels for external influence, mostly opened through the governance structures of the universities with the help of persisting regulatory ambiguities.
 - ✓ The government appoints a majority representation in the Councils (Governing Boards) of the public higher education institutions and places a politically affiliated figure to be the Chair.
 - ✓ The Rector’s Councils – entities that, among other things, have the final say on staff policies and staff-related decisions including hiring and

firing – follow orders that are defined by the politically captured Governing Boards.

3. Results

- A punishment provision for cheating and plagiarism is needed (in case of more than 20% of plagiarism students are subject to removal)
- Rules and Regulations are not sufficient to overcome ethics-related challenges
- Establishment of professional ethics culture will create favorable conditions for relationships among various students and those among students and teachers.
- Transparency and accessibility of the Code are highly needed.
- The management of the Academy should take preventive measures to eliminate any kind of misconduct.
- In order to make the Code a part of organizational structure, it is necessary to find ways to enhance the staff's and students' awareness of it.
- The Code is more effective, if it adequately reflects the culture of the organization.
- There is a need to include the cases of emergencies (e.g. pandemics) in the Code of Ethics.

The analysis has shown that the Armenian laws on education are lacking provisions of code of ethics or ethic rules: here we encounter deficient mechanisms of applying these provisions. It is noteworthy that Armenia deems it very important in the context of implementing reforms in higher education and science; it is noteworthy that the draft Armenian Law on Higher Education and Science already has a number of relevant provisions incorporated in it. Thus,

Under clause 1, part 1, article 3 of the draft law, academic ethics means carrying out research and educational activities in compliance with professional ethics: professional behavior principles and moral conduct rules.

The draft law envisages that the higher educational institutions besides the strategic and annual plans should develop and publicize academic ethics code (part 8, article 6 of the draft law).

Pursuant to part 5, article 7 of the draft law, research entity at least once every 5 years should develop and publicize its five-year strategic plan and code of academic ethics.

The approval of model code of academic ethics is within the competencies of the relevant body in charge of higher education and science (clause 8, part 1, article 21 of the draft law), while the review and approval of the code of academic ethics should be performed by the higher educational institutions' academic board (clause 11, part 5, article 31 of the draft law).

The violation of the requirement stated in the Law should also entail legal liability.

Under clause 3, part 3, article 36 of the draft law, a student is obliged to follow the requirements of the code of academic ethics. Such an obligation is also assigned

to employee of a higher educational institution and research entity (clause 3, part 20, article 37 of the draft law).

Codes of ethics help meet the increasingly growing expectations of public and education system as well as establish responsibility to higher educational institutions, these measures may foster the mutual trust between public and higher educational institutions.

With consideration of the fact that possibilities of model code of ethics are limited to the tasks of regulating the relationships among education process participants, it is appropriate to implement further surveys and projects towards social responsibility and social security of all groups of individuals participating in the education process, which we consider an important component of the process.

The practical importance of a model code is associated with the possibility of formation of a corporate culture by higher educational institutions based on a unified approach, creation of manageable climate among the staff members, on-going perfection of the situation, establishment and maintenance of higher educational institutions appealing image when dealing with external environment based on the attractive behavior of each of the staff and fair partnership principles, mobilization of all resources of staff members and students to achieve common goals.

Student organizations should regularly conduct surveys in various higher educational institutions on cases of violation of ethical rules, while the outcomes of the surveys should be made publicly available.

References

- Draft Armenian Law on Higher Education and Science/Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին ՀՀ օրենքի նախագիծ. Retrieved at: <http://parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=12066&Reading=0>
- Erakovich R., Wyman S., *Social Role of Public Organization Ethics Building in Local Governance in the Balkans*, 2009, pp. 3-4.
- Howard University Code of Ethics and Conduct. Retrieved at: <http://www.howard.edu/policy/codeofethics.pdf>
- Report of Survey Results on „Code of Ethics in Academic Environment”, 2021. Retrieved at: <https://paara.am/wp-content/uploads/2012/10/վարքագիծ.pdf>
- Stanford University Code of Conduct. Retrieved at: <https://adminguide.stanford.edu/chapter-1/subchapter-1/policy-1-1-1>
- Strengthening Integrity and Fighting Corruption in Education: Armenia Report (Open Society Foundations – Armenia and Center for Applied Policy Team: Meri Avetisyan, Ivana Ceneric, Tetiana Khavanska, Mihaylo Milovanovitch), 2015; Publisher: Open Society Foundations-Armenia & Center for Applied Policy. Retrieved at: http://www.osf.am/wp-content/uploads/2016/01/Integrity-report_final_en_12.11.2015.pdf
- The Effects of the Current Emergency Situation on the Daily Tasks of the Staff of Armenian Scientific and Educational Organizations Survey, 2021. Retrieved at: <https://paara.am/wp-content/uploads/2017/07/հետզոտում.pdf>
- Кодекс этики научно-педагогического работника НИУ ВШЭ, 2020. Retrieved at: <https://www.hse.ru/our/news/357670900.html>
- Кодекс этики обучающихся НИУ ВШЭ, 2020. Retrieved at: <https://www.hse.ru/our/news/424081845.html>

Considerații privind aplicarea normelor de etică în activitatea didactică universitară¹

Angela Stela IVAN¹, Elisabeta SLABU^{1,*}

¹ Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați;
angela.ivan@ugal.ro; elisabeta.slabu@ugal.ro

* Correspondence: elisabeta.slabu@ugal.ro

Rezumat: *Activitatea didactică universitară are la bază un sistem de valori etice unanim recunoscute, care gestionează și orientează comportamentul membrilor comunității academice. Aceste valori sunt încorporate într-o serie de reguli și norme de comportament pe care le regăsim în legi și în acte administrative normative denumite Coduri de etică și deontologie universitară, avizate prin deciziile Senatelor universitare și care fac parte integrantă din Cartele universitare. Constituie o sarcină și o preocupare permanentă a membrilor Comisiilor de etică universitară, să stabilească forța juridică a acestor coduri și relațiile lor cu celelalte reglementări normative aprobate de către aceleași foruri din conducerea universitară. Atunci când se evaluează dacă un membru al comunității universitare a respectat sau nu normele de etică academică, în Comisiile de etică se analizează mai multe acte juridice ce pot fi aplicate cauzei care se discută. Care este procedura prin care se stabilește ce act administrativ va sta la baza deciziei ce va fi luată? Unele acte administrative normative au o forță juridică mai mare decât a altora? Sau toate au aceeași forță juridică? Vom afla analizând multitudinea de reglementări juridice care au relevanță în soluționarea cauzelor cu care sunt sesizate Comisiile de etică universitară.*

Citation: Ivan, A.S. & Slabu, E. (2021). Considerații privind aplicarea normelor de etică în activitatea didactică universitară. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 18-24
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.03>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: *Codul de etică și deontologie universitară, Comisia de etică universitară, act administrativ normativ.*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Valorile etice universitare

Înțelegem ca „centru de cultură, de cunoaștere, de cercetare” (Magna Charta Universitatum, 1988, p. 1), „universitatea nu își poate îndeplini misiunea – aceea de a servi umanitatea - în afara cadrului etic” (Jeder, 2018, p. 65).

În perioada actuală, exigențele de natură etică se impun din ce în ce mai mult, în toate domeniile. Cu atât mai mult, în educație, valorile etice trebuie promovate și respectate de către toți membrii comunității, fie ei elevi, studenți, profesori sau alte categorii de persoane implicate în activitatea educativă.

Etica și integritatea academică sunt strâns legate de un anumit set de valori. Potrivit doamnei Elena Emilia Ștefan (2018, p. 65), **„sistemul de valori etice universitare constituie cadrul de formalizare a regulilor consensuale morale și de integritate în domeniul academic, expresie a pozițiilor definitorii față de ceea ce este permis sau nu în mediul universitar.”** Valorice etice orientează activitatea în domeniul învățământului superior, în general, precum și în interiorul mediului academic și al comunității universitare. Acestea definesc relațiile moral-profesionale dintre membrii comunității universitare, între aceștia și colaboratorii externi, inclusiv cu membrii echipelor de evaluare instituțională pentru clasificarea universităților.” (Ștefan, 2018, p. 65).

Valorile etice universitare sunt următoarele:

- ✓ libertatea academică, autonomia personală;
- ✓ transparența,
- ✓ etica relațiilor între membrii comunității academice;
- ✓ respectul, grija și toleranța;
- ✓ dreptatea și echitatea;
- ✓ profesionalismul;
- ✓ primatul meritocrației;
- ✓ responsabilitatea profesională și socială.

Regăsim aceste valori menționate pe larg în **Metodologia de etică și integritate în procesul de evaluare a universităților din România**, elaborată în cadrul proiectului „Pregătiți pentru a inova, pregătiți pentru a răspunde mai bine nevoilor locale. Calitate și diversitate a universităților din România” implementat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetare, Dezvoltare și Inovare, în parteneriat cu Asociația pentru Implementarea Democrației și European University Association (Metodologia, 2013).

Așadar, evaluarea universităților nu presupune doar evaluarea calității activităților desfășurate pe plan didactic și de cercetare, ci și evaluarea modului în care sunt respectate normele de etică și integritate de către profesioniștii din unitățile de învățământ superior. Întreaga activitatea care se realizează în cadrul universitar este evaluată atât din punct de vedere al cercetării, al activității didactice cât și din punct de vedere etic.

În opinia doamnei Daniela Jeder, „interiorizarea valorilor este un proces complex și de durată pentru care este nevoie de perseverență, consecvență, credință și optimism. Explorarea spațiului valorilor, alături de preocuparea pentru realizarea și implementarea unei educații etice la nivel universitar este un prim pas pentru eliminarea vulnerabilităților din spațiul academic, pentru schimbarea mentalităților, pentru construirea de repere pentru normalitate și, credem, un sprijin pentru evoluția morală la nivel social.” (Jeder, 2018, p. 103-104).

2. Încorporarea normelor de etică în documentele cu caracter normativ aprobate de conducerea universităților

Art. 2 din **Legea nr. 1/2011 a educației naționale** (Lege, 2011) stabilește în alin. (3) următoarele: „Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în **asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.**”

Art. 4 lit. f) din aceeași lege arată că „Educația și formarea profesională a copiilor, a tinerilor și a adulților **au ca finalitate principală** formarea competențelor, înțelese ca ansamblu multifuncțional și transferabil de cunoștințe, deprinderi/abilități și aptitudini, necesare pentru... **cultivarea sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice** și a respectului pentru natură și mediul înconjurător natural, social și cultural”.

În România, fiecare universitate are aprobat un cod de etică, iar din 2018, în baza Ordinului Ministerului Educației Naționale nr. 3131/2018, programele de studii de masterat și doctorat includ obligatoriu cursuri de etică și integritate academică, iar programele de studii de licență pot avea, opțional, astfel de cursuri (Ordin, 2018).

Valentin Mureșan (2009, p. 102) ne oferă o definiție a codului de etică, astfel: „un ansamblu coerent de valori, principii și norme morale, impuse sau nu prin sancțiuni punitive de instituție, pentru asigurarea unei vieți sociale și profesionale reușite, integre, pentru sporirea bunăstării membrilor ei, a instituției ca atare și a societății în sens larg, pentru diminuarea sau eliminarea oricărui vătămări ce ar putea fi aduse membrilor instituției, pentru respectarea demnității, integrității și autonomiei tuturor celor afectați de activitățile instituției și pentru asigurarea unor protecții egale, imparțiale, a tuturor membrilor instituției în raporturile reciproce și în raporturile acestora cu societatea în ansamblu”.

Codurile de etică aprobate de către universități sunt structurate pe un set de valori, principii și norme morale, care trebuie cunoscute și respectate de către toți membrii comunității. Se subliniază importanța conceptului de responsabilitate a membrilor comunității academice cu privire la programele de studii, cercetări, conduită și se propun sancțiuni în caz de denigrare, calomnii, răspândirea unor informații false etc.

Prin codurile de etică universitățile urmăresc „promovarea integrității academice, respectarea normelor de etică profesională/deontologice, concentrându-se

pe conștientizarea comunității academice cu privire la valorile, normele și principiile etice promovate de instituție, pe activități de prevenție și combatere a comportamentelor ne-etice ce pot apărea atât în activitățile de cercetare, cât și în cele ale actului educativ” (Jeder, 2018, p. 87).

3. Analiza actelor cu caracter normativ aprobate în cadrul Universității Dunărea de Jos din Galați, ce conțin reglementări privind etica academică

Carta Universității Dunărea de Jos din Galați (Carta, 2012) stabilește că:
„Răspunderea publică implică obligația universității sub următoarele aspecte:

- a) respectarea legislației în vigoare, a cartei proprii, a politicilor naționale și europene în domeniul învățământului superior;
- b) aplicarea reglementărilor în vigoare referitoare la asigurarea și evaluarea calității în învățământul superior;
- c) **respectarea politicilor de echitate și etică universitară** cuprinse în Codul de etică și deontologie profesională universitară, aprobat de Senatul universitar, **parte integrantă a prezentei...**”

Aceeași Cartă specifică următoarele:

- autonomia universitară se realizează prin... **asigurarea unei bune conduite în cercetarea științifică și activitatea universitară...**
- drepturile și îndatoririle membrilor comunității universitare sunt stabilite prin reglementările legale în vigoare și prin reglementările universitare (Carta universitară, Codul de etică universitară, contractul individual de muncă).
- personalul didactic și de cercetare, personalul didactic și de cercetare auxiliar, precum și cel de conducere, de îndrumare și de control din învățământul superior **răspunde disciplinar pentru încălcarea îndatoririlor ce îi revin potrivit contractului individual de muncă, precum și pentru încălcarea normelor etice sau de comportare care dăunează interesului învățământului și prestigiului universității.** Se interzice ocuparea posturilor didactice și de cercetare de către persoane la care s-a dovedit, conform legii, că au avut abateri grave de la buna conduită în cercetarea științifică și activitatea universitară.
- prevederile Cartei sunt completate de celelalte reglementări universitare: coduri, regulamente, metodologii, norme aprobate de Senatul Universității.
- studenții au cel puțin un reprezentant în comisiile de etică, de asigurare a calității, precum și în alte comisii cu caracter social.
- Comisia de etică a Senatului propune acestuia soluții în cazurile de litigii între cadre didactice, sau între studenți și cadre didactice, sau în situațiile de încălcare a eticii universitare.

Codul de etică și deontologie profesională universitară al UDJ Galați (Cod, 2011) reglementează conduita membrilor comunității academice din

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, funcționează ca un contract moral între membrii comunității universitare și universitate, este obligatoriu pentru toți membrii comunității academice și promovează următoarele valori: dreptatea, echitatea, egalitatea de șanse, demnitatea, libertatea individuală și academică, proprietatea intelectuală, integritatea profesională și morală, cinstea, onestitatea, corectitudinea, datoria, responsabilitatea publică.

Comisia de etică universitară a UDJ Galați are următoarele atribuții, aprobate prin **Regulamentul de organizare și funcționare** (Regulament, 2013):

a) **cercetează și soluționează abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare;**

b) realizează un raport anual referitor la situația respectării eticii și deontologiei profesionale universitare și a eticii activităților de cercetare. Raportul se prezintă rectorului, senatului universitar și constituie un document public;

c) **contribuie la elaborarea Codului de etică și deontologie profesională universitară. Codul este supus aprobării senatului universitar, iar după aprobare este inclus în Carta universitară;**

d) exercită atribuțiile cuprinse în Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare;

e) exercită alte atribuții prevăzute de lege sau stabilite în Carta universitară.

Personalul didactic și de cercetare, personalul didactic și de cercetare auxiliar, precum și cel de conducere, de îndrumare și de control din învățământul superior **răspunde disciplinar pentru încălcarea îndatoririlor ce îi revin potrivit contractului individual de muncă, precum și pentru încălcarea normelor de comportare care dăunează interesului învățământului și prestigiului unității/instituției.**

Regulamentul activității universitare a studenților (Regulament, 2017) din cadrul UDJ Galați prevede faptul că **studenții trebuie să respecte Codul de etică și deontologie profesională universitară al UDJ Galați, iar nerespectarea acestor prevederi atrage aplicarea de sancțiuni, așa cum sunt stabilite în Regulament.**

Așadar, multe din documentele cu caracter normativ elaborate și aprobate în cadrul UDJ Galați **conțin prevederi privind necesitatea respectării normelor de etică și integritate academică**, fiind stabilite și sancțiuni pentru situațiile în care aceste norme sunt încălcate. Sunt stabilite și organismele interne care verifică modul în care sunt respectate normele de etică și integritate academică, respectiv **Comisia de etică universitară a UDJ**, și organismul la care poate fi contestată hotărârea luată de Comisia de etică - **Senatul UDJ Galați**. Comisia juridică și de etică a Senatului UDJ examinează documentele care au stat la baza luării deciziei de către Comisia de etică a UDJ Galați și propune Senatului UDJ aprobarea / respingerea contestației depusă de persoana nemulțumită. Decizia Senatului este definitivă și poate fi atacată în instanță.

Apar însă întrebările următoare: decizia luată de Senatul universitar poate avea ca bază legală nu Codul de etică ci un alt act cu caracter normativ aprobat tot de către Senat, pe care Comisia juridică și de etică a Senatului îl consideră incident în cauza supusă cercetării? Încălcarea normelor de etică universitară reprezintă sau nu o

abatere disciplinară? Care sunt normele legale utilizate la individualizarea sancțiunii: Codul muncii sau Legea educației naționale?

Din conținutul Cartei UDJ reiese că documentul intitulat Cod de etică și deontologie universitară este parte componentă a acesteia. Acest lucru presupune și o supraordonare asupra unor acte cu caracter normativ elaborate și aprobate la nivelul UDJ Galați, cum ar fi regulamentele, procedurile și metodologiile, care nu conțin mențiunea că sunt parte componentă a Cartei.

Dar dacă în cauza cercetată sunt incidente prevederile mai multor astfel de acte cu caracter normativ, cu aceeași forță juridică, într-un caz cercetat de Comisia de etică se analizează și se aplică cu prioritate normele Codului de etică? Sau se aplică normelor altor regulamente aprobate la nivelul UDJ Galați?

Într-o astfel de situație considerăm că deciziile luate de către Comisia de etică trebuie să fie argumentate legal utilizând prevederile Codului de etică, nu ale altor regulamente și metodologii sau proceduri care sunt aprobate de același organ de conducere a universității. Eventual se poate acționa, dar nu de către Comisia de etică, ci de către structurile de conducere ale facultăților, prin sesizarea unei comisii de cercetare disciplinară, care să cerceteze dacă faptele săvârșite reprezintă încălcări ale prevederilor cu caracter normativ aprobate la nivelul universității și dacă trebuie sancționate.

Iar în ceea ce privește stabilirea sancțiunii în cazul constatării încălcării normelor de etică, trebuie precizat că în conținutul Codului de etică au fost preluate prevederile art. 312 alin. (2) din Legea educației naționale: „Sancțiunile disciplinare care se pot aplica personalului didactic și de cercetare sunt următoarele:

- a) avertisment scris;
- b) diminuarea salariului de bază, cumulat, când este cazul, cu indemnizația de conducere, de îndrumare și de control;
- c) suspendarea, pe o perioadă determinată de timp, a dreptului de înscriere la un concurs pentru ocuparea unei funcții didactice superioare ori a unei funcții de conducere, de îndrumare și de control, ca membru în comisii de doctorat, de master sau de licență;
- d) destituirea din funcția de conducere din învățământ; e) desfacerea disciplinară a contractului de muncă” (Lege, 2011).

Aceste sancțiuni, deoarece nu sunt bine determinate, lipsind limitele minime și maxime pentru literele b) și c), trebuie individualizate în funcție de gravitatea faptelor săvârșite. Aceasta presupune apelarea la prevederile Codului muncii, pentru a se respecta principiile echității și predictibilității normelor juridice.

5. Concluzii

Adoptarea unui Cod de etică la nivelul universităților presupune și responsabilizarea membrilor comunității academice și conștientizarea faptului că încălcarea normelor lui presupune suportarea consecințelor specifice. Sancțiunile vor fi aplicate numai după o atentă analiză atât a faptelor cât și a prevederilor legale incidente, cu o justă individualizare. Chiar ar trebui ca în conținutul Codului să fie

stabilite anumite limite ale sancțiunilor ce pot fi aplicate, astfel încât să fie păstrat un echilibru între faptă și sancțiuni.

În final, trebuie precizat că studiul realizat de către domnul Tomiță Ciulei (2018, p. 485), intitulat „Analiză comparativă a codurilor de etică din universitățile de top din România”, a relevat faptul că „în sistemul universitar românesc nu există încă o practică unitară în ceea ce privește respectarea normelor de conduită academică...”.

Dar mai trebuie menționată și concluzia potrivit căreia „un Cod odată elaborat, devine litera de lege a întregii activități academice, rămânând în vigoare dincolo de legislaturi, de funcții sau momente circumstanțiale date.”

Referințe

- Carta, (2012). Carta Universității Dunărea de Jos din Galați, disponibilă la: <https://www.ugal.ro/informatii/documente-publice/carta-universitatii>, consultată la data de 27.05.2021.
- Ciulei, T., (2018), *Analiză comparativă a codurilor de etică din universitățile de top din România*, în Sandu, A. și Popoveniuc, B., *Etică și integritate în educație și cercetare*, Editura Tritonic.
- Cod, (2011), Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității „Dunărea de Jos” din Galați, disponibil la: <https://www.ugal.ro/informatii/documente-publice/codul-de-etica-si-deontologie-profesionala-universitara>, consultat la data de 27.05.2021.
- Jeder, D., (2018), *Valori etice în discursul educațional*, în Sandu, A. și Popoveniuc, B., *Etică și integritate în educație și cercetare*, Editura Tritonic.
- Lege, (2011), Legea educației naționale nr. 1. din 2011, M.O. 18 din 10 ianuarie 2011, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/125150>, consultată la data de 28.05.2021.
- Magna Charta Universitatum, 1988, accesibilă la: <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/romanian>
- Mureșan, V., (2009), *Managementul etic în organizații*, Editura Universității din București.
- Metodologia, (2103), Metodologia de etică și integritate în procesul de evaluare a universităților din România, Proiect: „Pregătiți pentru a inova, pregătiți pentru a răspunde mai bine nevoilor locale. Calitate și diversitate a universităților din România” – ID POSDRU 123199, 2013, disponibil la pagina http://pe.forhe.ro/sites/default/files/metodologie_etica_consultare.pdf, consultată la data de 28.05.2021.
- Ordin, (2018), Ordinul Ministerului Educației Naționale nr. 3131/2018 privind includerea în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior din sistemul național de învățământ, a cursurilor de etică și integritate academică, M.O. nr. 140 din 14 februarie 2018, disponibil la pagina <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/197844>, consultată la data de 28.05.2021.
- Regulament, (2013), Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de etică universitară, disponibil la pagina: https://www.ugal.ro/files/site/comisie_etica/Regulament_etica_brosura_ianuarie_2014.pdf, consultat la data de 28.05.2021.
- Regulament, (2017), Regulamentul activității universitare a studenților, disponibil la pagina: https://www.ugal.ro/files/studenti/2019/RAUS_2019_230719.pdf, consultat la data de 28.05.2021.
- Ștefan, E.E., (2018), *Etică și integritate academică*, Editura Pro Universitaria.

Etica academică în contextul pandemiei Covid 19: metode eficiente utilizate la nivel instituțional¹

Tünde GIURGIUMAN^{1*}, Marius DEACONU², Sorin Daniel VÂTCĂ¹

¹ Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară Cluj-Napoca; tunde.giurgiuman@usamvcluj.ro;

sorin.vatca@usamvcluj.ro

² Consiliul de etică și management universitar;

marius.deaconu@uefiscdi.ro

* Corespondență: tunde.giurgiuman@usamvcluj.ro

Rezumat: În contextul situației pandemice provocate de Covid 19, etica și valorile academice au avut de suferit în ceea ce privește informarea, promovarea și diseminarea normelor de conduită academică și profesională. Toate instituțiile publice au la bază fie codul de etică și deontologie, fie regulamente de conduită profesională pentru a contracara problemele unui comportament inadecvat. Prin urmare, au fost necesare noi metode de promovare adaptate comunicării online. Noile metode utilizate au facilitat transmiterea informațiilor, care vizează drepturile și obligațiile studenților, normele de comportament și conduită ale personalului academic și auxiliar, facilitând astfel respectarea standardelor de etică și conduită acceptate și impuse de mediul universitar. Lucrarea de față abordează problematica metodelor utilizate în această perioadă, în care mediul on-line a constituit sfera de desfășurare a tuturor acțiunilor întreprinse. E-mail-urile de informare și promovare, întâlnirile individuale sau în grup, dezbaterile pe diverse teme, ședințele de consiliere și-au găsit un teren propice de manifestare în mediul virtual. Așadar, unei universități, care în societatea actuală are rolul de a reprezenta un pol de excelență cu funcție de formator de opinie și atitudine la toate nivelurile ei, îi revine dificila sarcină de a promova și veghea asupra valorilor morale și etice.

Cuvinte cheie: etică și integritate, valori academice, consiliere etică, promovarea eticii, metode, Covid-19

Citation: Giurgiuman, T., Deaconu, M. & Vătcă, S.D. (2021). Etica academică în contextul pandemiei Covid 19: metode eficiente utilizate la nivel instituțional. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 25-31
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.04>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introducere

În orice societate funcțională, liniile directe sunt reprezentate de normele și valorile general acceptate și promovate, aceste norme și valori fiind construite pe baza unei ideologii culturale forjate și promovate prin definiție de mediul universitar.

Universitatea ca instituție emblematică are rolul de a reprezenta un pol de excelență, o instanță aulică cu funcție de formator de atitudine și opinie la toate nivelurile societății, începând cu cei care activează în structura instituției, cadre didactice, studenți, personal auxiliar etc. cât și continuând cu cei din afara ei.

Etica universitară este intrinsec legată de o dimensiune axiologică, adică de anumite valori (Rothman, 2017). Fundamentele axiologice ale eticii universitare trimit către implicarea acțiunii conștiinței umane în construirea de atitudini rezultate din demersul de cunoaștere de tip rațional, demers gnoseologic care reflectă o structură obiectivă a realității prin intermediul căreia subiectul cunoscător instituie o structură semnificantă.

În acest context constituirea criteriilor valorice reprezintă un demers intelectual construit de către subiectul cunoscător. Aici subiectul privilegiază atitudini, acțiuni și creații care prin calitățile lor ajută la îndeplinirea unor obiective sau aspirații de utilitate generală. Internalizarea unui set de valori în conștiința colectivă ar trebui să conducă acțiunea socială spre o direcție principală în care principiile vor prevala asupra preferințelor individuale sau utilitariste. Sistemele valorice sunt specifice fiecărei culturi, ele fiind însă supuse unor modificări pe parcursul istoriei și a evoluției societății (Androniceanu, 1990; Androniceanu, 1998).

2. Valorile etice – aspecte fundamentale

Există norme și valori general umane care vin în întâmpinarea unor aspirații și trebuințe universale, oamenii apreciindu-le pe parcursul tuturor etapelor evoluției societății și în toate perioadele istorice. În construcția propriei viziuni a individului despre lume, rolul fundamental îl deține educația, de care individul are parte în decursul primelor etape ale existenței sale dar și mai târziu din diverse direcții, în special grație mediului social în care trăiește și activează (Mihăilescu, 2019). Fundamentul universului axiologic al fiecărui individ îl reprezintă valorile trans-generaționale pe care acesta le dobândește în decursul educației lui primare primite în interiorul familiei. Universitatea obține cele mai bune rezultate în rolul ei de formator de opinie atunci când un număr cât mai mare dintre subiecți au dobândit deja în cursul educației primare din sânul familiei o viziune solidă asupra valorilor și normelor general acceptate.

Valorile eticii academice reprezintă o structură în care sunt formalizate regulile morale și de integritate ale acestui domeniu (Ștefan, 2018; Socaciu et. al., 2018), ca expresie a poziției acceptate în raport cu ceea ce este dezirabil sau nu în relațiile din cadrul mediului academic. Normele și valorile au un rol de ghid orientând ceea ce se

întâmplă în învățământul superior la nivelul activității formative și de transmitere a informațiilor dinspre cadrele didactice către studenți, precum și interacțiunea care are loc în interiorul mediului universitar, aici fiind vorba despre relațiile și raporturile între cei care fac parte din comunitatea academică și între ei și colaboratorii din afara universității.

Sistemul de valori etice agreate în universitate se referă la mai multe aspecte fundamentale (Boehm et. al., 2009) prima dintre acestea fiind libertatea academică, care are ca și obiectiv poziționarea universității ca o zonă liberă de influențe și condiționări exterioare care nu sunt de natură legală sau științifică.

Un al doilea aspect fundamental se referă la gradul ridicat de autonomie personală a cadrelor didactice văzută ca și condiție necesară pentru îndeplinirea deplină a obiectivelor educaționale propuse în niște parametri optimi de eficiență.

O a treia problemă fundamentală discutată de noi aici se referă la natura relațiilor între membrii corpului profesoral universitar impunându-se eludarea situațiilor cu potențial de a conduce la conflicte de interes și probleme de incompatibilitate, care ar putea afecta sau impieta asupra activităților educative specifice ale universității precum și a favoriza unele acțiuni interesate sau părtinitoare care să ducă la avantaje nemeritate pentru unii membrii din acest mediul profesional academic.

Un alt aspect asupra căruia am dori să insistăm este profesionalismul, care implică pe lângă criteriul competenței în activitatea didactică și obligația de natură etică de a sprijini interesul formativ fundamental al studenților, corectitudinea în evaluarea și promovarea performanțelor obținute de aceștia evitând în același timp tratamentul preferențial nejustificat al acestora.

Penultimul aspect relevant se referă la responsabilitatea care incumbă statutului de cadru didactic universitar în domeniul implicării în viața profesională și publică, în calitatea pe care cadrul didactic o are ca model etic de vârf și formator de opinie necontestat atât în mediul studentesc, cât și în viața publică.

Ultimul aspect de neeludat aici se referă la promovarea principiului meritocrației care vizează cultivarea, recunoașterea și valorizarea performanței universitare și a realizărilor didactice precum și aprecierea loialității în raport cu instituția și colegii corpului profesoral.

3. Aspecte ale comunicării generate de pandemia de Covid-19

În situații de criză, așa cum este pandemia Covid 19, care a limitat modalitățile obișnuite de comunicare intra-instituțională dar și pe cele cu mediul exterior, a fost imperios necesară găsirea unor alternative comunicaționale viabile și eficiente la cele clasice, ceea ce a impus modificări ale managementului în acest sens (Băloiu, 1995). Pandemia generată de virusul Covid-19 ne-a impus să trăim diferit, așa cum nu am mai făcut-o și aceasta a cauzat efecte nu doar în viața noastră privată dar și în cea profesională. Aceste circumstanțe ne-au schimbat modul de a trăi și ne-au forțat să descoperim noi modalități de interacțiune, comunicare și exercitare a activităților.

Întreaga comunitate academică (angajați și studenți) a fost pusă în situația de a face față schimbărilor profunde ale metodelor de relaționare, comunicare, de lucru și ale tensiunilor emoționale care s-au accentuat din cauza incertitudinii.

Nesiguranța indusă de această criză, a afectat capacitatea noastră de a procesa informații, care a tins să fie una mai limitată decât înainte deoarece, cu cât informațiile sunt mai abstracte sau mai complicate, cu atât este mai dificil pentru noi să atribuim sensul real informațiilor primite.

Modul nostru de a percepe lucrurile face de asemenea diferența. Când emoționalul (panica) ia locul rațiunii, este greu să privim lucrurile altfel doar printr-o conștientizare rațională a situației de fapt. În aceste momente putem accepta realitatea așa cum este și credem că lumea va reveni la normal și ne va putea oferi oportunități pe care înainte nu le-am accesat.

În contextul pandemiei, așa cum era de așteptat, inclusiv promovarea eticii și a valorilor academice, facilitarea transmiterii informațiilor privind respectarea normelor, a valorilor și a procedurilor cuprinse în Codurile de Etică universitară au suferit modificări.

Instituțiile, având la bază coduri de conduită pentru a aborda problematica comportamentului neetic s-au văzut nevoite să-și adapteze metodele de promovare utilizate anterior la noua situație. Metodele utilizate au facilitat transmiterea informațiilor vizând drepturile și obligațiile studenților, normele de comportament ale personalului academic și non-academic facilitând respectarea standardelor etice și morale acceptate în mediul universitar.

Lucrarea de față și-a propus să abordează metodologia utilizată cu succes în această perioadă în ceea ce privește promovarea valorilor etice academice și supravegherea respectării conținuturilor codurilor de etică și deontologie profesională acceptate la nivel național. Desigur, ne referim cu precădere la mediul on-line, care a constituit sfera de desfășurare a tuturor acțiunilor întreprinse.

Rețelele de internet, platformele de intra-net, bazele de date preexistente (existența comunității on-line constituită din angajați, studenți, foști absolvenți, parteneri și colaboratori externi) au reprezentat instrumentele de bază pentru:

- diseminarea informațiilor;
- facilitarea accesului la conținuturi;
- clarificarea unor aspecte mai puțin transparente;
- identificarea și găsirea unor soluții practice pentru rezolvarea problemelor;
- transmiterea diverselor tipuri de documente.

Cele mai uzuale metode s-au dovedit a fi:

- mail-urile de promovare trimise angajaților, studenților, personalului auxiliar, a tuturor celor implicați în activitatea instituțională;
- întâlnirile individuale sau de grup în mediul on-line;
- ședințele de lucru on-line;
- ședințele de consiliere etică on-line;
- dezbaterile pe diverse teme în mediul on-line etc.

Mail-urile de promovare: Nu au reprezentat o noutate absolută și desigur, doar că înainte de pandemie numărul acestora a fost mult mai redus. Dacă înainte, oamenii în general au preferat situațiile de comunicare față în față, de această dată s-au văzut nevoiți să apeleze doar la mail-uri. Astfel s-a facilitat accesul angajaților,

studentilor, personalului auxiliar, a tuturor celor aflați în contact cu mediul academic extrem de rapid la conținutul Codului de Etică. Pe baza informațiilor, aceștia și-au putut formula propriile păreri, opinii, dileme legate de anumite aspecte și au putut utiliza acest instrument în scopul lămuririi aspectelor neclare.

Reprezentanții, membrii Comisiei de etică s-au asigurat ca în cel mai scurt timp să ofere răspunsuri cât mai complexe la situațiile formulate.

Mail-urile, în general pot reprezenta o modalitate eficientă și dinamică de promovare a transmiterii informațiilor și, subiacent, promovează normele și valorile deontologice legate de acuratețea și exactitatea comunicării într-o manieră poate superioară transmiterii informației în varianta față în față sau directă. Cei care au conceput și transmis aceste mail-uri (în principal cadre didactice) au încercat să răspundă cât mai eficient nevoilor celor implicați. Ei au avut posibilitatea de a selecta cele mai potrivite conținuturi, de a oferi un climat emoțional adecvat, un suport moral construit pe percepția unei activități funcționale la nivel intra-instituțional, să stabilească scopuri în funcție de necesitățile survenite și să monitorizeze acțiunile întreprinse.

Nu au fost însă lipsite nici situațiile în care receptorii acestor mesaje au resimțit anumite emoții negative ca urmare a neînțelegerii conținuturilor unor materiale primite, s-au putut simți însingurați, urmare a absenței interacțiunii directe cu membrii comisiilor sau au încercat un sentiment de frustrare generat de provocările ce vizează limitarea comunicării online și funcționarea platformelor utilizate.

Întâlnirile individuale sau de grup în mediul on-line: Întâlnirile individuale sau cele de grup desfășurate exclusiv în mediul on-line au constituit o noutate absolută. Dacă aceste instrumente, întâlnirile individuale și de grup, înainte au fost utilizate pe un teren real, de această dată au fost transpuse în mediul virtual.

În cazul persoanelor introvertite, această metodă s-a dovedit a fi mult mai eficientă și anume, faptul de a nu intra într-un birou, de a nu avea o comunicare completă sub toate formele ei (verbal, non-verbal și paraverbal), de a nu interacționa direct cu interlocutorii, i-au ajutat pe unii să apeleze mult mai ușor și mai des la suportul oferit de membrii comisiei de etică.

Ședințele de lucru on-line: Ședințele de lucru în mediul on-line au înlesnit o comunicare mai directă, mult mai rapidă, realizate direct din mediul confortului personal, de multe ori nemaifiind vorba de emoțiile confruntării acelei persoane față în față.

Avantajele economice, de confort, de siguranță, confidențialitate, flexibilitate au reprezentat atuurile acestor ședințe, care au permis alocarea doar a timpului necesar susținerii efective a ședințelor, fără a mai lua în calcul și timpul necesar deplasării fizice, au asigurat confortul necesar din propria casă, au scăzut stresul cauzat de purtarea măștii, anxietatea cauzată de întâlnirile față în față, și programul imprevizibil, etc.

Conversațiile au devenit în majoritatea situațiilor mai eficiente și s-a câștigat timp, acesta nemaifiind irosit cu small talk-uri ce nu aduceau oricum valoare conversației. Acest sistem a adăugat o notă benefică de informal comunicării.

Ședințele de consiliere etică on-line: Ședințele individuale de consiliere etică au asigurat o libertate mai mare în abordarea subiectelor delicate, unde ascultarea activă, răbdarea, alegerea cu grijă a cuvintelor și să nu uităm zâmbetul, au facilitat deschiderea interlocutorilor, făcând astfel posibilă lămurirea unor aspecte controversate, dar și găsirea soluțiilor și a răspunsurilor dorite. În funcție de confortul psihic al interlocutorului, comunicarea se putea realiza inclusiv cu camera oprită. Această manieră a adus un plus în direcția personalizării inter-subiectivității realizate între consilier și consiliat, adică legătura empatică și gradul de deschidere și sinceritate realizat este mai ridicat.

Dezbaterile în on-line: Dezbaterile pe diverse teme au suferit cu siguranță cel mai mult. Metodele activ-participative utilizate anterior pandemiei, care aveau rolul de a oferi percepții diferite asupra unui subiect, moduri de abordare multiple, soluționări diverse, acum au fost limitate de realizarea în mod indirect al comunicării în mediul on-line, virtual.

4. Concluzii

Actuala pandemie de Covid 19 a reprezentat o piatră de încercare pentru conștientizarea nivelului solidarității sociale precum și a rezilienței individuale a membrilor societății în fața unei situații neprevăzute de risc sanitar și social major care a impus volens-nolens constrângeri comportamentale și de consum fără precedent în ultimele decenii în societățile democratice în a face față situației complexe generate de această epidemie și de consecințele ei, atât la nivel pragmatic, cât și la nivel emoțional.

Reperetele axiologice internalizate ale fiecărui individ au reprezentat un puternic atu în depășirea impactului pe care această pandemie l-a avut asupra fiecăruia dintre noi.

Prin utilizarea tehnologiei numărul interacțiunilor a crescut, însă în detrimentul profunzimii lor. Într-o societate normală, instituția școlară, fie că ne referim la cea primară, gimnazială sau universitară are rolul de a crea o identitate de generație, de a dezvolta leadership-ul, capacitatea de a-i influența pe ceilalți (Duca, 2007; Mihăilescu, 2019) iar acest lucru nu se poate realiza doar într-un mediu virtual.

Metodele comunicaționale alternative modalităților obișnuite de comunicare intra-instituțională dar și cu mediul exterior, scurt prezentate și discutate în prezentul articol, prezintă, cel puțin din perspectiva asigurării unui climat de etică și integritate atât aspecte pozitive cât și aspecte negative.

Aspectele pozitive observate în utilizarea alternativelor comunicaționale privind promovarea eticii în pandemie sunt:

- libertate mai mare în abordarea subiectelor delicate;
- conversații mai eficiente și timp câștigat;
- ascultare activă;
- răbdarea manifestată de interlocutori;
- alegerea cu grijă a cuvintelor;
- comunicare mai directă, fără aspecte emoționale prea ample.

Aspectele negative observate în utilizarea alternativelor comunicaționale privind promovarea eticii în pandemie constau în faptul că:

- ❑ informațiile, mesajele pot fi transmise/interpretate defectuos, neavând întreaga paletă de stimuli vizuali ce completează comunicarea, nu pot fi citite vizual intențiile interlocutorilor, a celor care transmit mesajul;
- ❑ lipsesc părți esențiale din comunicarea nonverbală și paraverbală, iar uneori, chiar dacă aceste elemente sunt utilizate eficient, pot suferi modificări în timpul transmiterii mesajului;
- ❑ dacă în comunicarea tradițională ponderea impactului nonverbal este de 60-90% și cel verbal de 10-40%, în comunicarea la distanță o pondere importantă din nonverbal va trebui compensat cu elemente verbale, astfel devin esențiale:
 - controlul tonului vocii și al volumului;
 - selectarea mai atentă a cuvintelor folosite (cuvinte cât mai concrete);
 - fluența și ritmul utilizate în conversație;
 - delimitarea verbală a subiectelor discutate.

Aceste ultime aspecte pot face obiectul unui studiu ulterior cu privire la îmbunătățirea procedurilor interne privind asigurarea eticii și integrității dar și la identificarea de nevoi ale persoanelor implicate în procesul de soluționare a problemelor de etică (membrii ai comisiilor de etică) și de resurse de acoperire a acestora.

Referințe

- Androniceanu, A., (1990), *Managementul schimbării. Valorificarea potențialului creativ al resurselor umane*, București, Editura ALL.
- Androniceanu, A., (1998), *Managementul schimbărilor*, București, Editura ALL.
- Băloiu, L.M., (1995), *Managementul inovației*, București, Editura Eficient.
- Boehm, P.J., Madeline Justice, Sandy Weeks (2009), *Promoting academic integrity in higher education*, <https://www.schoolcraft.edu/pdfs/cce/15.1.45-61.pdf> 2021.
- Duca, Gh., (2007), *Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere*, Chișinău, Editura Știința.
- Mihailescu, N., (2019), *Managementul eticii în instituția școlară*, <https://ust.md/wp-content/uploads/2019/12/autoreferat-mihailescu.pdf>
- Rothman, P., (2017), *Ethics in Higher education: A study of the perceived ethical climate of Administrators and Faculty at a higher Education Institution*, Educational Doctoral. [http://fisherpub.sjfc.edu/education/etd/289-Paper 287](http://fisherpub.sjfc.edu/education/etd/289-Paper%20287)
- Socaciu E., Vică, C., Mihailov, E., Gibeau, T., Mureșan, V., Constantinescu, M., (2018), *Etică și integritate academică*, București, Editura Universitatea București.
- Ștefan, E.E., (2018), *Etică și integritate academică*, Editura Pro Universitaria.

De lege ferenda cu privire la reglementările cu impact asupra activității comisiilor de etică universitară¹

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU^{1*}, Laura MANEA¹

¹ Universitatea Transilvania din Brașov. rotaruc@unitbv.ro, manea@unitbv.ro

* Corespondență: rotaruc@unitbv.ro

Rezumat: Prevederile legislative aplicabile activității comisiilor de etică universitară din România sunt multiple și de cele mai multe ori contradictorii. Astfel, activitatea comisiilor de etică universitară este mult mai dificilă, iar finalitatea procedurilor este pusă sub semnul incertitudinii. Acest articol subliniază necesitatea modificării acelor dispoziții privind termenele și procedura de soluționare, precum și modul de punere în aplicare a acestora. Studiul are la bază cercetarea efectuată asupra literaturii de specialitate, legislației aferente, jurisprudenței naționale și a hotărârilor consiliilor consultative de pe lângă ministerele de resort. La final sunt prezentate propunerile de lege ferenda ale autoarelor privind armonizarea Legii nr. 1 din 2011 și din Legea nr. 206 din 2004.

Citation: Salcă Rotaru, C.M. & Manea, L.; *De lege ferenda* cu privire la reglementările cu impact asupra activității comisiilor de etică universitară. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 32-43. <https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.05>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: etică universitară, comisii etice universitare, procedură, Legea nr. 1 din 2011, Legea nr. 206 din 2004

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Demersul științific

Etica universitară constituie un subiect actual al societății și mediului academic, ajungând de multe ori subiect arzător în mass media. Activitatea desfășurată, de peste 9 ani, în cadrul unei comisii de etică și deontologie universitară a unei instituții de învățământ superior, a făcut posibilă cristalizarea problemelor de ordin procedural, legislativ întâlnite pe parcursul desfășurării activității acestei comisii. De asemenea, deosebit de importantă este și activitatea consilierului juridic al unei universități, deoarece obligația acestuia de a verifica legalitatea procedurii efectuate de o comisie de etică se concretizează în acordarea sau neacordarea (...) avizului de legalitate. Astfel, prin prisma cunoștințelor practice ale celui de al doilea autor, a fost posibilă coagularea complexă a problematicii și realizarea prezentului demers al cercetării științifice.

Pentru rigurozitatea cercetării a fost efectuată o cercetare complexă asupra: (i) cadrului legislativ actual aplicabil: Legea nr. 1 din 2011 a educației naționale - LEN (Lege, 2011), Legea nr. 206 din 2004 (Lege, 2004); (ii) jurisprudenței naționale cu privire la hotărârile de sancționare emise de comisiile de etică universitară.

Pentru că, așa cum afirmat anterior, problematica din domeniul eticii universitare este complexă și vizează numeroase aspect privitoare la funcționarea comisiilor de etică universitară, începând cu constituirea acestora și terminând cu aplicarea și interpretarea jurisprudențială a hotărârilor comisiei (Manea & Salcă Rotaru, 2019), în prezenta lucrare, rezultatele cercetării se axează doar pe prevederi care vizează: (i) termenele; (ii) procedura de soluționare și (iii) punerea în aplicare a hotărârilor comisiilor. Menționăm că o parte din cercetările prezentate se regăsesc și în propunerile legislative elaborate în cadrul grupului de lucru constituit prin Decizia CEMU nr. 11/14.05.2021 în vederea realizării unor propuneri privind modificările la legislația națională cu privire la etica și integritatea academică, grup din care ambele autoare fac parte.

2. De lege ferenda privind termenele de sesizare

2.1. Necesitatea propunerilor de modificare legislative a reglementărilor privind termenele de sesizare

Dreptul de a sesiza comisia de etică a unei instituții de învățământ superior cu privire la săvârșirea de către un membru al comunității academice a unei abateri de la normele de etică, aparține oricărei persoane fizice sau juridice (Legea, 2004), din universitate sau din afara universității (Lege, 2011). Însă nici una dintre aceste legi nu reglementează un termen de prescripție cu privire la depunerea unei sesizări.

Autonomia universitară a permis stabilirea, prin intermediul reglementărilor interne ale instituțiilor de învățământ superior (coduri, regulamente de organizare și funcționare), introducerea unor astfel de termene de prescripție. Un astfel de exemplu este cel al Codul de etică și deontologie profesională universitară al

Universității „Dunărea de Jos” din Galați unde se regăsește impus un termen de sesizare, și prin urmare de decădere, de 30 zile: *„Se recomandă ca sesizarea să fie făcută în termen de 30 de zile calendaristice de la săvârșirea sau de la data luării la cunoștință despre fapta considerată ca fiind abatere de la prevederile Codului de etică și deontologie profesională universitară”* (CEDPU-UDJG, 2011). Într-un alt cod se regăsește termenul de *„30 de zile de la luarea la cunoștință dar nu mai mult de 1 an de la data săvârșirii faptei”* (Cod ULBS, 2015). Și în cadrul hotărârilor date de CEMU cu ocazia soluționării unor sesizări (CEMU, 2020) sau în rapoartele ARACIS (Raport, 2019; Salcă Rotaru, 2018) se regăsesc trimiteri la astfel de termene.

Nici instanțele de judecată nu au o practică unitară în acest sens, aceste arătând fie că sunt imprescriptibile (Sentință, 2012; Sentință, 2018), fie că sunt supuse termenului de prescripție de 6 luni prin asimilarea termenului de 6 luni pentru sancționarea disciplinară conform Codului muncii (Decizie, 2019). În acest sens, conform unei sentințe civile (Sentință, 2016) se reține că *„atâta timp cât o legislație specială nu prevede o procedură de sine stătătoare și detaliată, cu termene și condiții de formă proprii, iar măsura dispusă afectează raporturile de muncă ale angajatului, procedura sancționării disciplinare trebuie îndeplinită cu respectarea prevederilor Codului muncii, în special a art. 252 alin. 1 și 2, în termenele de 30 zile, respectiv 6 luni și cu emiterea unei decizii care să respecte condițiile de formă.”* Într-o altă sentință amintită, (Sentință, 2012) se arată că *„Dispozițiile legale aplicabile în speță nu prevăd un termen pentru constatarea săvârșirii de abateri de la buna conduită în cercetare și aplicarea sancțiunilor. În ceea ce privește termenul de prescripție prevăzut de art. 252 din Codul muncii, instanța constată că acest termen este prevăzut pentru aplicarea sancțiunilor disciplinare, iar dispozițiile legale din Legea nr. 1/2011 privind aplicarea sancțiunilor disciplinare (art. 312-317) nu sunt aplicabile în speță, așa cum am arătat anterior, prin urmare nici dispozițiile legale din Codul muncii referitoare la termenul de prescripție.”*

Se observă că atribuțiile Comisiilor de etică vizează două mari categorii de fapte contrare eticii: etica universitară generală și etica în cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Este astfel necesar a face unele distincții, cel puțin în ceea ce privește sesizarea/autosesizarea comisiilor, în funcție de cele două categorii.

Pentru faptele care vizează buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, cel puțin pentru respectarea drepturilor de autor sunt incidente și prevederile Legii nr. 8 din 1996 care impun termene de prescripție doar pentru protecția drepturilor patrimoniale de autor (Lege, 1996).

Consideră că, pentru evitarea exercitării cu rea credință a dreptului de sesizare și evitarea stărilor de incertitudine, este necesară introducerea unui termen rezonabil pentru depunerea unei sesizări, termen care să curgă de la luarea la cunoștință de către autorul sesizării a săvârșirii faptei. Trebuie precizat că respingerea unei sesizări ca fiind tardiv introdusă de către un petent nu împiedică depunerea unei alte sesizări, cu același obiect, de către un alt petent pentru care termenul de prescripție curge de la data de la care acesta a luat la cunoștință de săvârșirea faptei ilicite. Mai mult, comisiile de etică, pot respinge astfel de sesizări. Dar în virtutea rolului lor activ, comisiile se pot autosesiza, ceea ce este de preferat decât a se pronunța cu existența unui viciu de procedură (Salcă Rotaru, 2021). Astfel sunt susținute și prevederile Hotărârea

Guvernului nr. 681 din 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat (Hotărâre, 2011) și noile prevederi cuprinse în art. 1 ale Metodologiei referitoare la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020 (Metodologie, 2020).

Pentru faptele care vizează etica generală poate fi impus un termen de prescripție mai scurt, deoarece aceste fapte sunt cu urmări imediate (jigniri, insulte, hărțuire, discriminare, ș.a.) și cercetarea lor presupune, de obicei, audierea de martori. În opinia noastră, și conform regulilor de drept, considerăm că, termenul trebuie să curgă fie de la momentul săvârșirii/încetării săvârșirii, pentru persoanele direct implicate sau lezate, fie de la momentul luării la cunoștință, pentru celelalte persoane.

a. Propunerile de modificare legislativă

Propunerile de modificare legislativă vizează:

- introducerea unui nou alineat alin. (11), după art. 308 alin. (1) din LEN, noua formă a articolului propus fiind:

Articolul 308

(1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.

(11) Pentru abaterile care intră sub incidența Legii nr. 206 din 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii. Pentru celelalte abateri termenul este de 6 luni de la data la care au fost săvârșite, dacă autorul sesizării este persoana vătămată, respectiv de la data la care au fost cunoscute, dacă autorul sesizării este o terță persoană, dar fără a depăși un an de la data săvârșirii.

- introducerea unui nou alineat alin. (11), după art. 11 alin. (1) din Legea nr. 206/2004, noua formă a articolului propus fiind:

Articolul 11

(1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi.

(11) Termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii.

3. De lege ferenda privind termenele de soluționare

3.1. Necesitatea propunerilor de modificare legislativă a reglementărilor privind termenele de soluționare

Orice procedură de cercetare trebuie să fie supusă unor termene limitative, de decădere sau de prescripție.

Nici în această privință legiuitorul nu este consecvent, deoarece, cu privire la soluționarea sesizărilor/autosesizărilor depuse în fața comisiei de etică universitară se regăsesc următoarele prevederi:

- **obligația comisiei de a răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării** și comunicarea acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora (Lege, 2011).

Această modalitate de exprimare a legiuitorului a condus la constatarea de către instanțele de judecată a faptului că „în Legea nr. 1/2011 [...] nu există nici o dispoziție cu privire la perioada de timp în care poate fi efectuată cercetarea [...] sau aplicată sancțiunea”, ceea ce „contravine atât principiilor care reglementează raporturile de muncă, cât și principiilor legislației civile, care prevede termene de prescripție și de decădere pentru marea majoritate a demersurilor juridice, imprescriptibilitatea existând doar în cazuri exprese și limitate” (Sentința, 2016). Astfel, lipsa unui termen clar de soluționare a permis, prin coroborare cu sancțiunea desfacerii disciplinare a contractului individual de muncă, impunerea termenului de 30 de zile prevăzut de Codul muncii și pentru cercetarea în fața comisiei de etică universitară.

- obligația comisiei **de a elabora un raport**, care se aprobă de către comisia de etică și se comunică autorului sesizării ... **în termen de 45 de zile calendaristice** de la primirea sesizării (Lege, 2004).
- având în vedere că în fața Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) pot fi aduse în primă sesizare abaterile de la normele de etică cu privire la existența plagiatului în cadrul unei teze de doctorat, indiferent de data susținerii acesteia și de data acordării titlului de doctor, se deduce existența unui **termen indirect, sub 30 de zile**, de soluționare a cazului de către comisia de etică universitară. Acest termen deosebit de scurt este impus de prevederile art. 6 lit. e) coroborat cu art. 7 din Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, deoarece: (i) în vederea constituirii dosarului, secretariatul tehnic al CNATDCU solicită IOSUD/IOD să încarce în platformă, în format electronic, punctul de sãu vedere, fundamentat inclusiv pe hotărârea Comisiei de etică universitară, (ii) aceste documente se încarcă direct în platformă în termen de maximum 30 de zile de la data publicării deciziei privind admiterea sesizării spre analiză de către UEFISCDI și (iii) solicitarea secretariatul tehnic al CNATDCU către IOSUD/IOD se face în termen de maximum două zile de la admiterea sesizării spre analiză de către UEFISCDI. Neîncărcarea acestor documente în termen, pot și considerate refuz, ceea ce constituie o încălcare a principiul răspunderii publice și duce la sancțiunile prevăzute de lege (Metodologie, 2020).

Universitățile, în baza principiului autonomiei și pornind de la neclaritatea termenului „răspund” din cuprinsul legii educației, și-au stabilit propriile termene de soluționare. Dacă marea majoritate au integrat termenul de 30 de zile, ca fiind un termen de soluționare, altele au stabilit termene diferite cum ar fi: maxim 90 de zile de la data sesizării (Regulament UB, 2020) sau nu prevăd un termen de soluționare (Regulament UTMB, 202; Regulament UBB, 2012, Cod UVG, 2011).

Pornind de la încadrarea diferită a naturii juridice a documentelor emise de comisia de etică universitară (act de dreptul muncii sau act de drept administrativ) se constată că și practica instanțelor de judecată este neunitară cu privire la termenele asociate acestei proceduri (Sentință, 2013).

În vederea evitării oricăror diferențe în ceea ce privește termenele de soluționare, respectiv pornind de la realitățile identificate în cadrul comisiilor de etică universitară, propunem ca termenul să fie de 45 de zile, în mod unitar.

Strâns legat de trecerea termenului de soluționare se află procedura comunicării. Legea prevede doar comunicarea către partea reclamată, însă o importanță deosebită o are și comunicarea către partea reclamată/sanționată, deoarece de la acest moment curg termenele de contestare. Și în acest sens este necesară modificarea prevederilor art. 309 din Legea nr. 1/2011.

3.2. Propunerile de modificare legislativă

Propunerea de modificare legislativă vizează introducerea termenului de 45 de zile calendaristice și claritatea prevederilor textul articolul 309 din LEN. Astfel pe lângă modificările/completările propuse, prevederile anterioare au fost împărțit în două alineate, noua formă a articolului Articolul 309 din LEN fiind:

Articolul 309

(1) În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Comisia răspunde autorului sesizării, soluționează și comunică hotărârea părților în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării.

4. De lege ferenda privind procedura în fața comisiilor de etică

4.1. Necesitatea propunerilor de modificare legislativă a reglementărilor privind termenele de soluționare

După cum am precizat anterior, atribuțiile comisiei de etică universitară acoperă două componente principale: etica universitară generală, pentru respectarea principiilor Sistemului Național de Învățământ Superior (Lege, 2011) și prevenirea și sancționarea discriminării, și etica în cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, conform Legii 206 din 2004.

În prezent procedurile în fața Comisiei de etică universitară se desfășoară și finalizează astfel:

- Conform LEN comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004 (art. 309 teza 1, n.n.) și elaborează hotărâri care sunt avizate de consilierul juridic al universității.
- Conform Legii nr. 206/2004 comisiile de etică numesc comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor (art. 10). Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică (art. 11) și este avizat de către consilierul juridic al instituției (Lege, 2004).

Aceste inadvertențe legislative a dus la existența de proceduri diferite în fața comisiilor de etică, astfel încât este necesară armonizarea prevederilor din LEN și a celor din Legea nr. 206/2004 sub acest aspect procedural.

4.2. Propunerile de modificare legislativă

Propunerile de modificare legislativă includ:

- modificarea art. 306 alin. (3) din LEN prin modificarea lit. a) și lit. e) și introducerea lit. a¹),
- modificarea art. 309 teza 1 din LEN,
- modificarea art. 11 din Legea 206/2004 prin completarea alin. (3) și introducerea a două noi alineate, alin. (31) și (32),

noua formă a articolelor fiind:

Articolul 306

(3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții:

a) numesc comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor referitoare la abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară;

a¹) soluționează abaterile de la etica universitară prin emiterea unei hotărâri în baza raportului comisiei de analiză. Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.

...

e) alte atribuții prevăzute de lege sau stabilite de Carta universitare, conform legii.

Articolul 309

În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de prezenta lege, de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare.

Articolul 11

(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă prin hotărâre de către comisia de etică, se comunică părților, în scris, și se face publice pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.

(3¹) Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.

(3²) În termen de 10 zile de la emiterea hotărârii comisiei de etică, sancțiunile stabilite în aceasta sunt puse în aplicare prin decizie a conducătorului. Decizia se comunică persoanei găsite vinovate.

(4) Raportul comisiei de analiză Hotărârea comisiei de etică este avizată de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.

(5) Raportul comisiei de analiză Hotărârea comisiei de etică împreună cu decizia de sancționare, atunci când este cazul, poate fi contestată în condițiile alin. (6) la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după raportul comisiei de analiză hotărârea comisiei de etică și se comunică obligatoriu și instituției emitente.

(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3²), sancțiunile

stabilite de comisia de analiză sunt puse în aplicare de către etică prin decizia conducătorului instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3) devin executorii.

Strâns legat de trecerea termenului de soluționare se află procedura comunicării. Legea prevede doar comunicarea către partea reclamată, însă o importanță deosebită o are și comunicarea către partea reclamată/sanționată, deoarece de la aceste momente curg termenele de contestare. Și în acest sens este necesară modificarea prevederilor art. 11 din Legea 206/2004.

5. De lege ferenda privind punerea în aplicare a sancțiunilor stabilite de comisia de etică universitară

Legea nr. 1/2011 prevede că **sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară** sunt puse în aplicare de către decan sau rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea lor (art. 322). Aceste aspecte au făcut și ele obiectul unor cauze aduse în fața instanțelor de judecată (Decizie, 2019).

Tot LEN prevede la art. 326 că **sancțiunile stabilite de CNECSDTI** sunt puse în aplicare în termen de 30 de zile de la data emiterii hotărârii, după caz, de (...) conducătorii instituțiilor de învățământ superior sau ai unităților de cercetare-dezvoltare. Conform art. 207 alin. (2) lit. (a) și art. 213 alin. (6) LEN rectorul este conducătorul și reprezentantul legal al universității.

Pentru sancțiunile aplicate în baza Legii nr. 206 din 2004, art. 11 alin. (6) din această lege, prevede că **sancțiunile stabilite de comisia de analiză** (din cadrul comisiei de etică n.n.) sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).

Actuala propunere de modificare legislativă este susținută și de interpretarea termenului de 30 de zile de punere în aplicare a sancțiunilor stabilite de comisia de etică, dat de instanțele de judecată. Astfel într-o sentință de arată că „În ceea ce privește nerespectarea termenului de 30 de zile de la adoptarea hotărârii pentru punerea în executare, prevăzut de art. 326 din Legea nr. 1/2011, instanța constată că acesta este un termen de recomandare, și nu de decădere” (Sentință, 2016).

Propunerea de modificare legislativă vizează uniformizarea prevederilor, considerând că este utilă modificarea art.322 LEN, astfel:

Articolul 322

Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.

6. Concluzii

Deoarece pe parcursul lucrării se regăsesc propunerile de modificare pentru fiecare etapă în parte, iar unele articole, cum ar fi art. 309 LEN sau art. 11 din Legea 206/2004 se regăsesc cu mai multe propuneri parțiale de modificare aferente fiecărei etape, concluziile vor cuprinde coroborarea modificărilor propuse dar și prezentarea acestora în paralel cu articolele în vigoare (Tabel 1).

Tabel 1: Forma finală a propunerilor legislative

Articol	Text inițial	Text propus
Art. 306 LEN nr. 1/2011	Articolul 306 (3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții: a) analizează și soluționează abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară; ... e) alte atribuții prevăzute de prezenta lege sau stabilite conform Cartei universitare, conform legii.	Articolul 306 (3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții: a) numește comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor referitoare la abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară; a¹) soluționează abaterile de la etica universitară prin emiterea unei hotărâri în baza raportului comisiei de analiză. Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică. ... e) alte atribuții prevăzute de lege sau stabilite de Carta universitară, conform legii.
Art. 308 alin. (1), LEN nr. 1/2011	Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.	Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare. (¹) Pentru abaterile care intră sub incidența Legii 206 din 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii. Pentru celelalte abateri termenul este de 6 luni de la data la care au fost săvârșite, dacă autorul sesizării este persoana vătămată, respectiv de la data la care au fost cunoscute, dacă autorul sesizării este o terță persoană, dar fără a depăși un an de la data săvârșirii.
Art. 309 LEN nr. 1/2011	Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.	Articolul 309 (1) În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de prezenta lege, de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. (2) Comisia răspunde autorului sesizării, soluționează și comunică hotărârea părților în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării.
Art. 322 Legea nr. 1/2011	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către decan sau rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.
Art. 11 Legea nr. 206/2004	Articolul 11 (1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi. ... (3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia	Articolul 11 (1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi. (¹) Termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii. ... (3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă prin hotărâre de către comisia de etică, se

	<p>de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(4) Raportul comisiei de analiză este avizat de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Raportul comisiei de analiză poate fi contestat la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după raportul comisiei de analiză.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3), sancțiunile stabilite de comisia de analiză sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).</p>	<p>comunică părților, în scris, și se face publice pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3¹) Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>(3²) În termen de 10 zile de la emiterea hotărârii comisiei de etică, sancțiunile stabilite în aceasta sunt puse în aplicare prin decizie a conducătorului. Decizia se comunică persoanei găsite vinovate.</p> <p>(4) Hotărârea comisiei de etică este avizată de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Hotărârea comisiei de etică împreună cu decizia de sancționare, atunci când este cazul, pot fi contestate în condițiile alin. (6) la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după hotărârea comisiei de etică și se comunică obligatoriu și instituției emitente.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3²), sancțiunile stabilite de comisia de etică prin decizia conducătorului instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, devin executorii.</p>
--	---	--

Referințe

- CEDPU-UDJG. (2011). Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității „Dunărea de Jos” din Galați, aprobat la data de 22/07/2011, modificat în ședința din data de 12/12/2013, precum și în ședința din data de 05/06/2014. Accesibil la: <https://www.ugal.ro/informatii/documente-publice/codul-de-etica-si-deontologie-profesionala-universitara>
- CEMU. (2020). Hotărârea CEMU nr. 61, accesată la: <http://www.cemu.ro/wp-content/uploads/2020/05/Hotarare-61.pdf>
- Cod ULBS. (2015). Codul de etică și deontologie universitară a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, care face parte din Carta Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, aprobată la 28.09.2015, accesibilă la: https://senat.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/CARTA-ULBS_2015.pdf#page=35
- Cod UVG. (2011). Codul de etică și deontologie profesională a Universității „Vasile Goldiș” din Arad, care face parte din Carta Universității „Vasile Goldiș” din Arad, aprobată la 18.07.2011, accesibilă la: https://www.uvvg.ro/docs/Universitate/CadruJuridic/Codul_de_etica_si_deontologie_profesionala.pdf
- Decizie. (2019). Decizia nr. 301/2019 din 21-ian-2019, Tribunalul Bucuresti, accesată la: <https://sintact.ro/#/jurisprudence/533004576/1/sentinta-nr-301-2019-din-21-ian-2019-tribunalul-bucuresti-contestatie-decizie-de-sanctionare...?keyword=etic%C4%83%20Decizia%20nr.%20301~2F2019%20din%2021-ian-2019&cm=SREST>
- Hotărâre. (2011). Hotărârea Guvernului nr. 681 din 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat, M.O. 551 din 3 august 2011, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/130547>
- Lege. (1996). Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, republicată în MO nr. privind dreptul de autor și drepturile conexe, accesată la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/7816>
- Lege. (2004). Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, M.O. 505 din 4 iunie 2004, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52457>
- Lege. (2011). Legea nr. 1/2011 a educației naționale, M.O. 18 din 10 ianuarie 2011, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/125150>
- Manea, L., Salcă Rotaru, C.M. (2019). The legal regime of the decisions of University Ethics Commissions in the current jurisprudential interpretation, *Bulletin of the Transilvania University of Brasov*, 2019 Series VII - Social Sciences • Law, <http://webbut.unitbv.ro/bulletin/Series%20VII/Series%20VII.html>
- Metodologie. (2020). Metodologia referitoare la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020 pentru aprobarea metodologiilor referitoare la acordarea atestatului de abilitare, acordarea titlului de doctor, precum și la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, M.O. 783 din 27 august 2020, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/229583>
- Raport. (2019). Raport de evaluare instituțională privind evaluarea externă a calității educației academice la instituția de învățământ superior universitatea „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI , accesat la https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/12/Raport_Director_de_misiune_si_coordonator_Universitatea_Dunarea_de_Jos_din_Galati.doc1.pdf
- Regulament UB. (2020). Regulamentul de organizare si functionare a Comisiei de etica a Universitatii din Bucuresti, accesibil la: <https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2021/01/REGULAMENTUL-DE-ORGANIZARE-SI-FUNCTIONARE-A-COMISIEI-DE-ETICA-A-UNIVERSITATII-DIN-BUCURESTI-2020-1.pdf>

- Regulament UBB. (2012). Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de etica a Universitatii din Babeș Bolyai din Cluj, accesibil la: [://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/comisia_de_etica#regulament](http://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/comisia_de_etica#regulament)
- Regulament UTMB. (2021). Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de etica Universitară, al Universității „Titu Maiorescu” din București, accesibil la: <https://www.utm.ro/wp-content/uploads/2021/05/Regulament-de-organizare-si-functiunare-a-Comisiei-de-Etica-Universitara-1.pdf>
- Salcă Rotaru, C.M., (2018). Role of Ethics and Ethics Commissions in Quality Assurance in Romanian Higher Education, *Quality Assurance Review for Higher Education*, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 25 – 40, accesată la: <https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/08/3-SalcaRotaru-web.pdf>
- Salcă Rotaru, C.M. (2021). *Aspectele de legalitate din cuprinsul Hotărârii nr. 4 din 28 ianuarie 2021 a CNECSDTI*, <http://revista.universuljuridic.ro/aspectele-de-legalitate-din-cuprinsul-hotararii-nr-4-din-28-ianuarie-2021-cnecsdti/>
- Sentița. (2012). Sentița nr. 292/2012 din 01-oct-2012, Curtea de Apel Oradea, accesată la: <https://sintact.ro/#/jurisprudence/525064222/1/sentinta-nr-292-2012-din-01-oct-2012-curtea-de-apel-oradea-anulare-act-administrativ-contencios...?keyword=etic%C4%83%20Sentin%C8%9Ba%20nr.%20292~2F2012%20din%2001-oct-2012&cm=SREST>
- Sentița. (2013). Sentița civila nr. 4290/2013 din 12-nov-2013, Tribunalul Constanta, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal), accesată la: <https://sintact.ro/#/jurisprudence/524246376/1/sentinta-civila-nr-4290-2013-din-12-nov-2013-tribunalul-constantanulanulare-act-administrativ...?keyword=etic%C4%83%20Sentin%C8%9Ba%20civila%20nr.%204290~2F2013%20din%2012-nov-2013&cm=SREST>
- Sentița. (2016). Sentița nr. 258/2016 Tribunalul Bistrița Năsăud, accesată la: <https://sintact.ro/#/jurisprudence/526970858/1/sentinta-nr-258-2016-din-24-mai-2016-tribunalul-bistrita-nasaud-contestatie-decizie-de-concediere...?keyword=etic%C4%83%20Sentin%C8%9Ba%20nr.%20258~2F2016%20Tribunalul%20Bistri%C8%9Ba%20N%C4%83s%C4%83ud&cm=SREST>
- Sentița. (2018). Sentița nr. 351/2018 din 20-mar-2018, Tribunalul Mureș, accesată la: <https://sintact.ro/#/jurisprudence/531999352/1/sentinta-nr-351-2018-din-20-mar-2018-tribunalul-mures-anulare-act-administrativ-contencios...?keyword=etic%C4%83%20Sentin%C8%9Ba%20nr.%20351~2F2018%20din%2020-mar-2018&cm=SREST>

Dileme și provocări în sprijinirea cursurilor de etică, deontologie și integritate academică¹

Gabriel-Stănică LUPU^{1*}

¹ Universitatea Vasile Alecsandri din Bacău, gabi.lupu@ub.ro

* Correspondent: gabi.lupu@ub.ro

Rezumat: *Societatea informațională și globalizarea aduc, precum orice tendință și schimbare majoră în istoria umană, avantaje și dezavantaje pentru individ și pentru întreaga societate. Odată cu circulația extrem de rapidă a informației, cu creșterea accesului la baze de date uriașe, cu apariția mijloacelor de comunicare la distanță care permit părților implicate să interacționeze în timp real, să transfere volume mari de date, au apărut și situații în care persoane individuale sau grupuri, au abuzat de aceste facilități și le-au exploatat în scopuri lipsite de responsabilitate etică, afectând instituții, specialiști din mediul academic, indivizi din diverse zone profesionale, atât din punct de vedere al imaginii, cât și patrimonial.*

Formarea și integrarea viitorilor specialiști pe piața muncii, în economie, în educație, în sănătate sau în administrație, necesită nu doar bagajul de cunoștințe aferent domeniului de studiu. Este nevoie de formarea unor comportamente, caractere și atitudini adecvate privitoare la integritate, etică, deontologie profesională. Acest lucru se obține prin educarea, conștientizarea și stimularea tinerilor, în vederea construirii valorilor morale până la virtuți, astfel încât să aibă un aport crescut la performanța unității în care își desfășoară activitatea, concomitent cu îmbunătățirea culturii organizaționale din care fac parte. Nu toți studenții vor activa în cercetare sau în educație. Acest lucru nu este relevant atunci când vorbim de necesitatea formării unor comportamente etice pe termen lung. Studentul de azi, viitorul profesionist, poate fi un serios element de influență pozitivă și formare adecvată a generațiilor următoare, de la catedră, din mediul de afaceri, dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție publică.

Citation: Lupu, G.S. (2021). Dileme și provocări în sprijinirea cursurilor de etică, deontologie și integritate academică. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 44-51
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.06>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: *academic, educație, etică, morală, valori*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introducere

Evoluția sistemului de studii superioare din România a cunoscut suișuri și coborâșuri, ca orice zonă de activitate umană. Educația, concept și sistem, se pare că a înregistrat un regres după 1989, când au apărut și entități în domeniul educațional care, în goana după educabili plătitori, au coborât ștacheta și au făcut concesii, facilitând propagarea în societate a ideii că a avea studii, chiar de nivel superior, nu mai este un privilegiu pentru care este necesar să muncești din greu, o diplomă putându-se cumpăra cu ușurință dacă dispui de resursele necesare. Această percepție care mai dăinuie din nefericire și astăzi, este greu de anihilat, lupta împotriva ei dovedindu-se una dificilă, de „guerilă”, cu mici victorii și cu fiecare pas înainte făcut cu mari eforturi. Nu este obiectivul nostru în această lucrare să analizăm cauzele ce sunt multiple și care nu pot fi tratate singular, pentru că nu se va obține altfel rezultatul scontat.

Reconstrucția sistemului universitar de studii constă, ca întotdeauna, în capacitatea resursei umane, de a avea răbdarea și perseverența necesare pentru a promova în mod constant valorile științifice și etice care au făcut ca universitățile precum cea din Bologna, înființată în anul 1088, ori cea din Oxford, despre care se știe cu certitudine că deja exista în anul 1167, să existe și astăzi. Nevoia unor valori etice bine așezate în psihicul uman nu se remarcă doar la nivel universitar, ci și în profesii dinafara sistemului de educație, de fapt, în orice ocupație. De aceea astăzi, mai mult ca niciodată, este necesar să asigurăm o bună informare și pregătire a viitorilor profesioniști, cât mai devreme și cât mai temeinic, astfel încât acțiunile acestora să fie validate și prin respectarea regulilor etice și a valorilor umane, pentru că numai așa progresul societății va fi asigurat. Ideea de educație morală, de inoculare a unor valori umane universal valabile, nu este nouă. Mare parte din acest tip de formare are loc în familie și în grupul social. Nu vom face un istoric al acestui tip de educație, ce își găsește soriginea în antichitate (Socrate, Platon, Aristotel), ci vom aminti de sistemul românesc de învățământ care avea în program o astfel de curricula pentru

Figura. 1 - Manual de educație morală pentru ora de dirigenție, nivel liceu, școli normale și profesionale, 1938

nivelul liceal (fig. 1), cu aprobarea Ministerului Educației, în perioada regalistă. De asemenea, în cadrul orelor de dirigenție, temele conțineau educația morală ca filon central (fig. 2).

Nimic nou sub soare deci. Tinerii se formează în timp ca viitori cetățeni și profesioniști, din acest motiv și educația morală și etică trebuie să înceapă cât mai devreme.

2. Analiza cadrului actual de educație etică și morală

Astfel, curriculum-ul actual prevede module de comportamente morale și civice încă de la clasa a IV-a, noțiuni care sunt continuate la nivel de învățământ gimnazial.

În liceu nu există în curriculum o disciplină care să se studieze astăzi la toate tipurile de învățământ liceal. Există un modul în învățământul profesional și tehnic, denumit „etică și comunicare profesională”, ce conține și noțiuni de etică profesională. Rămâne deci în sarcina universităților să formeze resursa umană de mâine și în această direcție.

În opinia noastră, este nevoie în învățământul liceal de un calup mai consistent de astfel de noțiuni, cuprinse într-o disciplină dedicată și nu presărate în diferite alte discipline, pentru că profesioniștii de mâine nu sunt doar cei care absolvă o facultate.

De ce totuși, la nivel universitar, este nevoie de o educație etică solidă? Motivele sunt multe și toate sunt raportate la rezultatele obținute, atât în formarea studenților, cât și în cercetare și în aplicarea rezultatelor cercetărilor desfășurate în economie, industrie sau în zona socială. Schimbarea unor tipare comportamentale nu poate veni decât din educație și prin educație. Să determini studentul să iasă din zona de confort, să depună sistematic efort pentru a obține rezultate bune în evaluările semestriale ori anuale, să aducă plus valoare prin lucrările sau proiectele pe care le întocmește, este un demers extrem de dificil, în condițiile în care el are acces nelimitat la informație pe Internet, iar societatea, pe diferite canale, îi transmite, uneori subliminal, că acest efort este inutil. Conștientizarea studentului care va fi mâine specialist, profesor, cercetător că munca sa contează, că educația îi va aduce recompensa în viitor, este o țintă greu de atins, însă este una obligatorie, mai ales că unele efecte au și reflectare financiară (de exemplu, drepturile de autor).

În acest sens, foarte utile sunt reglementările în domeniul etic, fie că sunt coduri de etică academică, regulamente ale studentului, prevederi legislative, module de studiu ori discipline.

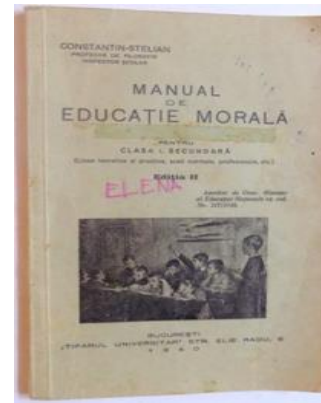

Figura. 2 - Manual de educație morală, nivel liceu, școli normale și profesionale, 1940

Partea bună este aceea că și la nivel legislativ, au fost aprobate reglementări care definesc abaterile de la etică și care prevăd și sancțiunile aferente. Legea educației naționale nr. 1/2011 cu modificările și completările ulterioare (Lege, 2011) prevede la art. 130 alin. (1) lit. a) b) și c), că universitățile au obligativitatea de a adopta coduri de etică și deontologie profesională, de a stabili și elimina conflictele de interese, dar și de a lua măsuri pentru a se asigura de originalitatea lucrărilor de licență, master ori doctorat pe care le acceptă pentru susținere, a articolelor științifice sau a altor rezultate ale activității academice, care sunt comunicate sau publicate. Nu este însă definit conceptul de „originalitate”, iar cea mai des întâlnită abatere la acest nivel este plagiatul. În acest caz, sintagma „originalitate” este un element discutabil atunci când ne gândim la o lucrare de licență, ori chiar de master.

Legea nr. 206/27.05.2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, cu modificările și completările ulterioare (Lege, 2004), coroborată cu Legea nr. 319/08.07.2003 privind statutul personalului de cercetare-dezvoltare (Lege, 2003), definesc categoriile de personal care pot fi subiectul faptelor de plagiat sau autoplăgiat (Matic, 2018, p. 78):

- personalul de cercetare-dezvoltare,
- cadrele didactice universitare,
- personalul auxiliar din activitatea de cercetare-dezvoltare,
- personalul din aparatul funcțional,
- alte categorii de personal din mediul public și privat, care beneficiază de fonduri publice de cercetare-dezvoltare.

De asemenea, în regulamentul școlilor doctorale, prevăzut în HG 681/29.06.2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat, la art. 17 alin. 5 lit. e) se specifică faptul că în regulamentul școlii doctorale trebuie să stabilească criterii, proceduri și standarde obligatorii vizând și modalitățile de prevenire a fraudei în cercetarea științifică, inclusiv plagiatul (Hotărâre, 2011).

Iată deci că, referitor la studiile de licență ori de master, nu face referire decât Legea educației naționale, așa cum am amintit anterior, dar fără a fi explicită privitor la cum trebuie evaluat nivelul de originalitate. Deschidem aici această discuție pentru că în mediul universitar, în cărțile și cursurile de etică și deontologie academică se face referire în mod exhaustiv la plagiat și autoplăgiat. Nu trebuie să uităm însă că o lucrare de licență nu este menită să aducă noutăți ori modificări de abordare într-un domeniu de studii, ci trebuie să arate fără putință de tăgadă că studentul ori masterandul care s-a înscris la examenul de finalizare a studiilor, a dobândit cunoștințele necesare și diploma vine să confirme acest lucru, în fața oricui. Astfel, o lucrare de licență sau chiar de masterat, reprezintă perspectiva unică a studentului privitor la modul în care problematica din subiectul lucrării a fost abordată, perspectivă susținută de referințele și citările din sursele bibliografice consultate.

Aici rămâne deschisă discuția dacă o lucrare de acest nivel trebuie verificată cu un soft antiplăgiat, care nu poate face distincția, așa cum un om o poate face, ci doar subliniază corespondența dintre textul analizat și sursele accesibile de pe Internet. Ne gândim la acest lucru din perspectiva faptului că și alți autori sunt de părere că

trebuie analizat cu atenție și evaluată corect noțiunea de originalitate la lucrările de licență și de master (Matic, 2018, p. 80). Un cercetător are obligatoriu un nivel înalt al simțului responsabilității și își asumă rezultatele cercetărilor sale și comunicărilor sale publice. În cazul în care acestea sunt false, consecințele sunt grave, atât pentru cel în cauză, cât și pentru instituția de învățământ sau cercetare unde acesta își desfășoară activitatea. Consecințele pot fi atât materiale, cât și de imagine și prestigiu.

Un student este, în demersul întocmirii lucrării sale de licență, însoțit constant, de la debut, până la finalizare, de către profesorul îndrumător care îi verifică periodic, în fiecare etapă, rezultatul muncii, îl coordonează și consiliază, astfel că abaterile de orice tip pot fi identificate și se poate face o prevenție a apariției unor cazuri de plagiat. Apreciez ca este ușor nefiresc ca studentul să finalizeze lucrarea, să obțină acordul profesorului pentru forma finală și să fie respins la verificarea antiplagiat. Chiar și așa, rapoartele generate de aceste softuri trebuie analizate și stabilit dacă ceea ce apare ca plagiat nu poate să se situeze în zona noțiunilor, termenilor, definițiilor care se regăsesc în mod obligatoriu în domeniul teoretic al câmpului științific respectiv. Nu vrem să dăm de înțeles că suntem împotriva acestor verificări. Lucrarea de licență este un act major al studentului/masterandului și acesta trebuie să trateze momentul final de evaluare, la încheierea studiilor universitare, cu cea mai mare seriozitate. Vrem doar să ne exprimăm opinia că, mai ales în cazul lucrărilor de licență, acel procent de plagiat care rezultă, ar trebui analizat cu foarte mare atenție și determinat dacă este într-adevăr un furt din cercetările și publicațiile altor autori și mai ales, dacă acest furt a fost comis cu intenție, sau nu (Singer, 2006, p. 212). Subliniem încă odată că studentul este coordonat și monitorizat de către profesorul îndrumător care ar trebui să atragă atenția și să-i arate studentului unde greșește sau unde crede că lucrarea este suspectă de plagiat sau de lipsă de originalitate.

Totuși, atunci când vorbim despre etică, integritate și deontologie academică, nu vorbim doar despre plagiat, deși acesta este în centrul atenției. În cadrul activităților desfășurate în mediul universitar, atât de către studenți și masteranzi, cât și de personalul didactic și nedidactic, există o serie întregă de comportamente care fie sunt la limita eticii și deontologiei profesionale, fie o încalcă. Personalul didactic și-a asumat o misiune complexă și de durată prin aderarea la corpul profesoral, atât din perspectiva formării științifice a viitorului specialist, cât și din perspectiva formării sale umane și cetățenești. Profesorul are un impact deosebit asupra studentului, în primul rând prin modelul uman pe care îl oferă și îl promovează. Memoria umană funcționează după legități și procese pe care abia astăzi reușim să le dezvăluim și să le înțelegem. Amintim acest lucru în contextul de față deoarece mulți specialiști sunt de părere că memoria colectează pe termen lung elementele care au impresionat profund, pozitiv sau negativ, omul (Cury, 2005). Din această perspectivă devine ușor de înțeles de ce un profesor exigent la catedră, dar deschis în discuții, care oferă sprijin

și care consiliază studentul cu toată priceperea sa, devine un model care va fi copiat de marea majoritate a „ucenicilor” săi. Aceștia nu numai că își vor aminti cu afecțiune de acel profesor, ci inconștient îi vor copia comportamentele care i-au impresionat atât de mult. La fel, un model uman negativ, deși nu este de dorit, va fi copiat de o altă parte dintre învățăcei pentru că ei văd că, dacă unei persoane cu un astfel de statut i se permit comportamente lipsite de etică și de profesionalism, înseamnă că se poate și că pot proceda la fel. Profesorul este, vrând-nevrând, în centrul atenției și este un element de referință în formarea studentului ca viitor specialist, cetățean implicat și responsabil. Iată de ce, cuvântul cheie în activitatea de influențare pe care profesorul o exercită asupra studentului, trebuie să fie cuvântul „trebuie”. Acest cuvânt derivă din existența codurilor etice și a celorlalte reglementări care trebuie respectate, studentul trebuie format după legități obiective, ferme, așa cum și Kant afirma în prelegerile sale universitare în anul 1784 (Mureșan, 2007), când spunea că aceste reguli obiective ne determină să nu facem ceea ce dorim, ci ceea ce trebuie. Așa cum se specifică și în codurile etice ale altor profesii, în cazul de față cu atât mai mult este necesar ca profesorul să aibă tăria de a trece peste interesul personal și de a fi integru și mereu egal cu el însuși în abordarea diferitelor situații cu care se confruntă. Trebuie să recunoaștem cu onestitate că nu poți cere altui semen să facă, ori se comporte într-un anumit mod, dacă tu nu ești capabil să îi oferi un model comportamental în acest sens și, mai mult, nu ești mereu consecvent în aceste comportamente. Un comportament ghidat de etică și integritate, verticalitate, onestitate, va primi drept feedback din partea studentului ceea ce numim în limbaj obișnuit „respect”. Atunci când un profesor este respectat, studentul îl transformă într-un element de referință, de modelare și evaluare a propriilor comportamente, îi promovează abordările, conduita și atitudinea. Ori, trebuie să recunoaștem, un profesor respectat este un cod etic viu, un curs continuu la care au, indiferent de orar, acces toți studenții săi.

Desigur că absența comportamentelor etice va fi sancționată de două ori, atât prin sancțiunile formale cuprinse în reglementările legislative și în codurile de etică, cât și prin schimbarea atitudinii studenților față de respectivul cadru didactic.

O altă provocare vine din nevoia de a măsura efectele educației etice și aici ne referim nu la notarea în cadrul unui colocviu ori examen, ci la măsura în care sunt implementate comportamente etice permanente la profesioniștii care au absolvit studiile universitare și își desfășoară activitatea în câmpul profesional pe care și l-au ales. Cum știm că, dincolo de răspunsurile la un examen sau un chestionar unde fie sunt reproduse niște noțiuni, fie sunt date de multe ori, răspunsuri care sunt din categoria celor „politic” corecte, respectiv sunt oferite răspunsurile pe care studentul crede că profesorul său le așteaptă, se formează atitudini, abilități și comportamente bine ancorate?

5. Concluzii

Opinia noastră este că cea mai mare provocare este aceasta: cum ne asigurăm că am creat abilități pentru toată viața și comportamentele etice sunt permanente. În primul rând nu toți studenții care termină anual cursurile universitare pot fi urmăriți în carieră, este un proces dificil și nu există instrumente standardizate și obiective în acest sens. În al doilea rând, multe situații în care apar comportamente ce încalcă etica și deontologia profesională nu sunt raportate, sunt acoperite, neglijate sau chiar li se dă o tușă de normalitate, astfel încât este greu de cuantificat rata de apariție a comportamentelor lipsite de integritate sau deontologie profesională, după ce studentul părăsește sistemul educațional. Credem deci că este extrem de dificil de asigurat un sistem de feedback postuniversitar, astfel încât să putem să folosim acele informații ca input pentru îmbunătățirea cursului și a activităților de seminar. Actualmente nu avem decât posibilitatea de a aplica eventual un chestionar foștilor studenți pe care îi putem contacta după o anumită perioadă de la finalizarea studiilor. Din punct de vedere statistic însă, este dificilă constituirea unui eșantion reprezentativ, deoarece respondenții nu vor putea fi selectați în mod aleatoriu, ci vor fi procesate răspunsurile celor care vor putea fi contactați și care vor accepta să participe la survey. Mai mult, mărimea eșantionului probabil nu va putea fi atinsă. Și aici ne izbim de problema răspunsurilor de tipul „politically correct”, astfel că este foarte posibil ca datele colectate să ne ofere o imagine falsă a situației.

Insistăm asupra acestui lucru deoarece, așa cum formăm abilități și competențe științifice și tehnice, tot așa trebuie să formăm și atitudini și competențe pentru viață, iar acestea se transferă și în domeniul social și personal, îmbunătățind calitatea vieții individului și a societății din care face parte.

O altă soluție ar fi să putem contacta angajatorii foștilor studenți și să îi rugăm să răspundă la un chestionar. În acest caz, chestionarul ar trebui conceput și testat de către un grup de specialiști, printre care să se afle și un sociolog/psiholog, astfel încât să poată fi formulat un set de întrebări, reduse ca număr (ne gândim că nimeni nu dorește să dedice timp și energie pentru a completa un formular, fără nici un feedback/finalitate/recompensă), dar relevante din punct de vedere al conținutului, astfel încât atunci când formulăm concluziile studiului, acestea să fie cuprinzătoare, relevante și cu un coeficient redus de eroare.

De asemenea, poate că ar putea fi organizate sesiuni de comunicări între universitate și angajatori, astfel ca în cadrul discuțiilor ce se desfășoară, să poată fi făcut și un schimb de informații și în domeniul etic, respectiv specificității ale domeniului de activitate, tipuri de cazuri de abatere de la normele și codurile etice ale domeniului profesional, instrumente de soluționare și de prevenire, eventual un cod comun de bune practici, care să valorifice atât experiența universitară, predominant

teoretică, informativă, cât și cea aplicată, a angajatorului, care poate reflecta o parte din feedbackul de care avem nevoie în demersul nostru educațional.

Referințe

- Cury, A. (2005). *Părinți străluciți, profesori fascinanți - Cum să formăm tineri fericiți și inteligenți*. București, Editura For You.
- Lege. (2003). Legea nr. 319/08.07.2003 privind statutul personalului de cercetare-dezvoltare, M.Of. 530 din 23 iulie 2003, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/45166>
- Lege. (2004). Legea nr. 206/27.05.2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, M.Of. 505 din 4 iunie 2004, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52457>
- Lege. (2011). Legea educației naționale nr. 1/2011, M.Of. 18 din 10 ianuarie 2011, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/125150>. Hotărâre. (2011). HG 681 din 29.06.2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat, M.Of. 681 din 29 iunie 2011, disponibilă la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/130547>
- Matic, A.V., (2018), Plagiatul, autoplagiatul și alte abateri de la normele de bună conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. În C.C. Vlad, *Etică și deontologie academică* (pp. 59-117). Galați: Editura Universității din Galați.
- Mureșan, V., (2007), Comentariu la Întemeierea metafizicii moravurilor. În I. Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor* (pp. 187-410). București Editura Humanitas.
- Singer, P., (2006). *Tratat de etică*. Iași, Editura Polirom.

Surse imagini:

- Fig. 1: <https://www.anticariat-unu.ro/manual-de-educatie-morala-pentru-clasa-i-secundara-de-constantin-stelian-1940-p144023>;
- Fig. 2: <https://www.anticariat-unu.ro/carte-noastra-pentru-ora-de-dirigentie-manual-de-educatie-morala-pentru-clasa-a-ii-a-secundara-baieti-si-fete-de-a-radulescu-pogoneanu-emilia-bogdan-alex-bogdan-1936-p133877>

Research Ethics in Universities¹

Sorin Daniel VÂTCĂ^{1*}, Marcel DÎRJA¹,
Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU², Tunde GIURGIUMAN¹

¹ University of Agricultural Sciences and Veterinary
Medicine Cluj-Napoca; sorin.vatca@usamvcluj.ro,
tunde.giurgiuman@usamvcluj.ro

² Transilvania University of Braşov, rotaruc@unitbv.ro

* Correspondence: sorin.vatca@usamvcluj.ro

Abstract: *The ethically process in research is time consuming because we also find a difficulty when judging different problems seeing that many regulations have ambiguous meaning. For ethics commission members it appears to be a burden when it comes to analyze the research ethics issues. The main reason is represented by the increased subjectivism and also the differences between an institutions to another or even between different countries. This study aim is concentrated around the ethics problems that appear in the research field. Each researcher must be informed about the research ethics and make an individual effort to find the appropriate information that fits to his personal interest regarding all possible ethics issues that can appear in his interest domain. A specialist with integrity and common sense it is supposed to act with active and politically correct conscience during his research activity especially in experimentation systems and afterwards when results dissemination is prepared for publishing. The intellectual property is the most important set of exclusive rights granted to original creations or extraordinary research results. The ethics commissions around the world would appreciate, protect and encourage all the politically correct behavior in this vast domain.*

Citation: Vătcă, S.D., Dârja, M., Salcă Rotaru, C.M. & Giurgiuman, T. (2021). Research Ethics in Universities. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 52-59
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.07>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Keywords: *research ethics, results dissemination, regulation*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introduction

The subject of academic ethics should be based on a universally valid doctrine (Kerr, 1989) for all involved. This unfortunately does not apply in the form of pre-established rules. All researchers, whether affiliated with universities or research centers, behave like observers based on good practice rules and often arise various controversies.

Usually are studied topics of personal interest based on personal ideas without being anchored in hot topics, current and with maximum interest for the present that will be useful in the future as a support of valuable information (Leavy, 2017).

Academic engagement in research must be based primarily on truth (Kerr, 1989). Any result is valuable even if it does not necessarily show very significant results. As a basic rule, the bias in research must necessarily avoided, this means that the results must not be influenced in a certain direction (Pannucci & Wilkins, 2010).

A rather important problem is the establishment of hypotheses at the beginning of a research. From our point of view, they should not be discussed of at the beginning, because it can negatively influence the good development of a research and the results obtained.

The objectives must be set as clearly as possible from the beginning together with the experimental protocol. In order for a good approach to all university research, there should be a code of ethics (Gaillard & Peek, 2019) well adapted to the specifics of each country because we cannot assume that absolutely all people will work with dedication and morality.

One problem that needs to be highlighted is the lack of good collaboration between specialists and for a long time. Therefore, it often happens that a discipline studies and interprets results that are not necessarily in their competence sphere, being partially or totally overlapping on the subject of competent persons in that field, but who are not consulted or involved in study. These things must be regulated by a code of rules, so that when a research is initiated, to involve all people who have the necessary expertise.

Doctoral supervisors (Duke & Denicolo, 2017) should not be allowed if the supervisors are not exactly qualified in the field of research. However, if collaboration between disciplines is desired, in order to evaluate as many parameters as possible, there should be a way of assuming the credit by all the specialists involved. This collaboration must be easily accessible in terms of legislation and formalities in the university environment.

Next, we will briefly touch on some aspects regarding ethics problems that appear in the research field in universities. We should be conscious about these issues and also we should propose ways to improve the righteousness.

2. Nowadays Research Ethics Issues

Research in universities nowadays has many reasons to be discredited. There are known cases of deontological violations through plagiarism discussed at the ethics committee across the country and abroad.

Punishments are often very well known in other European countries, while in our country, the sanction decision is placed on the ethics commission which does not have clear law regulation based on which to be able to sanction such serious violations (Manea & Salcă Rotaru, 2019).

The subject is still treated with a lot of subjectivism and in general, the additional members of the ethics committee think that they can ruin careers if they offer drastic resolutions for deviations regarding research ethics. Most of the time, after an experiment, the evidence is not stored for a possible control of the funding institutions, moreover, they can often be distorted, obtained through a faulty exploration, maybe even ideas not recognized as important. in the research scene (Kerr, 1989). There are unscrupulous active researchers who practice science only with ambition and are focused on the rapid attribution of prestige and fame from many publications, sometimes even with falsified evidence or results.

Most of the time, the ethics commission notifies itself or is notified about these deontological violations and these false specialists are discovered and discredited, only that the punishments are not high enough. By eliminating these exceptions and if the number of correct ones is reported as a percentage, the vast majority of academics or researchers are correct, involved and engage in research according to all ethics rules and sometimes even more than that can be highlighted.

Among the most worrying aspects of research in universities are research projects, respectively the money that comes after obtaining them (Kerr, 1989). A fundamental or exploratory research idea is often assessed through national competitions and project submission. After being won, the available money is not necessarily used strictly in the proposed research, but is often redirected for the project manager personal purposes.

These problems could be avoided if frequent and even unannounced inspections of funding institutions were carried out or if the state through the Ministry of Education and the government implemented an efficient financing and control system without competition, only on the basis of exceptionally internationally recognized results of academics or successful researchers.

A country's research should be directed to respond and be useful in order to develop sectors of great economic interest (Kohli, 2004). International research topics should also be addressed in Romania, as Europe has set legislative objectives for all countries that have joined regardless of their current degree of development. Emerging risks in academia are also closely linked to corruption in universities, especially of people with different administrative functions (Shaw, 2013). In Romania, universities are in general public organization, so it falls within „There is no magic potion that can be applied to transform public organizations into organizations of integrity” (Menzel, 2012).

Some researchers sell their studies and they never become available in the scientific world, which is a problem of great interest and this should be avoided. There are also researchers hired by certain companies to study the products they sell. Once these people are paid exclusively by that company, of course they will not deliver results that would put the company in an unfavorable light.

The tendency of researchers to be tempted by additional financial benefits is more and more accentuated and this happens because after a hard-working life and concentration, in Romania, they continue to be remunerated very poorly. The disappointment of many researchers, due to the low budget available from the state, poor investment interest in research (equipment) and low salaries, also make them deviate from reality and sometimes end up studying abstract things or focusing on different models that will not necessarily be useful in the contemporaneous reality.

3. Copyright, patents and 'plant breeder's right'

Intellectual property rights (IPR) are set by various national and international laws and also covered by European Union law (Salcă Rotaru, 2018a).

If a material/ invention is protected by copyright, this cannot be used for commercial purposes only if the owner of the material/invention agrees and it is remunerated for their work if he asks. When a research results in a new product, method or innovative result that is indispensable for other future related research a patent could be accessed.

A patent represents a legal title that can be granted for any invention of a technical nature, provided that it is new, is the result of an inventive step and can have an industrial application. The patent confers on the owner the right to prevent the production, use or marketing without authorization from the inventor. Patents encourage businesses to make the necessary investments in innovation and encourage individuals and jobs to allocate resources for research and development.

In Europe, technical inventions can be protected either by national patents granted by national competent authorities or by European patents, granted centrally by European Patent Office (EPO). The latter is the executive body of the European Patent Organization, to which 38 states have currently acceded. The EU as a whole is not a member of this organization.

After years of discussions between Member States, Parliament and the Council approved in 2012 the legal basis for a European patent with unitary effect as a unitary patent. An international agreement between Member States therefore establishes a single, specialized jurisdiction over patents. The confirmation by the Court of Justice (CJEU) of the patent package in its judgment of 5 May 2015 opened the way for an authentic European patent. The previous regime will coexist with the new system until its establishment Single Patent Court (CUB). The unitary patent, granted by the EPO, will provide uniform protection, with the same effect in all participating countries.

Starting with the beginning of March 2003, Romania acceded to the European Patent Convention as a result of the entry into force of Law no. 611 of 13.11.2002 on

Romania's accession to the Convention on the issuance of European patents. If the presented conditions are met, from the date of publication by the EPO of the issuance of the European patent, it confers on the Romanian territory the same rights as a national patent, according to art. 33 of Law no. 64/1991.

The procedures performed by OSIM (Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci – State Office for Inventions and Trademarks) regarding the patent applications and the patents, provided by Law no. 64/1991 republished and by its application regulation, are subject to taxes. The amounts and terms are established by Government Ordinance no. 41/1998 republished regarding the taxes in the industrial property protection field and their use regime.

The protection of plant varieties, also called the 'plant breeder's right', is a form of intellectual property right granted to a new plant breeder.

The EU plant variety protection system, based on the principles of the „1991 Act of the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants” (Lawson, 2015), contributes to the development of agriculture and horticulture. EU law establishes a system for the protection of plant variety rights. The system allows the granting of intellectual property rights for plant varieties. The Community Plant Variety Office shall implement and apply this system.

4. Research ethics - integrity in education

In Romania were set nine highlights for the ethics field, which we present in a random connection in Figure 1.

These approaches were framed as principal themes after the International Scientific Conference "Ethical Values in Education, Research and Innovation" from Suceava, 19-20 October 2018 (Huidu, 2018).

The scientific field from Romania it is characterized by an increased need of extending the ethical practices. At the same time we must align our research together with other research centers or universities whether national or international ones.

After these aspects it is very clear that there is a need for ethics in research for avoiding plagiarism and to extend ethical good practices.

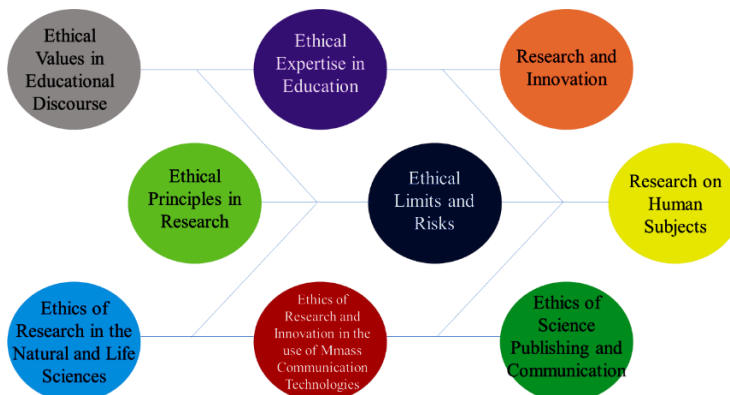

Figure 1. Aspects from Romanian ethics domain

Another study approach is based on highlights of the academic integrity, academic members' dignity and promoting the ethical principles. In Figure 2 the values and principles that must be respected for the development of universities in a democratic way are presented.

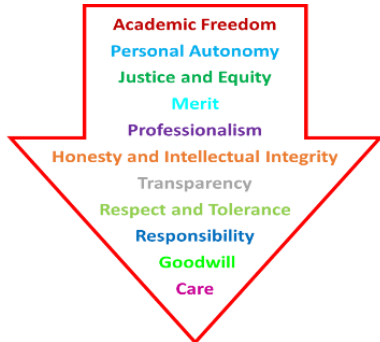

Figure 2. Universities values and principles for code of ethics compliance and for providing a high degree of integrity

The moral development in the universities and academic environment is assured by the management of ethics. In our count it is not enough to give some recommendation about the ethical rules. It is highly recommended to give credit to the importance and role gave by the code of ethics and it is mandatory to impose the ethics rules (Salcă Rotaru, 2018b). Each member from the academic either in research, or in teaching, or even in both should be conscient and cautious in order to fulfill all ethical dimensions.

The American Psychological Association established in 2002 five ethical principles of psychologists and code of conduct (APA, 2002; Smith, 2003). We have presented these in Figure 3.

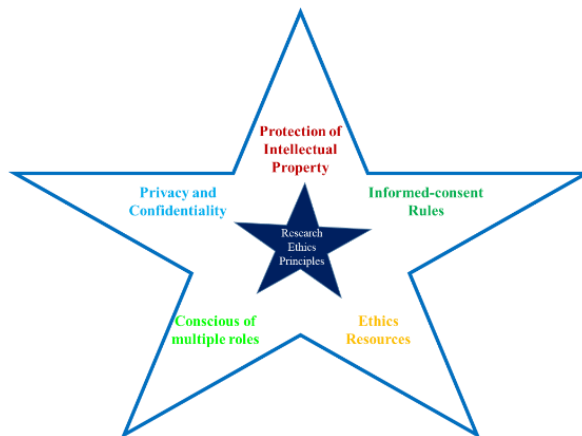

Figure 3. Research ethics principles set by APA

These approaches are more theoretical than prepared for easier assimilation and pursued by the members of the academic community involved in research. It would be better to try and make accessible and easy to follow described rules together with a high degree of dissemination among people directly interested and concerned about the ethical issues.

5. Conclusions

The ethic code must provide a change from anonymity avoid confidentiality in case of working groups and collaboration between scientists.

All researchers affiliated to a university should receive an informed consent to ensure and promote the power of knowledge with no vulnerability regarding ethics aspects.

The proposed research themes and the importance of studying a specific subject should be assessed in a special session with all the qualified and specialized members.

It is mandatory to avoid unclear formulation of the ethical rules or those that leave room for more interpretations.

Communication of these common sense and ethical rules must be made from time to time, therefore for whatever reason, they must serve to all those individuals involved in the academia.

References

- American Psychological Association, (2002), Ethical principles of psychologists and code of conduct, *American psychologist*, 57(12), 1060-1073.
- Duke, D.C. & Denicolo, P. M., (2017), What supervisors and universities can do to enhance doctoral student experience (and how they can help themselves). *FEMS Microbiology Letters*, 364(9).
- Gaillard, J.C. & Peek, L., (2019), *Disaster-zone research needs a code of conduct*.
- Gurgu, E. & Tonis, R., (2018), Ethical Universities of Integrity and Ethics Management in the Romanian University Environment, *Journal of Economic Development, Environment and People*, 7(4), 69.
- Huidu, A., (2018), Research Ethics in the Romanian Universities-About the Implementation of the University of Ștefan cel Mare From Suceava in the Program on Academic Ethics and Integrity in Research and Education, *Eastern-European Journal of Medical Humanities and Bioethics*, 2(2), 56-60.
- Kerr, C., (1989), *The Academic Ethic and university teachers: A „disintegrating profession”?*, *Minerva*, 27(2-3), 139-156.
- Kohli, A., (2004), *State-directed development: political power and industrialization in the global periphery*, Cambridge University Press.
- Lawson, C., (2015), *The Breeder's Exemption Under the 1991 International Convention for the Protection of New Plant Varieties and the Convention on Biological Diversity and Its Nagoya Protocol*, Available at SSRN 2626689.
- Leavy, P., (2017), *Research design: Quantitative, qualitative, mixed methods, arts-based, and community-based participatory research approaches*.
- Legea nr. 611/2002 privind aderarea României la Convenția privind eliberarea brevetelor europene, publicată în MO nr. 844 din 22 noiembrie 2002, accesată la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/40058>
- Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, republicată în MO nr. 541 din 8 august 2007, accesată la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/84262>
- Manea, L., Salcă Rotaru, C.M., (2019), The legal regime of the decisions of University Ethics Commissions in the current jurisprudential interpretation, *Bulletin of the Transilvania University of Brasov*, 2019 Series VII - Social Sciences • Law, <http://webbut.unitbv.ro/bulletin/Series%20VII/Series%20VII.html>

- Menzel, D.C., (2012), *Ethics management for public administrators: Leading and building organizations of integrity*, ME Sharpe.
- Ordonanța guvernului nr. 41/1998 privind taxele din domeniul protecției proprietății industriale și regimul de utilizare al acestora, republicată în MO nr. 6 din 4 ianuarie 2006, accesată la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/14176>
- Pannucci, C.J. & Wilkins, E.G., (2010), Identifying and avoiding bias in research, *Plastic and reconstructive surgery*, 126(2), 619.
- Regulamentul de aplicare a Legii nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, aprobat prin HG nr. 547 din 2008, publicat în MO nr. 457 din 18 iunie 2008, accesat la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/94305>
- Salcă Rotaru, C.M., (2018a), *Aspects on the Harmonization of Copyright and Related Rights in the Information Society in the European Union Legislation*, Chapter in BOOK POWER IN COMMUNICATION, SOCIOLOGY AND TECHNOLOGY, Editur Angela Repanovici, Manolis Koukourakis, Tereza Khecyoyan, Editura TRIVENT, Budapesta, 2018, <https://trivent-publishing.eu/home/39-book-power-in-communication-sociology-and-technology.html>
- Salcă Rotaru, C.M., (2018b), Role of Ethics and Ethics Commissions in Quality Assurance in Romanian Higher Education, *Quality Assurance Review for Higher Education*, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 25-40, <https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/08/3-SalcaRotaru-web.pdf>
- Shaw, M.A., (2013), *Impacts of globalisation on the academic profession: emerging corruption risks in higher education*.
- Smith, D., (2003), Five principles for research ethics, *Monitor on psychology*, 34(1), 56.

A Critical Analysis of the Need for a Stronger International Legal Framework for Cyber Ethics in Times of Pandemic¹

Nataliya MAROZ^{1*}

¹ Belarusian State University, nataliya.maroz@gmail.com

* Correspondence: nataliya.maroz@gmail.com

Abstract: *Cyber technologies have changed both social and international relations dramatically. The influence of information and telecommunication technologies (hereafter – ICTs) extends from daily life to fundamental freedoms, economies, public administration and political relations. Recent changes brought by coronavirus has emphasized the world's heavy dependence on ICTs. The technologies provide a virtual environment for normal working processes, ensure e-procurement for medical equipment and supplies, raise awareness of coronavirus prevention, maintain people's life at hospitals etc. However, ICTs not only provide considerable benefits to society as a whole, but also can be used for criminal purposes as well as in manner inconsistent with the Charter of the United Nations to inflict substantial damage to critical infrastructure of a state, interfere in elections, block e-government and bank services etc. The pandemic has led to the introduction of new cyber challenges and risks. At the same time, there is no international treaty on cybersecurity as well as on combating cybercrime concluded under the auspices of the United Nations that could be applicable to cope with these newly emerged threats. In this situation, cybersecurity challenges might be addressed through ethical norms, which are more flexible than international legal norms. Thus, in the absence of comprehensive legal response to cyber risks cyber ethics is particularly important.*

Therefore, the article analyzes international legal basis for international cyber ethics. It distinguishes the types of international relations that are regulated by ethical norms. The research defines new risks to cyber security that have emerged during the pandemic and discusses possible ways to respond them through cyber ethics. The paper expresses a view that ethical rules concerning friendly and responsible state behaviour in the context of combating cybercrime should be reflected in an international convention on countering the use of information and communications technologies for criminal purposes, which is going to be developed under the auspices of the United Nations.

Keywords: *cyber ethics, international morality, international law, cybersecurity, human rights*

Citation: Maroz, N. (2021).

A Critical Analysis of the Need for a Stronger International Legal Framework for Cyber Ethics in Times of Pandemic. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 60-73
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.08>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introduction

Cyber technologies are widely used almost in all areas of social activities. Their influence extends from daily life to fundamental freedoms, economies, public administration and political relations. The pandemic restrictions have only increased the world's heavy dependence on information and telecommunication technologies. This trend not only brings new challenges and risks to international and national security of states, but also has a considerable influence on international relations. For instance, due to the COVID-19 pandemic meetings at the UN (The Week Ahead at the United Nations, 2021; Wang Yi Chairs UN Security Council High-Level Meeting, 2021; Associated Press, 2020) and other international organizations (the World Health Organization (Seventy-Fourth World Health Assembly, 2021), the Organization for Security and Co-operation in Europe (hereafter – OSCE) (Parry, 2021), the European Union (Video Conference of the Members of the European Council, 25 March 2021, 2021), the Eurasian Economic Union (Заседание Высшего Евразийского экономического совета 21 мая 2021 года, 2021) often take place remotely.

Unfortunately, such extensive use of technologies has provided more opportunities to misuse them for unlawful purposes. The pandemic has witnessed the growth in number of cyber attacks conducted by states (Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. & Wiggen, 2020) and non-state actors (Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. & Wiggen, 2020); an extending practice of the application of cyber sanctions (Pomaroli & Hammerschmid, 2020); new human rights challenges (OHCHR | Web Summit - Human Rights in the Digital Era, 2021); misinformation campaigns conducted via Internet (Research Paper et al., 2021), the growing digital divide (Coronavirus reveals need to bridge the digital divide | CNUCED, 2020) etc.

International legal framework for state behaviour in cyber space is based on conventions of general character (the United Nations (hereafter – UN) Charter, human rights treaties, international humanitarian law treaties etc.), that don't specifically address cyber issues. International treaties on cybersecurity as well as conventions against cybercrime concluded at regional level contain different rules for international cooperation in the area discussed (Maroz, 2019). The UN has just only started the process of the development of a convention on countering the use of information and communications technologies for criminal purposes (Cybercrime Ad Hoc Committee, 2021). However, that is an important step in establishing international legal framework for combating cybercrime.

Unfortunately, there is no effective global consensus concerning the rules governing state behaviour in cyber space even from soft law perspective (UN GGE and OEWG | GIP Digital Watch Observatory for Internet Governance and Digital Policy, n.d.). Therefore, cyber ethics for interstate relations might be an instrument that could respond flexibly to many of newly emerged threats.

International ethics looks at moral values as an essential element of international relations (Shapcott, 2013). However, cyber issues are rarely viewed in the context of international ethics (Dudley et al., 2011). At the same time, cyber technologies are more frequently used to conduct global policy as well as are subject to political decisions within the framework of international relations.

Therefore, the present paper discloses the sources of morality for cyber activities in international relations; defines their applicability to the changing international relations in times of pandemic; reveals those areas in respect to which unwritten ethical norms are not effective enough and should be embodied in international treaty.

The research mainly addresses legal and ethical norms that are adopted at universal level and, thus, doesn't deal with regional approaches to cybersecurity. The article doesn't analyze professional behaviour of international public servants from ethical perspective and considers only international relations between states and international intergovernmental organizations.

2. Sources of international morality for international relations in the area of cyber security

Despite the fact international community consists of different states that have their own moral values and standards of socially accepted behaviour, there are some common moral principles that all states share (truth and justice as well as agreement about such fundamental norms as the dignity of human persons, freedom from torture, impartial application of the law, and freedom of conscience) (Amstutz, 2013). In accordance with a theory of international ethics, these rules refer to as „minimal” morality (Amstutz, 2013).

Regardless a philosophical theory that a certain researcher belongs to, the principles of international law set forth in the UN Charter as well as jus cogens norms are in fact agreed to be not only legal, but also moral standards for international relations. They include such principles as sovereign equality; the settlement of international disputes by peaceful means; refraining in international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the purposes of the UN; respect for human rights and fundamental freedoms; non-intervention in the internal affairs of other States; the duty of States to co-operate with one another in accordance with the Charter; the principle of equal rights and self-determination of peoples; the principle that States shall fulfil in good faith the obligations assumed by them in accordance with the UN Charter (United Nations Charter, paras 1-2; United Nations General Assembly resolution 2625 (XXV)).

Non-exhaustive list of jus cogens norms summarized by the International Law Commission includes: the prohibition of aggression; the prohibition of genocide; the prohibition of crimes against humanity; the basic rules of international humanitarian law; the prohibition of racial discrimination and apartheid; the prohibition of slavery; the prohibition of torture; the right of self-determination (International Law Commission, 2019).

Nevertheless, international relations are evolving over time and hard law not always can keep pace with these changes. The UN and its specialized agencies as well as regional intergovernmental organizations put their effort in establishing soft law regulation for ethical use of information and telecommunication technologies (hereafter – ICTs) and issues related to them (responsibility of IT business for security by design, ethical aspects of artificial intelligence, automated processing of big data etc.) (UNESCO, 2021; United Nations, 2011; United Nations, 2021; Committee of Ministers of the Council of Europe, 2016). However, new challenges brought by the pandemic require rethinking of some rules in this area. In fact, it's unclear whether new moral principles for international relations have emerged in times of pandemic and whether the content of the existing political values with regard to the use of ICTs are still the same.

Since ethics is „the moral correctness of specified conduct” (Oxford University Press (OUP), n.d.), it defines what conduct should be right (Popa, 2019, p. 428). In other words, it's about what is to be and not about what exists. As Amstutz notes there are three types of actors involved in the development of ethical foreign policy: a) a political leader with strong moral values; b) civil society; c) international organizations (Amstutz, 2013).

From an international perspective, states and other subjects of international law are those responsible for the development of international morality. However, as it has been mentioned in the second report by the Group of governmental experts on developments in the field of information and telecommunications in the context of international security „effective cooperation would benefit from the appropriate participation of the private sector and civil society” (Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2013). Thus, private actors such as IT companies, NGOs can influence international ethics.

3. Challenges brought by the pandemic to international relations and international cyber ethics

International relations have witnessed dramatic changes during the pandemic. Among the most important issues of concern are the growing number of state sponsored cyber attacks, unpredictable adverse impact of cyber sanction on the enjoyment of human rights, the lack of legal regulation for international cooperation in combating cybercrime and human rights implications of the COVID-19 cyber-related restrictive measures taken by states.

The number of state sponsored cyber attacks increased during the pandemic (ENISA Threat Landscape 2020: Cyber Attacks Becoming More Sophisticated, Targeted, Widespread and Undetected, 2020). At the beginning of the pandemic state-sponsored hackers were allegedly involved in cyber espionage to steal vaccine research in the UK, USA and Canada (Kelion, 2020; Bartlett & Ophel, 2021). Australia became a victim of the attack carried out by „a sophisticated state-based cyber actor” (Jackson, 2020). At the same time, not always any convincing facts of state involvement in cyber attacks were presented (Интерфакс, 2021). Evidentially, unlawful state acts committed with the use of ICTs alongside with the lack of trust and

confidence between states do not assist in enhancing open, secure, peaceful and accessible cyberspace.

International law, and in particular the UN Charter, is applicable and essential to maintaining peace and stability and promoting secure ICT environment (Open-ended Working Group on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2021). Nevertheless, international law doesn't comprehensively deal with many important issues concerning qualification of cyber attacks, problems of attribution from technical perspective, measures of self-help against state sponsored cyber attacks etc. (Delerue, 2021, p. 4-5, 55). On the other hand, the norms of international morality embodied in the reports of the UN Groups of governmental experts on advancing responsible state behaviour in cyberspace in the context of international security (hereafter – GGE) of 2013, 2015, 2021 address most of these important questions.

In particular, the UNGGE Report of 2013 affirmed the applicability of international law to state conduct within ICT-related activities (art. 19-20), recognized the need for states to „meet their international obligations regarding internationally wrongful acts attributable to them” (art. 23) (Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2013).

UNGGE Report of 2015 significantly expanded the scope of internationally expected measures that state should take in the face of cyber attacks. In particular, the Report of 2015 stipulated that „in case of ICT incidents, states should consider all relevant information, including the larger context of the event, the challenges of attribution in the ICT environment and the nature and extent of the consequences” (art. 13 (b)); „states should be committed to refraining from launching cyberattacks on the critical infrastructures of other states” (art. 13 (b)); „states should not conduct or knowingly support activity to harm the information systems of the authorized emergency response teams of another State. A State should not use authorized emergency response teams to engage in malicious international activity” (art. 13 (k)) (Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2015). In more recent reports prepared by the UN Open-ended working group on developments in the field of information and telecommunications in the context of international security (hereafter – OEWG) and the UNGGE these rules have been reiterated and complemented (Open-ended Working Group on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2021; Group of Governmental Experts on Advancing responsible State behaviour in cyberspace in the context of international security, 2021).

Unfortunately, states don't consider a possibility of establishing legally binding framework for the standards of responsible state behaviour in cyberspace (Group of Governmental Experts on Advancing responsible State behaviour in cyberspace in the context of international security, 2021, para. 4). Therefore, for the present time it would be premature to expect treaty-making efforts in the area discussed. Thus, existing international law alongside with norms of international morality continue to be a regulative framework for state behaviour in cyber context.

States are reshaping their possible political responses to malicious cyber activities, what is quite predictable in the light of growing risks of state-sponsored cyber attacks. In 2020 the European Union imposed the first ever sanctions against cyber-attacks (EU Imposes the First Ever Sanctions against Cyber-Attacks, 2020). The USA has been imposing cyber sanctions since 2012 (Bartlett & Ophel, 2021). However, the highest number of sanctions impositions was reached in 2020 (90 designations) (Bartlett & Ophel, 2021).

Sanctions themselves are subjected to an extensive academic debate (Douhan, 2013; Douhan, 2017; Ruys, 2016; Hofer, 2017; Vazquez, 2003; Macfarlane, 2021). Cyber sanctions usually refer to restrictive measures adopted against individuals and entities determined to be responsible for or complicit in malicious cyber-enabled activities (Cyber Sanctions, 2021).

However, cyber sanctions, in fact, can be used to react to any other activities, not connected to cyber-attacks. As Special Rapporteur on the negative impact of unilateral coercive measures on the enjoyment of human rights (hereafter – Special Rapporteur on unilateral coercive measures) stresses „cybertechnologies are also influencing the scope of private entities involved in the implementation of sanctions regimes” (Special Rapporteur on the negative impact of unilateral coercive measures on the enjoyment of human rights, 2020). She indicates, that private entities can be banned from providing certain services or supplying certain software to certain states in accordance with domestic legislation on restrictive measures. For instance, „United States-registered companies block social media accounts as a part of the Magnitsky sanctions regime” (Special Rapporteur on the negative impact of unilateral coercive measures on the enjoyment of human rights, 2020).

As Special Rapporteur on unilateral coercive measures stresses, cyber sanctions had an adverse impact on the enjoyment of basic human rights during the pandemic in Syria. Restrictive measures imposed on Syria in the first pandemic year led to a situation when Syrian government was unable to buy software for CT scanners (Maté, 2021). Syrian population, including medical doctors, was banned from using Zoom, Netflix (France 24, 2021). Moreover, Syrian doctors didn't have a possibility to use other open-access software for distant diagnosis, distant treatment or consultations (for example, PubMed service), what was critical since there were not sufficient doctors in the country (Maté, 2021).

Therefore, unpredictable extraterritorial effect of such sanctions in times of pandemic has adverse influence on the enjoyment of human rights (right to life, right to health, right to work, right to education, right to development and others). Moreover, such measures taking during the pandemic don't contribute to bridging digital divide which is also a special issue of international concern (United Nations, 2021).

Taking into account legal and ethical considerations presented by the Special Rapporteur on unilateral coercive measures in her publications and report it's possible to assume that cyber sanctions having serious adverse humanitarian consequences in times of pandemic can't be considered as morally justified measure regardless the purpose for which they are imposed.

Notably, nowadays not only state-sponsored attacks are challenging national cybersecurity. Hackers attacks became more sophisticated and destructive during the pandemic (Pranggono & Arabo, 2020). They attacked critical infrastructure of states (Burgess, 2020), as well as national and international organizations operating in the fields of healthcare, pharmaceuticals, medical research for different purposes ranging from fraud to espionage (Fighting a War on Two Fronts: COVID-19 Responders and the Threat from Cyberattacks, 2021), committed supply chain attacks (Leyden, 2021).

However, in the lack of applicable international treaties states might not react on transnational cybercrime (Schjølberg & Hubbard, 2005). One of the cases, which demonstrates the need for international cooperation on the matter, is a cyber attack against Colonial Pipeline. Colonial Pipeline was forced to pay \$4.4m ransom in cryptocurrency to hackers after cyber attack in May 2021 (Reporter, 2021). The US Intelligence service detected the attack was conducted by hackers from Russia's territory (Mary-Ann Russon, 2021). The US President J.Biden declared that Russia „have some responsibility to deal with this”, since the attack had been launched from the territory of Russia (Mary-Ann Russon, 2021).

In fact, the US and Russia don't have an applicable treaty against cybercrime to which both states are parties. At the same time, they are state parties to the UN Convention on transnational organized crime of 2000 (United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the protocols thereto, 2004), the Treaty on mutual legal assistance on criminal matters of 1999 (Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о взаимной правовой помощи по уголовным делам, 1999) that could be applicable to the issue. Moreover, the dialogue between the two states was established to cooperate on ransomware attackers also owing to political effort (Wilkinson, 2021).

The case of Colonial Pipeline could have been also addressed in the light of due diligence principle, which is well-established in international law. Its applicability to cyber relations was stressed by the UNGGE GGE (Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, 2015) and substantiated in the Tallinn Manual 2.0 on the international law applicable to cyber operations (Schmitt, 2017, p. 30-50).

Thus, the rule that „states should not knowingly allow their territory to be used for internationally wrongful acts using ICTs” (Group of Governmental Experts on Advancing responsible State behaviour in cyberspace in the context of international security, 2021) can be viewed both as a legal principle and as a moral obligation of states.

As far as cybercrime is concerned, purely ethical rules (those not enshrined in treaties and binding resolutions of the UN Security Council) are not enough to establish a robust mechanism of international cooperation in the area.

First of all, the collaboration of law-enforcement agencies includes certain procedures that require strict adherence to human rights (right to liberty, right to private life, freedom of movement etc.) and principles of criminal law pursuant to them, such as principle of legality, equality before the law, humanity, fairness, presumption of innocence and others. They are chiefly regulated by law.

Secondly, a power to exercise criminal jurisdiction traditionally belongs to any state. In other words, it emanates from state sovereignty (Beale, 1923, p. 241-262).

Therefore, lacking harmonized criminal law and some important treaty rules (principle *aut dedere aut judicare*, provisions concerning jurisdiction and mutual legal cooperation, extradition etc.) it's impossible for law-enforcement agencies to cooperate promptly and to the widest extent possible for the purposes of combating cybercrime. The only way to collaborate in such a situation might be to invoke informal procedures of cooperation (Boister, 2012, p. 23; Управление ООН по наркотикам и преступности, 2013, p. XII), which are not effective enough to deal with transnational cybercrime in the absence of applicable international instrument (Cerezo et al., 2007).

Therefore, international ethics is unlikely to be a workable solution to a problem of cybercrime. The International Convention on Countering the Use of Information and Communications Technologies for Criminal Purposes, which is going to be developed under the aegis of the UN (Mesquita et al., 2020), can be seen as a significant step in strengthening international cooperation in the fight against cybercrime.

Another issue of international concern is human rights impacts of COVID-19 (Wong, 2020). As UN Secretary-General António Guterres put it, „the world faces a pandemic of human rights abuses in the wake of Covid-19” (Guterres, 2021). The most affected human rights include right to life, to health, to education; an adequate standard of living including food, housing, water and sanitation; right to social security; right to work (and protections at work); freedoms of movement, right to private life and freedoms of peaceful assembly and association; freedom of speech.

The use of ICTs in the course of pandemic restrictions resulted in the limitations of human rights (Guterres, 2021). States have been applying different technologies (special software, drones, cameras at public places etc.) for the detection of individuals under quarantine obligations or for observance of social distancing at public places (Sekalala et al., 2020). The extensive use of such technologies have raised many concerns concerning their compatibility with human rights (Sekalala et al., 2020; Brown & Toh, 2021).

Human rights in digital era has been a special issue for consideration by the UN General Assembly (United Nations, 2018; United Nations, 2017; United Nations, 2015), the UN Council on Human Rights (Human Rights Council, 2016; Human Rights Council, 2019), the OSCE (Akdeniz, 2016; OSCE, 2018), Council of Europe (Committee of Ministers, 2019; Committee of Ministers, 2020; Committee of Ministers, 2021; Committee of Ministers, 2018) etc. The legal framework for these rights includes a substantive number of treaties (The Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948, International Covenant on Civil and Political Rights 1966, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979 etc.). Legal obligations emanating from such conventions have a very strong moral basis.

Taking into account the scope and the scale of application of ICTs during the pandemic the following questions have drawn special attention of the UN Human Rights Council special procedures: disinformation and misinformation concerning the pandemic on the Internet (Special Rapporteur on the promotion and protection of the

right to freedom of opinion and expression, 2021); pandemic and freedom of expression (Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 2020), data protection and surveillance in the context of anti-COVID-19 measures (Special Rapporteur on the right to privacy, 2020), artificial intelligence and privacy, and children's privacy (Special Rapporteur on the right to privacy, 2021), digital barriers faced by older persons to community engagement in times of pandemic (Human Rights Council, 2020) and others. The recommendations made by the Special Rapporteurs on human rights alongside with extensive soft law regulation developed by the UN bodies constitute a necessary regulative basis for ethical behaviour of state in the context of newly emerged challenges to human rights.

4. Conclusions

All the aforementioned makes it possible to come to the following conclusions:

1. International ethics is an important part of international normative framework for international relations. Despite the fact international moral norms are not binding for states they're establishing an internationally accepted standards of behaviour for international actors. Therefore, this kind of norms play a significant role for regulating new areas of international relations, such as those concerning the use of ICTs.

2. Unpredictable extraterritorial effect of cyber sanctions in times of pandemic has adverse influence on the enjoyment of basic human rights. Thus, cyber sanctions leading to serious negative humanitarian consequences can't be considered as morally justified measure regardless the purpose for which they are imposed.

3. International cooperation in the fight against transnational cybercrime can not be regulated exclusively by international norms of morality. Clear obligations concerning jurisdiction, mutual legal cooperation and extradition should emanate from legally binding treaty. Moreover, any request for mutual legal assistance or extradition requires compliance with human rights guarantees. Therefore, the widest cooperation in combating cybercrime is possible only within the framework of international treaty. Thus, any informal cooperation in the area discussed can only positively complement international collaboration based on international conventions. Taking into consideration the fact there is no international treaty against cybercrime concluded at universal level, the International Convention on Countering the Use of Information and Communications Technologies for Criminal Purposes, which is going to be developed under the aegis of the UN, can be seen as a significant step in strengthening international cooperation in the fight against cybercrime.

References

- The Week Ahead at the United Nations*, (2021), United Nations. <https://www.un.org/sg/en/content/the-week-ahead-the-united-nations>
- Wang Yi Chairs UN Security Council High-level Meeting, (2021), United Nations. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1874352.shtml
- Associated Press, (2020, September 2), *UNSC to meet online to discuss post-COVID global security threats on Sept 24*. Business Today. <https://www.businesstoday.in/latest/world/story/unsc-to-meet-online-to-discuss-post-covid-global-security-threats-on-sept-24-271947-2020-09-02>
- UN General Assembly to be held online*, (2021), Global Times. <https://www.globaltimes.cn/content/1191309.shtml>
- Seventy-fourth World Health Assembly*, (2021), World Health Organization. <https://www.who.int/about/governance/world-health-assembly/seventy-fourth-world-health-assembly>
- Parry, N., (2021), *Swedish parliamentarian Margareta Cederfelt elected Assembly President at OSCE PA Remote Session*. OSCE PA. <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/press-2021/swedish-parliamentarian-margareta-cederfelt-elected-assembly-president-at-osce-pa-remote-session>
- Video conference of the members of the European Council, 25 March 2021*, (2021, March 25), European Council. https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2021/03/25/Zasedanie_Vysshiego_Evrazijskogo_ekonomicheskogo_soveta_21_maya_2021_goda
- Заседание Высшего Евразийского экономического совета 21 мая 2021 года*, (2021), ЕЭК. <https://eec.eaeunion.org/news/zasedanie-vysshego-evrazijskogo-ekonomicheskogo-soveta-ot-21-maya-2021/>
- Konrad-Adenauer-Stiftung e. V., & Wigger, J., (2020, June), *The impact of COVID-19 on cyber crime and state-sponsored cyber activities* (No. 391). <https://www.kas.de/documents/252038/7995358/The+impact+of+COVID-19+on+cyber+crime+and+state-sponsored+cyber+activities.pdf/b4354456-994b-5a39-4846-af6a0bb3c378?version=1.0&t=1591354291674>
- Pomaroli, L., & Hammerschmid, I., (2020, May 22), *EU extends cyber sanctions regime in response to increased COVID-19-related cyber threats*. Passle. <https://riskandcompliance.freshfields.com/post/102g7x4/eu-extends-cyber-sanctions-regime-in-response-to-increased-covid-19-related-cyber>
- OHCHR | Web Summit - Human Rights in the Digital Era*, (2021), The Office of the High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26576&LangID=E>
- Wong, W.H., (2020, May 7), *Technology threatens human rights in the coronavirus fight*. The Conversation. <https://theconversation.com/technology-threatens-human-rights-in-the-coronavirus-fight-136159>
- Hakmeh, J., Taylor, E., Peters, A., & Ignatidou, S., (2021, February), Research Paper, *The COVID-19 pandemic and trends in technology. Transformations in governance and society*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-02/2021-02-16-covid-19-trends-technology-hakmeh-et-al.pdf>
- Coronavirus reveals need to bridge the digital divide | CNUCED*, (2020), CNUCED. <https://unctad.org/fr/node/2368>
- Maroz, N., (2019), Regionalization of international cooperation in the fight against cybercrime. *Law Review*, X(2), 218–229. http://www.internationallawreview.eu/fisiere/pdf/Nataliya-Maroz-Law_Review_2_2019-19.pdf
- Cybercrime Ad Hoc Committee*, (2021), United Nations : Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/unodc/en/cybercrime/cybercrime-adhoc-committee.html>
- UN GGE and OEWG | GIP Digital Watch observatory for Internet governance and digital policy*, (n.d.), DigWatch. Retrieved July 13, 2021, from <https://dig.watch/processes/un-gge#view-7541-3>
- Shapcott, R., (2013), *International ethics* (1st ed.), Wiley. <https://www.perlego.com/book/1535226/international-ethics-pdf>

- Dudley, A., Braman, J., & Vincenti, G., (2011), *Investigating Cyber Law and Cyber Ethics: Issues, Impacts and Practices*, (1st ed.), IGI Global.
- Amstutz, M.R., (2013), *International Ethics: Concepts, Theories, and Cases in Global Politics* (Fourth ed.), Rowman & Littlefield Publishers.
- Charter of the United Nations, 1945, 1 UNTS XVI.
- United Nations General Assembly resolution 2625 (XXV), Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, A/RES/2625 (XXV) (24 October 1970), available from <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/25A1C8E35B23161C852570C4006E50AB>
- International Law Commission, (2019), *Peremptory norms of general international law (jus cogens)* (text of the draft conclusions and draft annex provisionally adopted by the Drafting Committee on first reading). <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G19/147/22/PDF/G1914722.pdf?OpenElement>
- UNESCO, (2021, March), *Final report on the draft text of the recommendation on the ethics of artificial intelligence*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376712>
- United Nations, (2011), *Guiding Principles on Business and Human Rights*. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf
- United Nations, (2021, January), *Access to remedy and the technology sector: basic concepts and principles. A B-Tech Foundational Paper*. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/B-Tech/access-to-remedy-concepts-and-principles.pdf>
- Committee of Ministers of the Council of Europe recommendation, Human rights and business, (CM), Rec. CM/Rec(2016)3 (2 March 2016), available from <https://rm.coe.int/human-rights-and-business-recommendation-cm-rec-2016-3-of-the-committee/16806f2032>
- Oxford University Press (OUP), (n.d.), *Ethics*. Lexico.Com. Retrieved July 13, 2021, from <https://www.lexico.com/definition/ethics>
- Popa, P., (2019), *Elements that impose limits on international ethics*, CES Working Papers, ISSN 2067-7693, Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, Centre for European Studies, Iasi, 10 (4), 423-437
- Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, (2013, June), *Report of the Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security (A/68/98)*, UN General Assembly. <https://undocs.org/A/68/98>
- ENISA Threat Landscape 2020: *Cyber Attacks Becoming More Sophisticated, Targeted, Widespread and Undetected*, (2020, October), EU Agency for Cybersecurity. <https://www.enisa.europa.eu/news/enisa-news/enisa-threat-landscape-2020>
- Kelion, L.F.C.B., (2020, July 16), *Coronavirus: Russian spies target Covid-19 vaccine research*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/technology-53429506>; *Sanctions by the Numbers: Spotlight on Cyber Sanctions*. (2021, May 4). Center for a New American Security (En-US). <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-cyber>
- Jackson, J., (2020, June 19), *Australia under cyberattack: is the world facing a cyber pandemic?*, Finfeed. <https://finfeed.com/features/australia-under-cyberattack-world-facing-cyber-pandemic/>
- Интерфакс, (2021, April 7), *В Совбезе посетовали, что США выставили РФ кибер-агрессором без доказательств*. Интерфакст. <https://www.interfax.ru/world/760028>
- Open-ended Working Group on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, (2021, March), *Report of the Open-ended Working Group on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security (A/75/816)*. United Nations General Assembly. <https://undocs.org/en/A/75/816>
- Delerue, F., (2021), *Cyber Operations and International Law (Cambridge Studies in International and Comparative Law, Series Number 146)*, Cambridge University Press.

- Group of Governmental Experts on Advancing responsible State behaviour in cyberspace in the context of international security, (2021, May), *Report of the Group of Governmental Experts on Advancing responsible State behaviour in cyberspace in the context of international security* (Advance copy). <https://front.un-arm.org/wp-content/uploads/2021/06/final-report-2019-2021-gge-1-advance-copy.pdf>
- Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, (2015, July), *Report of the Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security* (A/70/174). United Nations General Assembly. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/174
- EU imposes the first ever sanctions against cyber-attacks, (2020, July 30), European Council. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/30/eu-imposes-the-first-ever-sanctions-against-cyber-attacks/>
- Bartlett, J., & Ophel, M., (2021, May 4), *Sanctions by the Numbers: Spotlight on Cyber Sanctions*. Center for a New American Security (En-US). <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-cyber>
- Douhan, A., (2013), *Unilateral Coercive Measures: Criteria and Characteristics*. <http://www.ohchr.org/Documents/Events/WCM/AlenaDouhan.doc>
- Douhan, A., (2017), Fundamental human rights and coercive measures: impact and interdependence, *J. Belarus. State Univ. Int. Relat*, 1, 67–77
- Ruys, T., (2016), Sanctions, Retorsions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. *SSRN Electronic Journal*. Published. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2760853>
- Hofer, A., (2017), The Developed/Developing Divide on Unilateral Coercive Measures: Legitimate Enforcement or Illegitimate Intervention?, *Chinese Journal of International Law*, 16(2), 175–214. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmx018>
- Vazquez, C.M., (2003), TRADE SANCTIONS AND HUMAN RIGHTS - PAST, PRESENT, AND FUTURE. *Journal of International Economic Law*, 6(4), 797–839. <https://doi.org/10.1093/jiel/6.4.797>
- Macfarlane, E., (2021), Strengthening Sanctions: Solutions to Curtail the Evasion of International Economic Sanctions Through the Use of Cryptocurrency. *Michigan Journal of International Law*, 42.1, 199. <https://doi.org/10.36642/mjil.42.1.strengthening>
- Cyber Sanctions*, (2021, January 11), United States Department of State. <https://www.state.gov/cyber-sanctions/>
- Special Rapporteur on the negative impact of unilateral coercive measures on the enjoyment of human rights, (2020, July), *Negative impact of unilateral coercive measures: priorities and road map*, Human Rights Council. <https://undocs.org/en/A/HRC/45/7>
- Maté, A., (2021, January 14), *UN expert: crippling US sanctions on Syria are illegal and hurting civilians*. The Grayzone. <https://thegrayzone.com/2021/01/14/un-expert-crippling-us-sanctions-on-syria-are-illegal-and-hurting-civilians/>
- France 24, (2021, March 19), *In pandemic year, Syrians blocked from Zoom, Netflix*. France 24. <https://www.france24.com/en/live-news/20210319-in-pandemic-year-syrians-blocked-from-zoom-netflix>
- Don't let the digital divide become 'the new face of inequality': UN*, (2021, April 29), UN News. <https://news.un.org/en/story/2021/04/1090712>; *Coronavirus reveals need to bridge the digital divide | CNUCED*. (2020b, April 6). CNUCED. <https://unctad.org/fr/node/2368>
- Pranggono, B., & Arabo, A., (2020), COVID -19 pandemic cybersecurity issues. *Internet Technology Letters*, 4(2). <https://doi.org/10.1002/itl2.247>
- Burgess, M., (2020, March 22), *Hackers are targeting hospitals crippled by coronavirus*. WIRED UK. <https://www.wired.co.uk/article/coronavirus-hackers-cybercrime-phishing>
- Fighting a war on two fronts: COVID-19 responders and the threat from cyberattacks*, (2021, June 23), Aon. <https://www.aon.com/cyber-solutions/thinking/fighting-a-war-on-two-fronts-covid-19-responders-and-the-threat-from-cyberattacks/>
- Leyden, J., (2021, April 16), *Behind the Great Firewall: Chinese cyber-espionage adapts to post-Covid world with stealthier attacks*. The Daily Swig | Cybersecurity News and Views.

- <https://portswigger.net/daily-swig/behind-the-great-firewall-chinese-cyber-espionage-adapts-to-post-covid-world-with-stealthier-attacks>
- Schjøberg, S., & Hubbard, A.M., (2005, June 28–July 1), *Harmonizing national legal approaches on cybercrime* [Paper presentation]. WSIS Thematic Meeting on Cybersecurity, Geneva, Switzerland. https://www.itu.int/osg/spu/cybersecurity/docs/Background_Paper_Harmonizing_National_and_Legal_Approaches_on_Cybercrime.pdf
- Reporter, G.S., (2021, May 20), *Colonial Pipeline confirms it paid \$4.4m ransom to hacker gang after attack*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/2021/may/19/colonial-pipeline-cyber-attack-ransom>
- Uberti, D., (2021, June 11), *How the FBI Got Colonial Pipeline's Ransom Money Back*. WSJ. <https://www.wsj.com/articles/how-the-fbi-got-colonial-pipelines-ransom-money-back-11623403981>
- Mary-Ann Russon, B., (2021, May 10), *US fuel pipeline hackers „didn't mean to create problems.”* BBC News. <https://www.bbc.com/news/business-57050690>
- (2004), United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the protocols thereto, New York: United Nations.
- (1999), Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о взаимной правовой помощи по уголовным делам, Москва: Министерство иностранных дел Российской Федерации.
- Wilkinson, B.H., (2021, June 17), *Here's what happened at the Biden-Putin Geneva summit*, CNN. <https://edition.cnn.com/world/live-news/biden-putin-meeting-geneva-updates-intl/index.html>
- Коммерсантъ, (2021, May 13). *Байден рассказал о контакте с Россией после атаки на Colonial Pipeline*. Коммерсантъ. <https://www.kommersant.ru/doc/4804784>
- Schmitt, M. (2017), *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations* (pp. 30-50). (2nd ed). Cambridge: Cambridge University Press.
- Beale, J.H., (1923), The Jurisdiction of a Sovereign State, *Harvard Law Review*, 36(3), 241. <https://doi.org/10.2307/1329779>
- Boister, N., (2012), *An Introduction to Transnational Criminal Law* (1st ed.). Oxford University Press.
- Управление ООН по наркотикам и преступности, (2013, February), *Всестороннее исследование проблемы киберпреступности*. Организация Объединенных Наций. https://www.unodc.org/documents/organized-crime/cybercrime/Cybercrime_Study_Russian.pdf
- Cerezo, A.I., Lopez, J., & Patel, A., (2007), International Cooperation to Fight Transnational Cybercrime, *Second International Workshop on Digital Forensics and Incident Analysis (WDFIA 2007)*, Published. <https://doi.org/10.1109/wdfia.2007.4299369>
- Mesquita, J.B., Kapilashrami, A., & Meier, B.M., (2020, October), *Human rights dimensions of the COVID-19 Pandemic* (Background paper 11), The University of North Carolina at Chapel Hill. https://theindependentpanel.org/wp-content/uploads/2021/05/Background-paper_-11-Human-rights.pdf
- Guterres, A., (2021, February 25), *The world faces a pandemic of human rights abuses in the wake of Covid-19*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/22/world-faces-pandemic-human-rights-abuses-covid-19-antonio-guterres>
- Sekalala, S., Dagrón, S., Forman, L., & Meier, B.M., (2020), Analyzing the human rights impact of increased digital public health surveillance during the COVID-19 crisis, *Health and Human Rights Journal*, 22(2), 7–20.
- Brown, D., & Toh, A., (2021, March 4), *Technology is Enabling Surveillance, Inequality During the Pandemic*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/news/2021/03/04/technology-enabling-surveillance-inequality-during-pandemic>
- Mobile Location Data and Covid-19: Q&A*, (2020, October 28), Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2020/05/13/mobile-location-data-and-covid-19-qa>
- General Assembly resolution 73/179, *The right to privacy in the digital age*, A/RES/73/179 (17 December 2018), available from <https://undocs.org/en/A/RES/73/179>

- General Assembly resolution 71/199, *The right to privacy in the digital age*, A/RES/71/199 (25 January 2017), available from <https://undocs.org/en/A/RES/71/199>
- General Assembly resolution 69/204, *Information and communications technologies for development*, A/RES/69/204 (21 January 2015), available from <https://undocs.org/en/A/RES/69/204>
- Human Rights Council resolution 32/13, *The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet*, A/HRC/32/L.20 (1 July 2016), available from https://digitallibrary.un.org/record/845728/files/A_HRC_32_L-20-EN.pdf
- Human Rights Council resolution 42/15, *The right to privacy in the digital age*, A/HRC/RES/42/15 (26 September 2019), available from https://digitallibrary.un.org/record/3837297/files/A_HRC_RES_42_15-EN.pdf
- Akdeniz, Y., (2016, March), *Media freedom on the Internet* (An OSCE Guidebook). OSCE Representative on Freedom of the Media. <https://www.osce.org/files/f/documents/3/c/226526.pdf>
- OSCE, (2018, January), *International standards and comparative approaches on freedom of expression and blocking of terrorist or extremist content online* (the OSCE Representative on Freedom of the Media on the request of the Russian Federation). <https://www.osce.org/files/f/documents/9/5/384564.pdf>
- Committee of Ministers of the Council of Europe, *Declaration On the manipulative capabilities of algorithmic processes*, Decl(13/02/2019)1 (13 February 2019), available from https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=090000168092dd4b
- Committee of Ministers of the Council of Europe, *Recommendation on the human rights impacts of algorithmic systems*, CM/Rec(2020)1 (8 April 2020), available from https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=09000016809e1154
- Committee of Ministers of the Council of Europe, *Guidelines on upholding equality and protecting against discrimination and hate during the Covid-19 pandemic and similar crises in the future*, CM(2021)37-add1final (5 May 2021), available from https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a25afc
- Committee of Ministers of the Council of Europe recommendation, *Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment*, CM/Rec(2018)7 (4 July 2018), available from https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b79f7
- Committee of Ministers of the Council of Europe, *Recommendation on the roles and responsibilities of internet intermediaries*, CM/Rec(2018)2 (7 March 2018), available from https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680790e14
- Disinformation and freedom of opinion and expression, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, (2021, April), Human Rights Council. <https://undocs.org/A/HRC/47/25>
- Disease pandemics and the freedom of opinion and expression, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*. (2020, April). Human Rights Council. <https://www.undocs.org/A/HRC/44/49>
- Preliminary evaluation of the privacy dimensions of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic, Report of the Special Rapporteur on the right to privacy*, (2020, July), Human Rights Council. <https://undocs.org/A/75/147>
- Artificial intelligence and privacy, and children's privacy, Report of the Special Rapporteur on the right to privacy*, (2021, January), Human Rights Council. <https://undocs.org/A/HRC/46/37>
- Human Rights Council, *Impact of the coronavirus disease (COVID-19) on the enjoyment of all human rights by older persons, Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons* (2020, July), available from <https://undocs.org/A/75/205>

Considerații etice privind managementul Covid-19 la pacientul vârstnic spitalizat – Studiu de caz¹

Maria-Elena COCUZ^{1, 2, *}, Iuliu-Gabriel COCUZ^{3, 4}

¹ Universitatea Transilvania din Brașov,
maria.cocuz@unitbv.ro

² Spitalul Clinic de Boli Infecțioase Brașov

³ Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și
Technologie „George Emil Palade” Târgu-Mureș

⁴ Spitalul Clinic Județean Mureș

* Correspondence: maria.cocuz@unitbv.ro

Rezumat: *Infecția cu SARS-Cov-2, denumită Covid-19, cu evoluție declarată pandemică de OMS în martie 2020, determină variate forme de boală, gravitatea crescând odată cu vârsta și cu prezența de comorbidități. Pacientul vârstnic cu Covid-19 necesită frecvent internare în spital pentru tratament și supraveghere medicală. Lucrarea de față prezintă un studiu retrospectiv efectuat pe cazuistica Spitalului Clinic de Boli Infecțioase din Brașov în perioada 01.03.2021-31.03.2021, axat pe evidențierea unor aspecte etice legate de particularitățile îngrijire medicală ale pacienților cu vârsta peste 65 ani. În perioada menționată proporția bolnavilor vârstnici a fost de 51,48%% din totalul internărilor, mare parte dintre aceștia prezentând forme medio-severe și severe de boală și având asociate multiple comorbidități. În acest context asistența medicală acordată pacientului vârstnic spitalizat cu Covid-19 trebuie să fie nediscriminatorie și să cuprindă aplicarea echitabilă a tratamentului specific, intervențiile în caz de urgență medicală și accesul la servicii de specialitate pentru bolile cronice asociate în cazul decompensării acestora.*

Citation: Cocuz, M.E. & Cocuz, I.G. (2021). Considerații etice privind managementul Covid-19 la pacientul vârstnic spitalizat – Studiu de caz. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 74-81,
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.09>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: *managementul Covid-19, vârstnic, etică*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introducere

COVID-19 (Coronavirus disease 2019), boală virală cauzată de SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2), a fost raportată la Organizația Mondială a Sănătății (OMS) la 31 decembrie 2019, noul coronavirus fiind identificat ca fiind cauza unui focar de cazuri de pneumonie în WUHAN, China la sfârșitul anului 2019. În 30 ianuarie 2020 OMS apreciază COVID-19 ca reprezentând o urgență globală de sănătate iar în 11 martie 2020 infecția produsă de noul coronavirus SARS-CoV-2 este declarată pandemie globală, datorită răspîndirii rapide în întreaga lume. În aprilie 2020 Centrul de Prevenire și Control al Bolilor (CDC) din Atlanta, SUA, apreciază că „această situație ar putea duce la un număr mare de pacienți care să necesite îngrijire medicală concomitentă, cu supraîncărcarea sistemelor de sănătate, rate crescute de spitalizare și decese”. (Cennimo, 2019; WHO, 2020a; WHO, 2020b; Q&A COVID-19, 2021; WHO, 2020c).

La data de 12 iulie 2021 se raportează pe glob 187.511.690 cazuri de COVID-19 și 4.063.474 decese. În România s-a înregistrat până la 11 iulie 2021 un număr de 1.081.236 de cazuri confirmate de infecție cu SARS-CoV-2, din care 34.217 decese (INS, 2021a). Până la data de 4 iulie 86,1% din decese s-au înregistrat la pacienți cu vârsta de peste 60 de ani iar 94,7% dintre persoanele decedate aveau cel puțin încă o boală asociată (INS, 2021b).

Conform datelor din literatura de specialitate severitatea COVID-19 variază de la forme asimptomatice și ușoare la forme critice. Printre factorii de risc pentru forma severă/critică de COVID-19 și pentru risc crescut de deces se menționează vârsta (peste 80% din decese prin COVID-19 apar la persoane cu vârsta peste 65 de ani) și bolile cronice de fond pe care le prezintă pacientul: diabet zaharat, cancer, boli cardiace, boala renală cronică, boli cerebro-vasculare, obezitatea, boli respiratorii cronice, boli imunosupresoare etc. (Q&A COVID-19, 2021; Guan et al., 2020; Onder et al., 2020; Britannica, 2021; Interim Clinical Guidance, 2021; ECDC, 2021).

Pandemia de COVID-19 a dus la creșterea marcată și rapidă a cererii de servicii medicale, inclusiv de urgență și terapie intensivă, punând la încercare sistemele de sănătate publică din fiecare țară, care s-au confruntat în același timp și cu o serie de probleme etice. Una dintre provocările cu care s-au confruntat sistemele medicale în cursul pandemiei de COVID-19 a fost alocarea resurselor, în sensul prioritizării acestora în cel mai eficient mod atunci când acestea devin insuficiente. Prioritizarea ar trebui să fie cât mai obiectivă posibil, astfel încât luarea unei decizii bazate pe vârsta cronologică nu este justificată. Există numeroase opinii conform cărora vârsta avansată nu ar trebui să fie un criteriu pentru excluderea pacienților din unitățile spitalicești specializate (Bonanad et al., 2020; EUGMS, 2021; Martínez-Sellés et al., 2020).

Studiul de față a avut drept scop evidențierea unor aspecte etice în managementul COVID-19 la pacientul vârstnic. Obiectivul studiului a fost identificarea unor aspecte medicale practice la bolnavii spitalizați pentru infecția cu SARS-CoV-2 prin analiza unor caracteristici epidemiologice și clinico-evolutive ale acestora.

2. Material și metodă

Am efectuat un studiu retrospectiv, observațional și descriptiv, asupra cazurilor de COVID-19 - pacienți vârstnici internați în Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov în perioada 01.03.2021-31.03.2021. Studiul a fost realizat în baza consimțământului scris al pacienților pentru participarea la activități didactice și cercetare și a fost avizat de Comisia pentru Studii Clinice din cadrul spitalului.

3. Rezultate și discuții

În perioada 01.03.2021-31.03.2021 în Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov au fost internați 202 pacienți cu COVID-19, dintre care 51,48% au fost persoane cu vârsta de peste 65 de ani. Constatăm astfel proporția crescută de bolnavi vârstnici care au necesitat spitalizare și tratament.

Analiza pe grupe de vârstă a evidențiat faptul că au fost internați pacienți cu vârste variate. Cea mai mare proporție s-a înregistrat pentru intervalul de 65-74 de ani – 69,23% cazuri, un sfert dintre pacienți au avut vârsta de 75-84 de ani și doar un număr redus de bolnavi a depășit 85 de ani. Cel mai înaintat în etate pacient a avut vârsta de 95 de ani (fig.1):

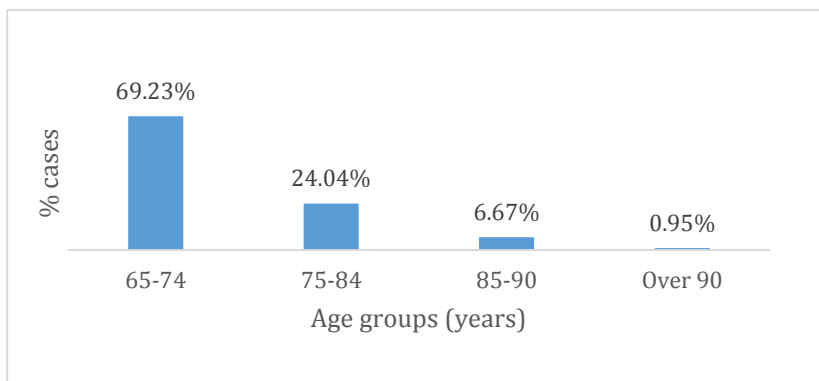

Fig. 1. Frecvența internărilor pentru COVID-19 în raport cu grupele de vârstă
(Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Gravitatea bolii a fost evaluată prin încadrarea în variate forme clinice de boală. De asemenea a fost analizată frecvența prezenței insuficienței respiratorii acute, situație ce impune administrarea de oxigen suplimentar. S-a constatat faptul că au predominat formele medii și medio-severe, în proporții apropiate, de 43,27% și respectiv 42,31% cazuri. Formă severă au prezentat 14,42% dintre bolnavi. Niciun pacient nu a prezentat o evoluție ușoară (fig.2):

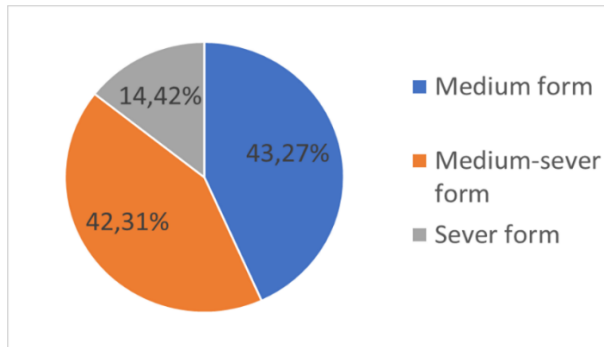

Fig. 2. Forme clinice de COVID-19 la pacienții vârstnici
(Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Insuficiența respiratorie acută a fost identificată în tabloul clinic al bolii la o proporție importantă dintre pacienți - 87,50% de cazuri (fig.6).

A fost analizată severitatea formei clinice de boală raportat la grupele de vârstă. S-a constatat faptul că la grupa de vârstă 65-74 de ani au fost prezente în proporții egale formele medii și medio-severe de boală. Forma severă a fost foarte rară. La grupa de vârstă 75-84 de ani forma medio-severă a fost diagnosticată la jumătate dintre pacienți, forma medie scade ca frecvență iar forma severă a fost evidențiată la 16,66% dintre bolnavi. La bolnavii cu vârsta de peste 84 de ani proporția formelor medio-severe crește iar evoluția severă se menține la valori relativ constante (fig.3):

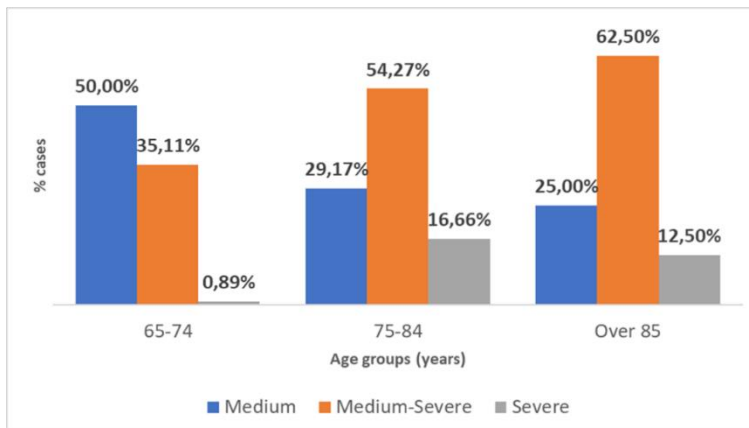

Fig. 3. Forme clinice de COVID-19 la vârstnici în raport cu grupele de vârstă
(Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Se poate observa că frecvența formelor medio-severe și severe de boală crește proporțional cu vârsta.

Coroborând datele mai sus prezentate se constată faptul că aproape o treime dintre pacienții vârstnici internați cu COVID-19 au avut vârstă înaintată, cu forme

grave de boală, insuficiență respiratorie asociată, elemente ce au crescut riscul de deces și au determinat necesitatea aplicării unor măsuri complexe de tratament și îngrijire medicală permanentă,

Am analizat asocierea de comorbidități la pacienții vârstnici cu COVID-19. Am identificat o serie de afecțiuni cronice, prezente în diferite proporții: boli cardiovasculare – 79,80% cazuri, diabet zaharat – 35,35% bolnavi, boală renală cronică – 24,24% cazuri, afecțiuni hematologice și oncologice în proporții egale cu boli neurologice – 19,19% cazuri, boli respiratorii cronice – 15,15%. Obezitate au prezentat 10,10% dintre bolnavi (fig. 4):

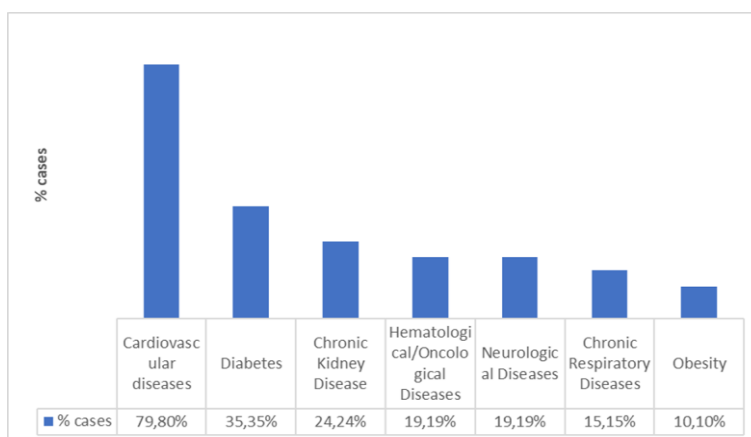

Fig. 4. Boli cronice asociate la pacienții vârstnici internați cu COVID-19 (Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Tipurile de afecțiuni cronice identificate la pacienții vârstnici internați cu COVID-19 au fost singulare în 28,85% din cazuri și asociate câte 2, 3 sau chiar 4 la același pacient (fig.5):

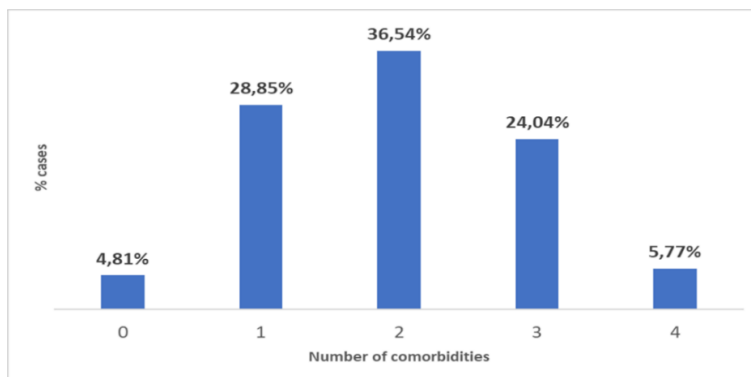

Fig. 5. Grupe de comorbidități la pacienții vârstnici internați cu COVID-19 (Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Evoluția COVID-19 la pacienții vârstnici din lotul de studiu a fost favorabilă în 84,54% din cazuri, cu externare din spital. Transferul în secții ATI a fost necesar la 7,69% dintre bolnavi, datorită agravării evoluției bolii și necesității aplicării unor măsuri suplimentare de tratament. De asemenea s-au efectuat transferuri și în alte secții de spital în 1,92% din cazuri pentru continuarea tratamentelor și monitorizării pentru afecțiunile asociate. Decese s-au înregistrat la 3,85% dintre bolnavi (fig. 6):

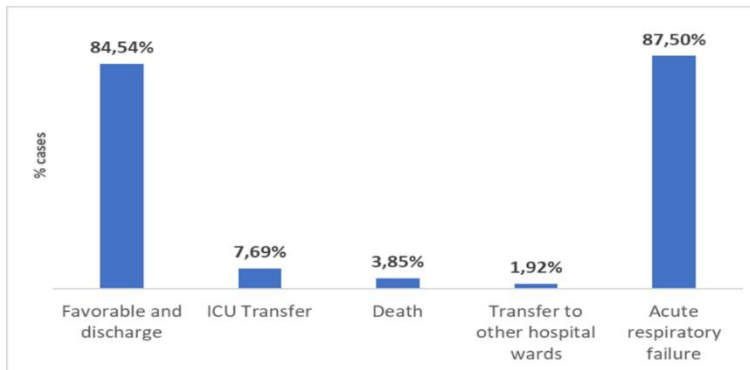

Fig. 6. Evoluția pacienților vârstnici internați cu COVID-19
(Sursa: Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov, 01.03.2021-31.03.2021)

Analiza cazurilor în complexitatea dată de necesitatea evaluării mai multor elemente legate de pacientul vârstnic și de îngrijirea medicală a acestuia a dus la conturarea unor aspecte practice în managementul pacientului vârstnic cu COVID-19.

Pe prim plan s-a situat alegerea, aplicarea și monitorizarea tratamentului pentru COVID-19. S-au luat în considerare forma clinică de boală și schema de tratament adecvată acesteia, posibilele interacțiuni între medicamentele din prescripția pentru COVID-19 și cele de fond pentru bolile cronice asociate, posibilele efecte adverse ale medicației pentru afecțiunea virală în contextul atenționărilor legate de vârsta pacienților și de comorbiditățile acestora. O problemă deosebită a fost reprezentată de decizia argumentată de administrare a oxigenului suplimentar în prezența insuficienței respiratorii acute și de aplicare a acestei terapii în condiții de siguranță pentru pacienți și pentru personalul medical.

Un alt aspect constatat a fost necesitatea administrării simultane și monitorizării tratamentului pentru bolile cronice asociate ale pacienților. Asocierea mai multor tipuri de boli cronice la același pacient precum și marea varietate a acestora a crescut complexitatea îngrijirilor acordate pacienților. În același context s-a poziționat și supravegherea evoluției în cursul spitalizării a bolilor cronice asociate și intervenția în cazul decompensării acestora. În unele situații a fost nevoie de abordare multidisciplinară pentru stabilirea terapiilor adecvate momentului.

Infecția cu SARS-COV-2 se caracterizează prin contagiozitate înaltă și risc crescut de îmbolnăvire a persoanelor din jurul pacienților, inclusiv a personalului medical. Astfel încât izolarea pacienților în saloanele spitalului a fost riguros respectată iar vizitele din partea aparținătorilor nu au fost permise decât în cazuri excepționale. În plus, în contextul vârstei înaintate și a gravității formelor de boală, mobilitatea bolnavilor a fost mult diminuată. Toate acestea au dus la apariția și ulterior accentuarea unui sentiment de izolare, fapt ce a necesitat intervenții susținute din partea personalului medical și a psihologului.

Un alt aspect constatat a fost necesitatea de acordare de îngrijiri medicale specifice adaptate vârstnicilor, în special legate de asigurarea nevoilor fiziologice, prevenirea escarelor, prevenirea căderilor. Îngrijirea pacientului vârstnic internat în spital a necesitat cunoștințe de geriatrie și nursing geriatric și abilități de comunicare medic/asistent medical/personal de îngrijire - pacient. Toate aceste aspecte au fost marcate de acordarea acestor îngrijiri în condiții de necesitate de purtare a unui echipament de protecție complet de către personalul medical, pentru prevenirea îmbolnăvirilor.

5. Concluzii

Studiul unor aspecte epidemiologice și clinico-evolutive la pacienții cu vârsta de peste 65 de ani internați în Spitalul Clinic de Boli Infecțioase din Brașov în perioada 01.03.2021-31.03.2021, efectuat în scopul evidențierii unor aspecte etice în managementul COVID-19 la pacientul vârstnic, a permis stabilirea următoarelor concluzii:

1. Internările pentru COVID-19 la persoanele vârstnice au fost numeroase, bolnavii asociind multiple, variate și severe comorbidități.
2. Formele clinice de COVID-19 la vârstnici au fost grave într-o proporție crescută de cazuri, cu insuficiență respiratorie acută, necesitând abordare terapeutică complexă, cu evoluție favorabilă în majoritatea cazurilor.
3. Managementul adecvat al COVID-19 la vârstnic necesită intervenții medicale multidisciplinare, simultane, adaptate particularităților bolii, afecțiunilor cronice asociate și vârstei.
4. Aplicarea terapiei specifice și a îngrijirilor medicale adecvate și complete pentru COVID-19 trebuie să fie nediscriminatorie, indiferent de vârsta pacientului iar în caz de resurse limitate prioritizarea utilizării acestora necesită o evaluare corectă a fiecărui caz în parte.

Referințe

- Bonanad C, García-Blas S, José Tarazona-Santabalbina F, et al., (2020), *Coronavirus: the geriatric emergency of 2020*. Joint document of the Section on Geriatric Cardiology of the Spanish Society of Cardiology and the Spanish Society of Geriatrics and Gerontology. *Rev Esp Cardiol*. 2020 Jul;73(7):569-576. doi: 10.1016/j.recesp.2020.03.027. Epub 2020 Apr 3
- Britannica, (2021), *COVID-19 in 20 Questions*, <https://www.britannica.com/list/covid-19-in-20-questions>, accesat la 10 iulie 2021.
- Cennimo D., *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*, <https://emedicine.medscape.com/article/2500114-overview>, accesat la 11 iulie 2021.
- ECDC, (2021), *European Centre for Disease Prevention and Control. High-risk groups for COVID-19*, <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/high-risk-groups>, accesat la 10 iulie 2021.
- EUGMS, (2021), *European Geriatric Medicine. Statement of the EuGMS Executive Board on the COVID-19 epidemic*, <https://www.eugms.org/news/read/article/489.html>, accesat la 13 iulie 2021.
- Guan WJ, Ni ZY, Hu Y, et al., (2020), *Clinical Characteristics of Coronavirus Disease 2019 in China*, *N Engl J Med*, 2020 Apr 30; 382(18):1708-1720. doi: 10.1056/NEJMoa2002032.
- INS, (2021a), *Centrul Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile. Situație infecții coronavirus (Covid 19) 12 07 2021*, <http://www.cnscbt.ro/index.php/situatia-la-nivel-global-actualizata-zilnic>, accesat la 12 iulie 2021.
- INS, (2021b), *Centrul Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile. Analiză cazuri confirmate COVID 19*, <http://www.cnscbt.ro/index.php/analiza-cazuri-confirmate-covid19>, accesat la 12 iulie 2021.
- Interim Clinical Guidance, (2021), *Interim Clinical Guidance for Management of Patients with Confirmed Coronavirus Disease (COVID-19)*, <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/clinical-guidance-management-patients.html>, accesat la 10 iulie 2021.
- Martínez-Sellés D, Martínez-Sellés H, Martínez-Sellés M., (2020), *Ethical Issues in Decision-making Regarding the Elderly Affected by Coronavirus Disease 2019: An Expert Opinion*. *European Cardiology Review* 2020;15:e48. DOI:<https://doi.org/10.15420/ocr.2020.14>.
- Onder G, Rezza G, Brusaferro S., (2020), *Case-fatality rate and characteristics of patients dying in relation to COVID-19 in Italy*. *JAMA*. 2020. doi:10.1001/jama.2020.4683.
- Q&A COVID-19, (2021), *Questions and answers on COVID-19: Basic facts*, <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/questions-answers/questions-answers-basic-facts>, accesat la 10 iulie 2021.
- WHO, (2020a), *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11.March.2020*, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>, accesat la 13 iulie 2021.
- WHO, (2020b), *World Health Organization. Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it; 2020*, [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it), accesat la 10 iulie 2021
- WHO, (2020c), *World Health Organization. WHO director-general's opening remarks at the media briefing on COVID-19-11 March 2020*, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>, accesat la 10 iulie 2021.

Acordarea unor sporuri diferite personalului medical și impactul asupra eticii profesionale¹

Cătălina-Georgeta DINU^{1,2*}

¹ Universitatea Transilvania din Brașov,
catalina.matei@unitbv.ro

² Biroul teritorial Brașov al Instituției Avocatul Poporului -
Biroul Ombudsmanului

* Correspondence: catalina.matei@unitbv.ro

Rezumat: *Acordarea unor sporuri salariale diferite personalului medical, în funcție de specializarea medicală, conduce la inechități care se răsfrâng asupra actului medical, cu impact asupra eticii profesionale medicale. Aceste diferențieri au fost create prin reglementarea și aplicarea Regulamentului-cadru privind stabilirea locurilor de muncă, a categoriilor de personal, a mărimii concrete a sporului pentru condiții de muncă prevăzute în anexa nr. II la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, precum și a condițiilor de acordare a acestuia, pentru familia ocupațională de funcții bugetare "Sănătate și asistență socială" – aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.153/2018 - potrivit căruia sporurile acordate personalului medical creează diferențe mari de venituri între specialitățile medicale, aceste sporuri având quantum între 5% și 85%. Acordarea diferențiată a sporurilor salariale, în funcție de specialitatea medicală, este lipsită de o justificare obiectivă și rezonabilă, iar amplitudinea diferențelor procentuale dintre sporuri nu se regăsește în alte state europene. Studiul analizează aceste aspecte legislative și are ca obiectiv propunerea unor modificări care să elimine inechitățile identificate.*

Citation: Dinu, C.G. (2021).

Acordarea unor sporuri diferite personalului medical și impactul asupra eticii profesionale. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 82-88, <https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.10>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: *spor salarial, specializare medicală, salariu de bază, etică*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Prezentare generală

Legea nr. 153/2017, lege Cadru privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice reglementează stabilirea unui sistem de salarizare pentru personalul din sectorul bugetar plătit din bugetul general consolidat al statului (Lege, 2017), inclusiv pentru personalul încadrat în unitățile sanitare publice.

Odată cu aplicarea acestei legi, au fost ridicate mai multe aspecte legate de modul în care salarizarea este stabilită pentru personalul medical, inclus în Anexa nr. 2 a legii, intitulată „Familia ocupațională de funcții bugetare Sănătate și asistență socială”.

Cu privire la sporurile pentru condiții de muncă, potrivit prevederilor art. 23 din Legea-cadru nr. 153/2017, sporurile de muncă, locurile de muncă și categoriile de personal, precum și mărimea concretă a sporului pentru condiții de muncă prevăzute în anexele nr. I-VIII se stabilesc prin regulamentul-cadru elaborat de către fiecare dintre ministerele coordonatoare ale celor 6 domenii de activitate bugetară, respectiv învățământ, sănătate, care se aprobă prin hotărâre a Guvernului, la propunerea fiecăruia dintre ministerele coordonatoare, cu avizul Ministerului Muncii și Justiției Sociale și al Ministerului Finanțelor Publice și cu consultarea federațiilor sindicale reprezentative pentru domeniile de activitate.

Gestionarea sistemului de salarizare a personalului din unitățile sanitare publice, aflate fie în subordinea Ministerului Sănătății, fie în cea a unităților administrativ-teritoriale, se asigură de către ordonatorii principali de credite și de Ministerul Sănătății.

Prin Hotărârea nr. 153/2018 a fost aprobat Regulamentul-cadru pentru familia ocupațională de funcții bugetare „Sănătate și asistență socială” (Hotărâre, 2018).

2. Aspecte de inequități în actualul Regulament-cadru de aplicare a legislației salarizării în domeniul sănătății

Reglementarea și aplicarea *Regulamentului-cadru privind stabilirea locurilor de muncă, a categoriilor de personal, a mărimii concrete a sporului pentru condiții de muncă prevăzut în anexa nr. II la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, precum și a condițiilor de acordare a acestuia, pentru familia ocupațională de funcții bugetare „Sănătate și asistență socială”* – aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.153/2018, a condus la acordarea unor sporuri salariale în mod inequitabil, având în vedere că sporurile acordate personalului medical creează diferențe mari de venituri între specialitățile medicale, aceste sporuri având cuantum între **5% și 85%**. De asemenea, se pune în discuție acordarea diferențiată a sporurilor salariale, în funcție de specialitatea medicală, ca fiind lipsită de o justificare obiectivă și rezonabilă, fără ca amplitudinea diferențelor procentuale dintre sporuri să fie regăsită în alte state europene.

În acest sens, exemplificăm faptul că, cel mai mic spor, de **5%**, este reglementat pentru personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din spitalele de urgență, potrivit Anexei nr. 8 din regulamentul-cadru.

Un spor de de la **12%** până la **15%** din salariul de bază, este prevăzut pentru personalul care își desfășoară activitatea în condiții deosebite cum ar fi stres sau risc, în condițiile art. 7 alin. (1) lit. h) de la cap. II din anexa nr. II la Legea-cadru nr. 153/2017, cu modificările și completările ulterioare, fiind aplicabil pentru nu mai puțin de **29 de specialități medicale**, printre care exemplificăm următoarele situații:

- personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din unități, secții și compartimente cu paturi din specialitățile: traumatologie vertebro-medulară și neuromotorie, *chirurgie cardiovasculară, chirurgie cardiacă și a vaselor mari, chirurgie vasculară, cardiologie intervențională, chirurgie toracică, ortopedie și traumatologie, chirurgie plastică - microchirurgie reconstructivă, chirurgie și ortopedie pediatrică, hematologie, chirurgie generală, urologie;*
- personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar care asigură *urgențele medico-chirurgicale de gradele 0 și 1 până la restabilirea funcțiilor vitale ale pacienților, încadrat în spitalele județene de urgență și în spitalele de urgență din centrele universitare;*
- personalul de specialitate din secții și compartimente cu paturi de *medicină internă, pneumologie, cardiologie, recuperare cardiologică, diabet zaharat, nutriție și boli metabolice, gastroenterologie, recuperare respiratorie;*
- personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din *unități, secții și compartimente cu paturi de obstetrică-ginecologie; nefrologie; chirurgie orală și maxilofacială.*

Potrivit Anexei nr.1 la Regulament, personalul care își desfășoară activitatea în condiții periculoase beneficiază de sporul prevăzut la art. 7 alin. (1) lit. a) de la cap. II din anexa nr. II la Legea-cadru nr. 153/2017, cu modificările și completările ulterioare, și anume, un spor de până la **25%** din salariul de bază, pentru personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din unitățile, secțiile sau compartimentele cu paturi de *boli infecțioase* sau pentru cel din sala de nașteri/din secțiile și compartimentele cu paturi de *neonatologie*.

La polul opus, se află sporurile cuprinse între **50%-85%** din salariul de bază, reglementate prin Anexa nr. 2 din Regulamentul-cadru, pentru personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din mai multe situații prevăzute expres, dintre care enumerăm:

- centrele pentru arși;
- institutele de medicină legală și din serviciile de medicină legală județene;
- serviciile de ambulanță;
- unitățile sanitare care participă efectiv la aplicarea măsurilor de limitare a unor epidemii deosebit de grave și altele asemenea stabilite de Ministerul Sănătății și declarate prin ordin. Pe durata stării de alertă și de urgență instituite, în condițiile legii, pentru situația de risc epidemiologic determinată de răspândirea virusului SARS-CoV-2 pe teritoriul României;
- secțiile sau compartimentele cu paturi în care sunt îngrijiți bolnavi de HIV/SIDA, laboratoarele ce deservește aceste paturi și structura de spitalizare de zi HIV/SIDA și din secțiile care au în custodie persoane private de libertate cu HIV/SIDA.

În ceea ce privește personalul de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar din secții și compartimente cu paturi la nivelul cărora se efectuează transplant de organe, țesuturi sau celule de origine umană, se observă faptul că Legea nr. 153/2017 art. 7 lit. b) stabilește un spor de până la **85%**, iar Anexa nr. 2 din Regulamentul-cadru, pct. B, pct. 13, sporul este de până la **75%** pentru aceeași categorie de personal.

În plus, menționăm faptul că, potrivit aceluiași Regulament, sporul reglementat este de la **35%** până la **50%** din salariul de bază pentru personalul de specialitate oncologică încadrat în:

- secții/compartimente cu paturi de *oncologie medicală, oncologie pediatrică, radioterapie, hematologie oncologică*;
- secții/compartimente cu paturi de *hematologie care derulează programul de oncologie, pentru tratarea bolnavilor cu afecțiuni oncohematologice*;
- în structura de spitalizare de zi din cadrul *institutelor de oncologie*, precum și în
- structura de spitalizare de zi în *specialitatea oncologie medicală și radioterapie*.

Cu toate acestea, de exemplu, pacienți cu afecțiuni oncologice sunt tratați și supuși intervențiilor chirurgicale în unități medicale cu secții sau compartimente cu paturi de obstetrică-ginecologie, astfel că, o determinare a cuantumului sporului acordat doar în funcție de criteriul secției/compartimentului conduce la inechitățile raportate la remunerarea personalului medical care desfășoară activitate similară, însă care este încadrată în secții/compartimente/unități diferite.

Afirmăm că acordarea unor sporuri salariale diferite personalului medical, în funcție de specializarea medicală, conduce la inechități care se pot răsfrânge asupra actului medical, și prin urmare cu impact asupra eticii profesionale medicale (Cod, 2012). Astfel pot fi aduse în fața comisiilor de etică (Salcă Rotaru, 2019) și în fața instanțelor de judecată o serie de situații conflictuale generate mai ales de utilizarea termenilor „pot fi acordate”, din care rezultă că nu e obligatorie acordarea acestor sporuri (Curtea de Apel Galați, 2020). De remarcat că în sistemul medical se regăsesc și instituții private, care pot face parte din sistem corporatist, unde se regăsesc, de asemenea, aplicabile principiile de etică, considerate pilon al reputației (Pantelică, 2008).

Așadar, este necesară modificarea Regulamentului-cadru aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 153/2018, însă aceasta se va realiza, cel mai probabil, ulterior punerii în aplicare a obiectivelor cuprinse în Programul de Guvernare 2020-2024, printre care este menționat și cel referitor la „demararea unei ample evaluări obiective asupra criteriilor care stau la baza salarizării în sistemul public, ca o condiție esențială a îmbunătățirii cadrului-legislativ” (Program, 2020).

Deci, doar ulterior modificării Legii nr. 153/2017 într-un mod substanțial sau a abrogării acestei legi și a intrării în vigoare a unui nou act normativ, vom putea asista și la elaborarea unui nou regulament cadru care să stabilească și sporurile corespunzătoare personalului medical.

Întrucât Hotărârea de Guvern nr. 153/2018 și Regulamentul-cadru aprobat prin această hotărârea reprezintă o legislație secundară care a fost elaborată în

concordanță cu Legea nr. 153/2017 și pentru aplicarea acesteia, prevederile acestui regulament nu pot să depășească sau să fie contrare actului normativ principal.

Ca urmare, modificarea regulamentului-cadru impune o modificare inițială a legii, inclusiv din perspectiva diferențelor mari de venituri între specialitățile medicale create prin acordarea sporurilor pentru condiții de muncă.

3. Memorandumul privind stabilirea personalului plătit din fondurile publice

Referitor la necesitatea elaborării unor propuneri legislative privind modificarea legislației în domeniul precizat, Guvernul României a adoptat un Memorandum privind stabilirea personalului plătit din fondurile publice (Memorandum Guvernul României, 2021) (Memorandum, în continuare). Unul dintre principiile acestui memorandum este reprezentat de plafonarea sporurilor la 20% din salariul de bază, la nivel individual, precum și de revizuirea sistemului de acordare a sporurilor.

De asemenea, se menționează în cadrul Memorandumului, faptul că trebuie evaluată în mod obiectiv complexitatea muncii, fiind necesară corelarea între muncă și nivelul de salarizare din sistemul public.

În acest sens, se propun o serie de principii care vor fi avute în vedere la elaborarea noului cadru normativ privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, printre acestea numărându-se:

(i) reanalizarea coeficienților de ierarhizare pentru fiecare familie ocupațională de funcții bugetare, cu respectarea raportului de 1 la 12, dintre cel mai mic și cel mai mare salariu de bază, și înmulțirea coeficienților cu salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată în vigoare – 2300 lei;

(ii) revizuirea sistemului de acordare a sporurilor: sporurile pentru condiții de muncă la care expunerea la condiții de muncă este aceeași, indiferent de funcția deținută, se vor acorda în cuantum fix, ca spor de până la 25% din salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată;

(iii) analiza tuturor categoriilor de sporuri, cu menținerea numai a celor cu adevărat relevante;

(iv) acordarea unui spor de performanță lunar, personalului care a realizat sau a participat direct la obținerea unor rezultate deosebite în activitatea instituției/autorității publice sau a sistemului din care face parte, a participat la activități cu caracter deosebit, a efectuat lucrări cu caracter excepțional ori a avut un volum de activitate ce depășește în mod semnificativ volumul optim de activitate, în raport de complexitatea sarcinilor, în baza criteriilor stabilite de ordonatorul de credite;

În prezent, în sectorul bugetar se identifică o serie de discrepanțe salariale:

- unele apărute în urma aplicării legislației anterioare privind salarizarea personalului bugetar (Lege, 2009; Legea, 2010), iar
- altele identificate după data apariției Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, respectiv luna iulie 2017, ca urmare a modificărilor legislative succesive ale Legii-cadru în vigoare în

Parlament, prin care unele categorii de personal au fost favorizate în raport cu celelalte categorii de personal din sectorul bugetar.

Cât privește plafonarea la 30% din suma salariilor de bază, a sporurilor acordate personalului bugetar pe ordonator de credite, în prezent, există sectoare de activitate care sunt exceptate de la acest plafon de sporuri, ceea ce determină acordarea unui număr mai mare de sporuri pentru aceste categorii bugetare, în detrimentul altor categorii de personal bugetar care nu pot depăși acest plafon.

În acest sens, există excepții pentru instituțiile din sistemul sanitar și de asistență socială și cele din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, pentru care suma sporurilor, compensațiilor, adaosurilor, primelor, premiilor și indemnizațiilor, acordate cumulativ pe total buget pentru fiecare ordonator principal de credite nu poate depăși 30% din suma salariilor de bază, a soldelor de funcție/salariilor de funcție, soldelor de grad/salariilor/gradului profesional deținut, gradațiilor și a soldelor de comandă/salariilor de comandă și a indemnizațiilor lunare, după caz.

4. Concluzii

Deoarece determinarea sporurilor se face în raport cu salariul de bază se creează o situație discriminatorie, unele funcții beneficiind de un quantum al sporurilor cu mult mai mare decât altele, cu toate că activitatea se desfășoară în aceleași condiții, iar expunerea la condiții periculoase sau vătămătoare este aceeași, indiferent de funcția deținută.

Scopul elaborării noului cadru normativ privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice vizează eliminarea discrepanțelor salariale existente în prezent în sistemul bugetar, restabilirea ierarhiilor funcțiilor în cadrul domeniilor de activitate, precum și între domenii de activitate, precum și instituirea unui sistem de stimulare a performanței.

Propunerile formulate vor fi analizate și din punct de vedere al impactului financiar, prin raportare la plafoanele cheltuielilor de personal stabilite prin Legea nr. 14/2021 pentru aprobarea plafoanelor unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2021.

Față de cele prezentate, Memorandumul menționează că este necesar ca ministerele corespunzătoare familiilor ocupaționale de funcții bugetare să transmită în termen de 30 de zile, propuneri și observații de îmbunătățire a legislației privind salarizarea în domeniul de competență, în vederea reșezării politicilor salariale în conformitate cu principiile prezentate în acest Memorandum. Nu se știe însă dacă acest aspect a fost reținut de către ministerele de resort până în prezent și ce pași au fost făcuți ulterior Memorandumului prezentat.

Dincolo de aspectele strict juridice pe care le implică acest studiu, semnalăm impactul pe care salarizarea personalului din sectorul public îl are asupra eticii și deontologiei profesionale, acestea fiind într-o strânsă corelație.

În acest sens, considerăm că, mai ales în domeniul medical, comportamentul etic este un pilon al reputației cadrelor medicale, însă pentru îmbunătățirea acestui

comportament, cât și a percepției pe care pacientul o are asupra acestuia, trebuie ca aspectul salarizării să fie în continuu îmbunătățit, mai ales cu privire la eliminarea efectivă a discrepanțelor salariale între categorii profesionale similare sau activități similare de profil.

Ca urmare, autoritățile administrației publice centrale trebuie să se mobilizeze și să trateze acest aspect cu prioritate, pentru o soluționare concretă și coerentă a acestei problematici, într-un interval de timp cât mai scurt.

Referințe

- Cod, 2012. (2012). Codul de deontologie medicală, Colegiul Medicilor din România, aprobat prin Hotărârea nr. 2 din 2012, M.Of. nr. 298 din 7 mai 2012, modificat în 08.04.2016 și 06.01.2017, accesat la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/137610>
- Curtea de Apel Galați, Personal bugetar. Spor pentru condiții deosebite de muncă în procent maxim. Neacordare, Revista Română de Dreptul Muncii nr. 5/2020, <https://sintact.ro/#/publication/151019411?cm=RELATIONS>
- Hotărâre, 2018. (2018). Hotărârea nr. 153 din 2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind stabilirea locurilor de muncă, a categoriilor de personal, a mărimii concrete a sporului pentru condiții de muncă prevăzută în anexa nr. II la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, precum și a condițiilor de acordare a acestuia, pentru familia ocupațională de funcții bugetare „Sănătate și asistență socială”, M.O. nr. 284 din 30 martie 2018, accesat la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/199240>
- Lege, 2009, (2009). Lege-cadru nr.330 din 5 noiembrie 2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, M.Of. nr. 762 din 9 noiembrie 2009, accesat la: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame
- Lege, 2010, (2010), Legea-cadru nr. 284 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, M.Of. nr. 977 din 28 decembrie 2010, accesat la: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame
- Lege, 2017, (2017), Legea nr. 153/2017 – Legea cadru privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, M.Of. nr. 492 din 28 iunie 2017, accesat la: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/190446>
- Memorandum Guvernul României (2021), Memorandum privind stabilirea personalului plătit din fondurile publice, <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/04/MEMO-4.pdf>
- Pantelică, C., (2008), *Comportamentul etic, pilon al reputației corporative*, Amfiteatrul economic nr. 23/2008, p. 119, https://www.amfiteatruconomic.ro/temp/Articol_333.pdf
- Program (2020), Programul de Guvernare 2020-2024, accesat la: https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/Program_de_guvernare_2020_2024.pdf
- Salcă Rotaru, C.M., (2019), *The legal regime of the decisions of University Ethics Commissions in the current jurisprudential interpretation*, <http://webbut.unitbv.ro/bulletin/Series%20VII/Series%20VII.html>;

Fundamentul moral al dreptului în Roma Antică¹

Cristinel Ioan MURZEA^{1,*}

¹ Universitatea Transilvania din Brasov;
cristinel.murzea@unitbv.ro

* Correspondence: cristinel.murzea@unitbv.ro

Rezumat: *Normativitatea sistemului social politic este un postulat al genezei și al organizării statului, privit ca un sistem de sisteme în care evident subsistemul dreptului apare în conținut și formă ca o realitate obiectivă ce-și are fundamentul în preceptele morale ale societății respective. Pe aceste coordonate între normele juridice Jus și cele de ordin moral FAS a existat o congruență perfectă în cadrul societății antice romane arătându-se în mod explicit că principiile dreptului roman se definesc prin principii de ordin moral precum – honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.*

Cuvinte cheie: *normă socială, drept, morală, religie, instituție juridică*

Citation: Murzea C.I. (2021).
Fundamentul moral al dreptului în
Roma antică. *Revista Etică și
Deontologie*. 1(1), 89-94
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.11>

Publisher's Note: RED stays neutral
with regard to jurisdictional claims in
published maps and institutional
affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors.
Submitted for possible open access
publication under the terms and
conditions of the Creative Commons
Attribution (CC BY) license
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introducere

Reflectând valorile consacrate într-o societate dată, morala va acționa implicit ca un factor de configurare al dreptului, aceasta cu atât mai mult cu cât se conturează în plan conceptual în axioma conform căreia valorile de natură etică se obiectivează în adevărate postulate, în însăși principii de viață care se vor transpune implicit în mod simetric și în sistemul normativ juridic oferit de dreptul pozitiv.

Principiile ce guvernează conduita morală în cadrul societății sunt experiențe asumate și respectate într-o practică socială îndelungată, fiind supuse permanent unui proces dinamic pe de o parte valorizator, iar pe de alta formativ-educativ. În acest context un mare filozof al dreptului (Djuvara, 1936, p. 11) enunța un adagiu consacrat afirmând că s-ar produce o mare eroare majoră în „a crede că un principiu de drept, morală sau justiție este produsul unei pure speculațiuni și că ar apare în mintea noastră înaintea unei experiențe”.

2. Dreptul roman și normele morale

În acest context încă juriștii antici au încercat să definească dreptul tocmai prin principiile sale, care au fost într-o relație de conexiune și interferență directă cu principiile și normele morale. Este, în acest sens definitorie și conclusivă formularea lapidară dată de către Ulpianus care afirma - „Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere suum cuique tribuere” - (principiile dreptului sunt acestea: a trăi în mod onorabil, a nu vătăma pe altul, a da fiecăruia ceea ce este al său) (Molcut, Oancea, 1993, p. 6). Din aforismul de mai sus rezultă în mod neechivoc faptul că alături de două principii consacrate de drept care și ele au la rândul lor o încărcătură de ordin etic, stă un principiu universal din sfera moralei conform căruia sensul vieții conform tradiției și mentalității romane este acela de a trăi în mod onorabil. Confuzia între drept morală și religie este o realitate de necontestat, ea fiind prezentă la toate popoarele antice, căci întotdeauna forța dreptului a fost asociată cu voința zeilor, cât și cu tradițiile și obiceiurile zămislite din vremuri ancestrale.

Asociind dreptul quiritar (dreptul folosit exclusiv în raporturile născute între cetățenii romani) cu tradițiile și morala societății antice născute în cetatea eternă Roma, ce avea să devină un stat universal, întins pe trei continente, dreptul roman s-a impus în patrimoniul civilizației universale.

Formulările lapidare consacrate în maxime și adagii, care ele însele au fost o adevărată chintesență a principiilor fundamentale pe care s-a construit întregul eșafodaj juridic ajuns la nivel de știință a dreptului – deci ca jurisprudență – avea să situeze Roma antică ca fondatoare a civilizației juridice de stat întemeiat pe principiile universale ce definesc normalitatea priviră *lato sensu* adică ca o universalitate de reguli ce guvernează și ordonează conduita umană.

Principiile fundamentale ale dreptului roman întemeiate pe valorile consacrate de ordin moral-etic ce-și aveau sorginea în tradițiile și obiceiurile ce se pierdeau în

negura timpurilor, după cum ne arătau iluștrii jurisconșulți romani (Oancea, 2009), s-au constituit în adevărate repere și axe viitoare în ceea ce privește valorificarea câmpului teoretic și practic oferit de realitatea juridică postumă.

În acest sens doctrina juridică de specialitate (Hanga, 1978; Perrot, 1937) avea să recunoască un adevărat postulat universal conform căruia sistemul juridic creat de Roma antică în cele peste 12 secole de existență s-a constituit într-un vast teren de validare a principiilor fundamentale ale dreptului, fiind totodată și izvorul teoretic ce a stat la baza principalelor instituții juridice viitoare, care în epoca modernă s-au obiectivat în vastele coduri ce aveau să reprezinte o formă calitativ superioară în ceea ce privește tehnica legislativă. S-a subliniat totodată paradigma conform căreia „dreptul roman nu a rămas un simplu document arheologic, așa cum este cazul altor legislații din antichitate, ci a trăit o viață proprie, a depășit sub aspectul formei sale limitele societății care l-a generat și a exercitat o influență hotărâtoare asupra dreptului de mai târziu” (Molcut, Oancea, 1993, p. 9).

Toate aceste postulate teoretice își găsesc explicația în aceea că între morală și drept există o congruență evidentă, lucru ce arată că atunci când este analizată conduita unui individ în societate se are în vedere aspectele de fond ce privesc încadrarea acesteia în concordanță cu interesul general promovat în societate, cu aspirațiile și valorile colective asumate și conservate prin mijloace mai mult sau mai puțin coercitive de către organele și instituțiile abilitate în acest sens.

La romani, ca de fapt și la alte popoare antice, sistemul normativ juridic și-a avut originile în normele sociale de ordin moral, astfel morala va fi într-o formulare sintetică antecesoarea dreptului în accepțiunea generică. În acest sens, Guy Durand afirma în mod ritos faptul că – „*Morala a servit totdeauna ca o proto-legislație socială*” (Durand, 1986, p. 285). Încă din perioada prestatală a Romei, cetatea ce avea să reprezinte statul etalon al antichității s-a pus problema legală de raportul biunivoc ce se naște între drept și dreptate, între just și injust.

În acest context exista o unanimitate de opinie în doctrina filosofiei juridice (del Vecchio, 1995) referitoare la preemțiunea moralei asupra dreptului cât și a implicațiilor directe și evidente ale normelor de comportament statuate la nivelul obiceiurilor și cutumelor în tiparul viitoarelor izvoare formale de drept. În acest sens, reputați autori (Djuvara, 1913, p. 49) atunci când abordează raportul dintre morală și drept în teze consacrate din domeniul filosofiei dreptului, arată că fundamentul legitimității morale a dreptului pozitiv s-au constituit în – „aspecte centrale ale filosofiei dreptului, fiind un adevărat cap Horn în ceea ce privește sediul materiei” (n.n.).

A trăi în mod onest – *honestum vivere* – era un comandament impus de valorile de ordin moral care-și găseau expresia deplină în ceea ce privește juridicitatea privită ca proces de realizare a dreptului în sintagma – *sum cuique tribuere* – ce se constituia așadar într-un postulat al justiției distributive.

Raportul strâns între drept și morală se explică în Roma antică pe de o parte prin păstrarea valorilor tradiționale specifice ethosului roman din perioada genezei orașului cetate, care conform tradiției legendare a fost realizată în anul 754 î.e.n. de Romulus și Remus, fiii zeului războiului Marte, păstrătorii simbolici și originari ai domeniului heredial, cât și datorită influenței covârșitoare, pe de altă parte, a religiei,

căci o încălcare a principiilor morale de viață ar fi însemnat o atingere adusă voinței zeilor care au înzestrat poporul roman cu forța dreptului.

Această dependență de morală și religie a dreptului roman va da conținut și formă principalelor reglementări și instituții juridice apărute în statul roman încă din momentul cristalizării societății politice și își vor găsi cadrul normativ în ceea ce s-a numit „*carmen necessarium*„, al cetățenilor romani, respectiv Legea celor XII Table.

Caracterul formalist rigid al dreptului făcea ca actele juridice încheiate în baza normelor de drept în epoca străveche și veche, să fie încheiate prin proceduri riguroase, solemne, încărcate de formule magice în care se invocă voința zeilor, cât și de gesturi și simboluri rituale.

Toate acestea își aveau sorginea în principii de viață care răspundeau unui cod etic ce avea drept finalitate respectarea obiceiurilor, a tradițiilor cât și a vechii morale ce trebuia să guverneze conduita cetățenilor romani.

În acest context în literatura de specialitate (Molcuț, 2011, p. 49) s-a arătat că dreptul quiritar era adresat exclusiv cetățenilor romani, el neputând fi utilizat în raporturile născute cu cetățenii străini, cu peregrinii, căci acestora nu li se acorda privilegiul de a beneficia de – *jus civilae* – privit lato sensu. Prin formulele complicate extrem de solemne, cât și prin invocarea zeităților romane se valorifica pe de o parte morala tradițională romană, dar în același timp se crea un statut special sub aspectul drepturilor și libertăților publice quiritor.

Pater familias era prima persoană chemată să asigure viața de familie în concordanță cu morala și obiceiurile vechilor romani.

Evoluția statului roman, expansiunea sa teritorială continuă cât și faptul că Roma depășește statutul de – polis – devenind un stat universal al cărui centru avea să devină Marea Mediterană asumată de romani ca „*marae nostrum*” determină o nouă viziune asupra dreptului care din ce în ce mai mult s-a emancipat de sub haina religiei, însă în continuare normele morale continuă să rămână arhetipul în cadrul căruia s-au realizat normele juridice în epoca clasică, epocă în care intervenția pretorului a fost decisivă în procesul de adaptare, de modificare și chiar de reinventare a dreptului quiritar chemat să răspundă noilor provocări determinate de noile forme de configurare a dreptului.

Continuă și acum raportul de interferență între drept și morală. Astfel, dacă raportul dintre „*Jus*” și „*Fas*” va fi evident, adică separarea normelor juridice de cele religioase, asistăm la o relativă independență și față de normele morale. Interpretând definiția dreptului dată de către Celsus care arată că – „*Jus est ars aequi et boni*” - binele și echitatea fiind concepte de ordin moral, renumitul filosof al dreptului, Paul Roubier afirma că de fapt aici se pot identifica primii pași care „au separat dreptul de morală” (Roubier, 1951, p. 41) în plan conceptual.

Elementul de constanță și de echivalență între drept și morală în opinia jurisconsultului Celsus îl reprezenta conceptul de echitate.

Se poate astfel lesne constata că între drept și morală „echitatea”, apare ca liantul necesar care sub o dublă semantică acoperă atât o valoare de ordin moral cât și un concept juridic menit să restabilească o ordine socială încălcată.

Din rațiuni de echitate se poate constata că în procesul de realizare a dreptului obiectiv roman, în special în ceea ce privește dreptul civil, s-a încercat și în mare

măsură s-a realizat ca prin sistemul legislativ să se asigure o deplină egalitate juridică cetățenilor romani, priviți ca subiecte individuale de drept, care intrând în circuitul civil, ca urmare a manifestării lor de voință, încheie raporturi juridice de pe poziții de deplină egalitate juridică, mai ales în materia obligațiilor.

Din însăși mecanismul de naștere al contractelor, din întâlnirea pe deplin concordantă a ofertei cu acceptarea ei, vede atât în contractele solemne, reale sau consensuale că părțile contractului sunt privite ca purtătoare de drepturi și obligații încercându-se să se asigure un raport de echivalență între părți (Popa, 2004).

În acest context, conferind contractului putere de lege, se pune în acțiune adagiul „Pacta sunt servanda”, conform căruia autoritatea și forța legii avea să fie translatată și în raportul individual de drept născut între subiecți determinați de drept, fie ei creditori sau debitori.

Mai mult chiar, plecând de la afirmarea principiului echității constatăm că pretorul în calitatea lui de principal magistrat judiciar, atunci când constată că pretențiile unei părți sunt legitime, îi pune acesteia la dispoziție acel mijloc juridic necesar valorificării interesului său subiectiv cu toate că acesta nu era recunoscut în plan juridic, instituind pe cale mediată, procedurală, un nou drept subiectiv ca atare.

Deși edictul pretorului nu se constituia într-un izvor formal de drept, totuși prin acesta, acest magistrat judiciar, plecând de la premisele de ordin moral ce aveau la bază echitatea cât și ideea de just, de rezonabil, conferea părții îndrituite fie posibilitatea de a promova o acțiune sau dimpotrivă o excepțiune prin intermediul căreia să-și pună în lucrare dreptul ca atare.

Pe cale de consecință, doar în sens formal pretorul nu era creator de drept, căci activitatea sa depășea din rațiuni de ordin moral poziția în care el practic doar pune în mișcare dreptul civil, privit ca o realitate statică, perenă, identică în conținut și formă cu substanțialitatea sa.

3. În loc de concluzii

S-a afirmat (Jacotă, 1977, p. 30) în acest sens faptul că dreptul pretorian reprezintă – „sufletul viu al dreptului roman” - el valorificând pe de o parte practica judiciară, doctrina de specialitate cât și o interpretare sistematică în sensul de a produce efecte a normelor juridice din statul roman.

Astfel constatăm că principii de ordin moral aveau să influențeze pe cale mediată evoluția sistemului legislativ roman privit în dinamica sa din perspectiva celor 12 secole de existență.

Nu trebuie uitat rolul cutumei, al obiceiurilor nejuridice, care vor influența procesul de trecere de la societatea gentilică la societatea politică, și care cu timpul vor fi asumate de clasele conducătoare din societate, în măsura în care le acopereau interesele, ele devenind obiceiuri juridice, fiind clasificate ca atare, între izvoarele formale de drept roman.

Evident aspectele ce țineau de moravurile, obiceiurile, tradițiile cât și de conduita cerută de statul roman se vor transpune în mod sensibil în sistemul normativ roman.

Morala a însoțit sistemul legislativ roman în evoluția lui istorică atât în epoca veche, cea clasică și chiar în epoca postclasică.

Un exemplu sugestiv în acest sens este oferit de definiția științei dreptului pe care o găsim în ultima perioadă din istoria dreptului roman, definiție consemnată în Institutele lui Justinian, în cartea I, Titlul I, care arată următoarele – „Jurisprudencia este divinarum atque humenorum rerumnotitia, justiat que iniustiscentia” - (știința dreptului sau jurisprudența este cunoașterea lucrurilor divine și urmare știința a ceea ce este drept și nedrept) (Molcut, Oancea, 1993, p. 6).

În sinteză se poate constata din definiția de mai sus că dreptul se exprimă ca știință prin valori de ordin moral precum dreptatea și umanismul, el oferind cadrul obiectiv necesar în vederea direcționării conduitei subiecților de drept în circuitul juridic dat de sistemul normativ instituit în acest sens.

Simbioza între drept și morală în statul roman în statul roman este atât de evidentă încât termenul – „a equitas” - are o dubla semnificație, una morală cât și una juridică, arătându-se că se impune ca statul să fie condus prin cumpătare conform adagiului – „aequitate rem publicam qerere”.

Echitatea astfel, ca dimensiune morală, nu rămâne un concept în sine, ci ea se manifestă prin funcțiile și scopurile dreptului, fapt ce l-a făcut pe însuși ilustrul orator și jurist Cicero să confunde în plan conceptual – „aequitas cu juscivilae” - astfel aplicarea și garantarea principiului echității trebuia asigurat prin laborioasa „activitate de interpretare și aplicare a dreptului” (Molcut, Oancea, 1993, p. 26).

Jurisconșulții romani aveau să arate că justiția are drept principal comandament asigurarea bunăstării individuale cât și a societății în genere, având la bază respectarea moralei și a tradițiilor statului roman.

Referințe

- Djuvara M., (1913), *Le fondement du phenomene juridique (Quelques reflexions sur les principes logiques de la connaissance juridique)*, Paris, Librairie Sirey.
- Djuvara M., (1936), *Drept și sociologie*, București, Editura ISP Bucuresti.
- Durand G., (1986), *Au rapportentre le droit et l'etique*, vol. 20, nr. 2, Paris, Themis.
- Gifford A.E., (1967), *Droit romain et ancien droit francais*, Tom. II , Paris, Dalloz.
- Hanga Vl., (1978), *Drept privat roman*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Jacotă M.-V., (1977), *Curs de drept roman – Jus pesonarum- Jus rerum*, Iași.
- Molcuț E., Oancea D., (1993), *Drept roman*, București, Casa de editură și presă „Șansa” – SRL.
- Molcuț E., (2011), *Drept privat roman*, București, Editura Universul Juridic.
- Oancea D., (2009), *Introducere în dreptul roman*, București, Editura C.H. Beck.
- Popa V.V., (2004), *Drept privat roman*, București, Editura All Beck.
- Perrot E., (1937), *Precis elementaire de droit romain*, Paris, Societe Anonyme du Recueil Sirey.
- Roubier P., (1951), *Theorie generale du droit*, ed. 2, Paris, Societe Anonyme du Recueil Sirey.
- Del Vecchio G., (1995), *Lecții de filosofie juridică*, București, Editura Europa Nova.

De la tradiție la inovație în filosofia și metodologia științei contemporane: „Trietica contradictoriului”, Ștefan Lupașcu¹

Iulia INGLIS^{1*}

¹ Universitatea de Stat din Moldova; iuliainglis@gmail.com

* Correspondence: iuliainglis@gmail.com

Abstract: Ștefan Lupașcu, ca un epistemolog, pledează pentru un dialog deschis cu noile descoperiri științifice. El propune o teorie a cunoașterii bazată pe dualitate antagonistă în care fenomenele nu sunt liniare și statice, dar dinamice și ritmice. Cunoașterea este privită ca dualitate în care fenomenele nu sunt liniare și statice, dar dinamice și ritmice. Sunt analizate probleme de logică și de metodologia științei, iar principiul antagonismului contradictoriu în cadrul logicii sale admite existența unei funcții dinamice, structurale și contradictorii. Diversitatea elaborărilor științifice în domeniu denotă existența unui pluralism ce poate fi interpretat diferit: fie ca impediment în calea înțelegerii proceselor și fenomenelor structural sistemică care se produc, fie ca un indicator al diferitor opțiuni care trebuie tratat ca ceva pozitiv. Ștefan Lupașcu explică termenul etică specific epistemologiei sale prin definirea în prefața operei „Omul și cele trei etici ale sale”: „... prin termenul de etică înțeleg comportamentul, în același timp fizic, biologic și psihic al omului, în contact cu fenomenele interne și externe ale subiectului și obiectului, ale inconștientului și conștiinței”. Prin urmare reținem comportamentul etic explicat prin dimensiunea fizică, biologică și psiho-socială.

Cuvinte cheie: etica, neoraționalismul dialectic, logica dinamică a contradictoriului, dimensiunea fizică, biologică și psiho-socială, subiect, obiect

Citation: Inglis, I. (2021). De la tradiție la inovație în filosofia și metodologia științei contemporane: „Trietica contradictoriului” - Ștefan Lupașcu. *Revista Etică și Deontologie*, (1)1, 95-103, <https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.12>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Introducere

Știința contemporană este caracterizată prin: dezvoltarea accelerată, aspect interdisciplinar și multidisciplinar, aplicarea cunoștințelor științifice, tehnologii și metodologii care evoluează în continuu, integrarea activității de cercetare științifică cu activitățile de educație și instruire, mărirea efortului uman important pentru rezolvarea problemelor științifice și tehnologice la nivel național și internațional etc. Utilizarea tehnologiilor informaționale în activitatea științifică asigură o automatizare a proceselor de observare și prelucrarea rezultatelor experimentale obținute de către comunitatea științifică. De asemenea, se pune accentul pe formarea competențelor personale și profesionale a cadrelor științifice prin dezvoltarea instruirii continuă. Sintetizând problemele abordate din cadrul epistemologiilor contemporane, menționăm că se abordează ideile și metodele sinergeticii, dezvoltând paradigma integrității, aplicând principiul coevoluției, care determină importanța aspectului interdisciplinar și transdisciplinar în studierea obiectului de cercetare prin aplicarea metodelor filosofice.

O abordare inovatoare în filosofia științei contemporane este prezentată de neoraționalismul dialectic la Ștefan Lupașcu prin formularea logicii dinamice a contradictoriului care se bazează pe cunoștințele științifice din domeniile relevante ale științei de la jumătatea secolului al XX-lea, dorind concilierea științelor și filosofia. Ștefan Lupașcu în volumul „Le Principe d'antagonisme et la logique de l'énergie”, expune principalele elemente ale logicii sale, urmărind evoluția cunoașterii științifice în cele mai avansate domenii: microfizică, genetică, cibernetică, psihologie, lingvistică și matematică, confruntând, verificând și adaptându-și ideile cu și la cele mai recente descoperiri științifice (Ioan, 2000). El și-a denumit logica dinamică a contradictoriului, determinînd eliminarea principiilor de identitate, pe cel al non-contradicției și pe cel al terțului exclus, în beneficiul terțului inclus. Logica nominalizată este una a antagonismului contradictoriului, având caracter dialectic cu valori logice dinamico-contradictorii în fluxul neîntrerupt de actualizări și potențializări. Logicii dinamice a contradictoriului se fundamentează pe principiul antagonismului ca lege de bază, fiind considerată ca logică polivalentă, tripolară, transfinită care diferă esențial atât de logicile tradiționale, cât și de cele dialectice sau logico-matematice: „Un fenomen, un element, un eveniment oarecare cu caracter logic este, prin constituția sa dualistă contradictorie, un dinamism implicând prin aceasta un dinamism contradictoriu, structural și funcțional contradictoriu, încât orice actualizare dinamică implică o potențializare dinamică contradictorie și orice non-actualizare sau non-potențializare, o non-actualizare sau non-potențializare contradictorie” (Lupasco, 1982).

2. Contradicția la Ștefan Lupașcu

Fundamentele științifice ale filosofiei „celui mai mare gânditor al secolului al XX-lea care lasă cu mult în urma lui pe de-alde Sartre, Husserl, Merleau-Ponty și alți

succesori ai fenomenologiei, ori ai structuralismului” (Inglis, 2019, p. 218) sunt: principiul al doilea al termodinamicii, teoria relativității, teorema lui Zermelo, unele aspecte teoretice ale mecanicii cuantice: cuanta de energie a lui Max Planck, descoperirea naturii corpuscular-ondulatoarei a luminii (Einstein), principiul incertitudinii (Werner Heisenberg), principiul complementarității (Niels Bohr), principiul de excluziune (Wolfgang Pauli), descoperirea spinului particulelor (J. Uhlenbeck și S. Goudsmidt), descoperirea pozitronului (Paul Dirac) ș.a. Descoperirile nominalizate sunt importante pentru determinarea specificului dialecticii lupasciene, deoarece ele înfățișează multitudinea de forme prin care devine vizibil dualismul experienței microfizice, pe baza căruia se valorifică noua semnificație a conceptului de contradicție prezentat de filosoful român.

La Ștefan Lupașcu, sensul *contradicției* diferă de cel pe care i-l acordă logica formală. Pentru el contradicția nu are loc numai între propoziții, ci în cadrul întregului spectru al gândirii și al realității. Prin urmare, el nu înregistrează contradicția, ci observă specificul și modalitatea ei de funcționare. În spectrul noilor descoperiri științifice, procesul cunoașterii trebuie reevaluat din punct de vedere logic și epistemologic, deoarece pentru Ștefan Lupașcu epistemologia ne arată că spiritul uman se determină prin evitarea sau transcenderea continuă a unei dualități de realități sau de ordine antagonistă pe care le-am putea simboliza prin noțiunile de intensitate și extensitate: dualitate pur logică, acordându-i contradicției rolul de factor euristic cu mare putere predictivă în domeniul cunoașterii științifice, iar acest lucru nu îl putea realiza decât dacă își asuma riscul de-a pune sub semnul îndoielii aspectul absolut al logicii aristotelice. În acest sens, concepția lupasciană poate fi considerată ca un răspuns la următoarea întrebare: „Ce se va întâmpla dacă se neagă caracterul absolut al principiului non-contradicției, dacă se introduce contradicția, o contradicție ireductibilă în structura, funcțiile și operațiile înseși ale logicii?” (Lupașcu, 2000a, p. 5). În viziunea tradițională, contradicția se determină ca anomalie, ce trebuie să fie exclusă, însă Ștefan Lupașcu valorifică contradicția, din punct de vedere logic și epistemologic, ca pe un factor important în progresul cunoașterii. Prin urmare, logica propusă de Ștefan Lupașcu este definită ca „știința primă a dinamismelor contradictorii din orice experiență”, ceea ce determină un aspect foarte important în problema cunoașterii (Colocvii internațional, 2010, p. 22).

Vom prezenta în continuare pe scurt momente din biografia marelui epistemolog român (Anale științifice, 2001): Ștefan Lupașcu (11.08.1900-07.11.1988) provine dintr-o familie de boieri moldoveni, tatăl său fiind politician și avocat. În 1916 a migrat în Franța, unde a trăit toată viața. A studiat la Lycée Buffon, Paris unde a susținut bacalaureatul în 1920. Între anii 1924-1927, a studiat filosofia, biologia și fizica la Sorbona, unde și-a luat licența în 1928. În 1935 a publicat prima sa opera filosofică, teza de doctorat intitulată „*Du devenir logique et de l'affectivité*”, susținută la Sorbona, sub conducerea lui Abel Rey. Teza a fost publicată în două volume: „*Le dualisme antagoniste et les exigences historiques de l'esprit*” și „*Essai d'une nouvelle théorie de la connaissance*”. A publicat, în același an, o teză complementară – „*La physique macroscopique et sa portée philosophique*”. În 1940 a publicat la Fundația Regală pentru Literatură și Artă în România „*Experiența microfizică și gândirea umană*”. După război, în 1946, Ștefan

Lupașcu a fost numit cercetător la C.N.R.S. (Centre National de la Recherche Scientifique), la secțiunea epistemologie, iar în 1947 i-a aparut volumul „*Logique et contradiction*”. În 1951 a publicat „*Le principe d'antagonisme et la logique de l'énergie - Prolégomènes à une science de la contradiction*”, în cadrul căreia a enunțat pentru prima dată principiul antagonismului, pe bazele căruia a fundamentat o logică non-aristotelică (a terțului inclus). În 1960 a aparut „*Les trois matières*”, apoi a urmat „*L'énergie et la matière vivante*” (1962), „*Science et art abstrait*” (1963), „*La tragédie de l'énergie*” (1970), „*Qu'est-ce qu'une structure?*” (1971), „*Du rêve, de la mathématique et de la mort*” (1971), „*L'énergie et la matière psychique*” (1974). A aparut „*Psychisme et sociologie*” (1978) și „*L'univers psychique*” (1979), iar în 1984 a primit premiul Academiei Americane de Arte și Științe. În 1986 a publicat ultima sa carte, „*L'homme et ses trois éthiques*”, în colaborare cu Solange de Mailly-Nesle și Basarab Nicolescu și în 1987 a devenit membru fondator al Centre International de Recherches et Études Transdisciplinaires (C.I.R.E.T.). Opera sa a fost apreciată de-a lungul timpului de către diferiți oameni de vază a culturii universale printre care se numără: Bernard d'Espagnat, Basarab Nicolescu, Edgar Morin, Gilbert Durand, Georges Mathieu, Salvador Dali, Michel Camus, Thierry Magnin, etc.

Ca un epistemolog inovator, Ștefan Lupașcu pledează pentru un dialog deschis cu noile descoperiri științifice. Se propune o teorie a cunoașterii bazată pe dualitate antagonistă în care fenomenele nu sunt liniare și statice, dar dinamice și ritmice. Cunoașterea este privită ca dualitate dintre actualizare și potențializare. Sunt analizate probleme de logică și de metodologia științei, iar principiul antagonismului contradictoriu în cadrul logicii sale admite existența unei funcții dinamice, structurale și contradictorii. Ștefan Lupașcu propune în acest sens o logică dinamică a contradictoriului, deoarece se vrea o dialectică a energiei și a contradictoriului, întrucât „postulează contradicția relativă ireductibilă ca fiind imanentă energiei și constituind liantul dintre dinamismele energetice antagoniste în sisteme” (Lupașcu, 1982, p. 28).

Analizând diferite tipuri de materie: anorganică, cât și organică, procesele din micro- și macro-lume se formulează logica dinamică a contradictoriului. El studiază corelația dintre materie și energie din teoria relativității lui A. Einstein, discută despre principiul antagonismului și logica energiei, despre logica contradictoriului, despre cele trei materii, pornind de la materia din micro- și macrolume și materia vie, trecând în continuare la analiza materiei nevie, vie și a materiei vie cu sistem nervos (materie psihică), analiza și cele trei tipuri de materii - energii corespunzătoare (Lupașcu, 1982, p. 29).

Teza conform căreia realitatea este structurată pe trei niveluri de materialitate a fost publicată în 1960 în eseu „*Cele trei materii*”, considerată ca „discursul asupra metodei din timpurile noastre” (Lupașcu, 1992, p. 32). Pentru a explica viziunea triontică asupra lumii, autorul pornește de la câteva premise fundamentale: materia este forma „unei sistematizări energetice dotată cu o anumită rezistență”, prin urmare, orice obiect al cunoașterii ni se prezintă ca un sistem sau ansamblu de evenimente energetice, orice sistem fiind rezultatul echilibrării variate dintre forțele antagoniste constituente. Legea sine qua non a oricărei sistematizări este aceea că

aceasta nu poate fi posibilă fără luarea în calcul a conflictului său inerent, tocmai de aceea principiul esențial al logicii energiei se numește principiul antagonismului. Complexitatea acestor relații formatoare este direct proporțională cu complexitatea sistemelor de sisteme luate în calcul. Examinarea acestor sisteme complexe înfățișează „trei orientări privilegiate” ale sistematizării energetice care organizează materia în trei tipuri de structuri. Se presupune posibilitatea unui sistem de sisteme cu antagonism simetric, al stării T și alte două sisteme aflate în echilibru disimetric, inverse unul altuia, dominate de un anumit dinamism sau sistem în care relațiile de antagonism sunt mai slabe, ceea ce le conferă acestora un aspect mai pronunțat de materialitate. Cele trei sistematizări posedă logici sau orientări logice proprii cu legi specifice fiecăreia, cu tipuri de metode conceptuale și tehnice menite să ajute procesul cunoașterii lor. Cele trei materii sunt: materia-energie (macro) fizică, materia-energie biologică, materia-energie cuantică similară energiei psihice (Lupașcu, 2000b, p. 256). Se menționează că acestor trei tipuri de materii le corespund trei tipuri de cauzalitate, trei tipuri de spațio-temporalitate, trei tipuri de sisteme și sistemogeneze, trei tipuri de structuri și tot atâtea tipuri de dialectici (Colocviu internațional, 2010, p. 290).

Într-o lume, în care reprezentarea indeterministă este preferată celei deterministe, unde evoluția și entropia devin compatibile, noile structuri superior organizate pot să apară în urma interferenței non-echilibrului, ireversibilității și instabilității. Deci concluzia: la fel ca și în cazul ființelor umane, punerea în lumină a complexității și frumuseții naturii nu se poate înfăptui prin dominare și control, ci prin cooperare și dialog. Cele șapte concepte ale logicii lui Ștefan Lupașcu - potențializare, actualizare, omogenizare, eterogentare, devenire, dezvoltare și opusul acesteia, afectivitatea - sunt explicate pornindu-se de la principiul energiei. Logica dinamică a contradictoriului se consideră multivalentă, având o arie mai largă de logicitate, o logicitate graduală care depășește logicul și illogicul. Într-o așa logică, contradicția nu este între dinamic și static, activ și pasiv, ci între două sau mai multe dinamisme, între dinamismul dinamismului și dinamismul staticului. Laturile contradicției dinamice tind spre antagonism prin actualizări și potențializări succesive, specifice, în funcție de cele trei tipuri de existență a materiei: materia macrofizică, cea biologică și cea neuro-psihică. Fiecărui nivel de organizare a materiei îi corespunde o anumită stare a energiei: energia omogenizantă ține de domeniul macrofizic, cea eterogenizantă corespunde nivelului biologic, iar energia antagonică (a stării T) susține structurile neuro-psihice.

Ștefan Lupașcu pleacă de la contradicție și ajunge la contradicție. Lumea anorganică este în stare de omogenitate crescândă, în timp ce eterogenitatea descrește, iar lumea organică se caracterizează printr-un raport invers între omogenitate și eterogenitate; aceasta înseamnă că, în acest domeniu, atunci când omogenul se actualizează, eterogenul se potențializează, iar când eterogenul se actualizează, omogenul se potențializează. Potența este nimic și, totuși, este ceva fără de care actul nu poate fi act: secund din punct de vedere logic și adevărat din punct de vedere ontic. Pentru acest filosof, nu există o limită de netrecut între materie și spirit, astfel încât, la nivel cuantic, se poate vorbi despre existența unei speciale subiectivități dinamice, distincția materie-spirit acoperă parțial distincția

potențializare - actualizare. În logica sa, antagonismul este o formă de contradicție dinamică în schimbare, iar nu un raport static de opoziție contrară, astfel că această logică „este strâns legată de apariția epistemologiilor moderne, în care predomină principiile unei logici mai cuprinzătoare; logica clasică, formală [...] va fi considerată, față de aceasta, drept un caz polar, ideal“ (Lupasco, 1982).

După Ștefan Lupașcu, a cunoaște înseamnă a exista și a exista înseamnă a cunoaște, cunoașterea, știința și existența fiind sediul contradicționalului, al cunoașterii cunoașterii, dar și al fugii „de cunoașterea cunoașterii care nu mai este cunoaștere ci o întrebare pusă”. Logica dinamismului contradictoriu restrânge logica clasică, binară, admițând coexistența a trei termeni asociați de autorul ei, după cum s-a mai spus, la trei tipuri de „materii-energii”, trei feluri de finalități, de spațiu-timp, de comportamente, de ortododucții etc. Din această perspectivă, Lupașcu valorifică și alte concepte precum cele de structură, sistem, atracție - repulsie, relație - ruptură, dar și acele forțe antagonice, fie spre omogenizare fie spre eterogenizare.

Este interesant de urmărit, având în vedere presuposițiile logico-filosofice lupasciene, modul în care autorul „Logicii dinamice a contradictoriului” surprinde procesul cunoașterii, prefigurând paradigma transdisciplinarității. Conform teoriei sale, dezvoltată în numeroase lucrări, subiectul și obiectul cunoașterii apar ca produse funcționale ale operației logice, alcătuind structura contradictorie a adevărului. Deosebit de semnificativ, relația dintre ele este, înainte de toate, proces, astfel încât se pot evita absolutizările, înțelegerile simpliste, unilaterale ale celor doi „poli” logici și epistemologici. La nivelul simțului comun, subiectul pare exclus din procesul cunoașterii, fiindcă aceasta este îndreptată asupra a ceva ce e obiect. Sursele cunoașterii psihologice individuale se consideră a fi, în principal, două: una internă (datele conștiinței), cealaltă externă (datele comportamentului observabil). Obiectivitatea acestei cunoașteri se dobândește prin extensiunea adecvată a autoobservației, care nu e reductibilă la introspecție („privirea interioară”, percepția internă) – care ar trebui să fie redenumită mai adecvat „extrospecție”, așa cum susține Ștefan Lupașcu - ci conține și faptele conduitei, activitățile proprii.

Cum ajunge individul uman la autocunoaștere? El reușește aceasta numai depășind introspecția „pură” și intrând în universul cunoașterii obiective (ceea ce implică, din perspectiva filosofiei lupasciene, o suită indefinită de actualizări și potențializări. Ștefan Lupașcu consideră că realitățile „interioare” sau psihologice pot fi considerate adevărate în măsura în care sunt obiective (obiect al cunoașterii) sau reale în măsura în care constituie un adevăr obiectiv, independent de subiect. Problemele metacognitive insolubile cu mijloacele clasice constituie rezultatul firesc al logicului care se ignoră pe sine (ceea ce este valabil și pentru cazul cunoașterii psihologice). Excluziunea reciprocă a subiectului și obiectului în cunoaștere are urmarea ignorării procesului cunoașterii, fie acesta exercitat de către omul „evoluat”, „complex”, „cultivat” etc., fiindcă și el se supune, la rândul său, caracterului invers și contradictoriu al elementelor demersului cognitiv. Cum spune Ștefan Lupașcu, „nu este același lucru să cunoști și să cunoști ceea ce cunoști”. Psihologia cognitivă, arată că cercetarea componentelor comportamentului inteligent (de exemplu cele care intervin în rezolvarea de probleme) prezintă o deosebită importanță pentru învățare și cunoaștere.

3. Etica la Ștefan Lupașcu

Dar ce înseamnă pentru Ștefan Lupașcu termenul „etică”? Ștefan Lupașcu explică termenul etică specific epistemologiei sale prin definirea în prefața operei „Omul și cele trei etici ale sale”: „... prin termenul de etică înțeleg comportamentul, în același timp fizic, biologic și psihic al omului, în contact cu fenomenele interne și externe ale subiectului și obiectului, ale inconștientului și conștiinței” (Lupașcu, 1999). Se pune întrebarea de ce anume trei etici? Autorul răspunde: „pentru că nu există doar o morală, doar un singur tip de activitate normativă a binelui și răului, a bunului și dăunătorului, a normalului și patogenului, ci exact trei, iar omul este lăcașul acestor trei orientări etice care se luptă între ele”. Ele sunt identificabile, dacă se „trece în planul condițiilor practice ale rezolvării problemelor pe care le pune lumea ființei umane, prin mijlocirea acestor trei tipuri de etică” (Lupașcu, 1999).

Deci, se explică morala prin trei tipuri ale acesteia, sau trei tipuri de activități normate. Dimensionarea acestor tipuri trebuie să fie în acord cu prezentarea omului ca ființă bio-psiho-socială. Corespunzător, cele trei etici poartă denumiri specifice: etica macrofizică (energia omogenizată), etica biologică (energia eterogenizată) și etica neuropsihică (energia antagonistă). Fiecare din ele implică o condiție epistemologică corespunzătoare nivelului său, energiei sale. Menționăm că acestor trei tipuri de materii le corespund trei tipuri de cauzalitate, trei tipuri de spațio-temporalitate, trei tipuri de sisteme și sistemogeneze, trei tipuri de structuri și tot atâtea tipuri de dialectici și etici.

Noua etică este favorizată de eterogenitate și este superioară celei care este determinată de omogenitate, adică cea care are suport în logica clasică (aristotelică). Pentru Ștefan Lupașcu subiectul este sediul nu a două, ci a trei orientări, dimensiuni. Viața morală oscilează nu doar între pozitiv – negativ, bine-rău, normal-patogen, benefic-dăunător etc, ci este prezent și cel de-al treilea termen, mediu între aceste extreme, și anume virtutea.

Virtutea presupune starea de trezire a „conștiinței conștiinței” și „cunoașterea cunoașterii” - starea T – „o stare de echilibru și de conflict contradictoriu dintre cele mai intense ca și de cea mai densă energie”, „centrul de control și de necondiționabilitate, de libertate”, stare „a semi-actualizării” și „semi-actualizării” (Lupașcu, 1982).

În cadrul a trei capitole (IV-VI), Ștefan Lupașcu prezintă cele trei etici. Drumul urmat de autor se dovedește necesar pentru înțelegerea corectă a celei de-a treia etici. Precizează chiar el acest moment: „pentru a percepe această a treia etică umană, trebuie să acordăm importanța cuvenită parametrilor macrofizici și biologici în sînul psihismului, să-i arătăm cerințele și dereglările și să căutăm mijloacele necesare pentru a-i remedia neajunsurile”. Și ca urmare subliniază autorul „cercetarea științifică nu mai poate ignora aceste trei tipuri de structuri ale materiei-energii, înverșunându-se a reduce întregul comportament etic al omului la legile fizice în care integrează biologicul și psihismul, sau încercînd a reduce psihismul la biologic”. Omul este, după Ștefan Lupașcu „lăcașul acestor trei orientări etice, care se luptă în el” (Lupașcu, 1999). Rolul educației și al autoeducației este important în asigurarea echilibrului stării T, solicitînd evidența enormă a „cunoașterea cunoașterii și a

necunoașterii”, de asemenea „conștiința conștiinței și a inconștiinței”. Activitatea și creativitatea omului sunt semnificative pentru producerea varietății lumii exterioare, iar de aici decurge modul și rolul libertății, respectiv al responsabilității sale.

Conform epistemologiei lupasciene, cunoașterea este un proces complex care îl însoțește și-l angajează pe savant pe tot parcursul dezvoltării lui și nu este pur și simplu un act. A descrie și a explica cunoașterea înseamnă a descrie și a explica conținutul, originea și valoarea ideilor, locul și rolul lor în contextul raportului dintre lume și om (Lupașcu, 1992, p. 308). Sursele cunoașterii psihologice individuale se consideră a fi, în principal, două: una internă (datele conștiinței), cealaltă externă (datele comportamentului observabil). Obiectivitatea acestei cunoașteri se dobândește prin extensiunea adecvată a autoobservației, care nu e reductibilă la introspecție („privirea interioară”, percepția internă), ci ar trebui să fi e redenumită mai adecvat „extrospecție”, așa cum susține Ștefan Lupașcu - ce conține și faptele conduitei, și activitățile proprii. Așadar, introspecția trebuie controlată și suplimentată cu mijloace obiective (chestionare, teste), care demonstrează modul cum este ea influențată și ce anume o influențează. Mărturiile introspecției (spre exemplu, jurnale intime, opere literare ș.a.) nu sunt, propriu-zis, cunoaștere științifică; informațiile furnizate de ele sunt doar fapte care vor trebui interpretate în lumina unor teorii sau paradigme psihologice (Lovinescu, 1992, p. 184). Cum spune Ștefan Lupașcu, „nu este același lucru să cunoști și să cunoști ceea ce cunoști”. Psihologia cognitivă, bunăoară, arată că cercetarea componentelor comportamentului inteligent (de exemplu, cele care intervin în rezolvarea de probleme) prezintă o deosebită importanță pentru învățare și cunoaștere.

Un rol foarte important pentru Ștefan Lupașcu îl joacă afectivitatea. Departe de a fi ceva pur subiectiv, afectivitatea apare ca „element” ontologic, fundamental și universal. Știința secolului XX, prin mecanica cuantică a demonstrat că subiectul observator influențează prin însuși actul observației desfășurarea fenomenelor cuantice. Ideile lui Ștefan Lupașcu, în primul rând principiul tertului inclus și principiul afectivității, prefigurările cunoașterii de dincolo de limitele disciplinare, împreună cu toate celelalte laturi ale onto-logicii sale trialectice a contradicției au fost întregite, sintetizate și explicitate de mulți savanți din diferite domenii ale științei contemporane. Iar logica lupasciană e o încercare de depășire a crizei științei din secolul al XX-lea (Țapoc, 2003, p. 27).

C. Noica a scris o prefață extraordinară, evidențiind esența originalității discursului filosofic lupascian: „În orizontul, conștient limitat, al dualismului antagonist încăpea de fapt foarte mult: întreaga lume de cunoscut, căreia i se propune o explicație unitară. Cel căruia o asemenea explicație i se pare mult prea cutezătoare, ca și cel care, sub o reținere sau alta, n-ar accepta-o ca atare, ar trebui totuși să recunoască filosofiei lui Lupașcu un merit cu adevărat remarcabil, acela de a fi repus în discuție trei distincții obsesive pentru istoria gândirii: deosebirea dintre materie și spirit, care se relativizează în concepția lui, deosebirea subiect-obiect, care iese din îngustimea ei, subiectivitatea revenind nu doar „conștiinței”, ci oricărui dinamism activ, deosebirea dintre formal și material, care își schimbă fundamental înțelesul. Nu știm care filosofie occidentală din veacul al XX-lea și-a propus atât de mult...” (Lupasco, 1982, p. 14).

5. Concluzii

Ștefan Lupașcu a creat o concepție logico-filosofică anticipatoare pentru paradigma epistemologiei contemporane. Reconsiderarea personalității umane (în special al savantului) din această perspectivă ar avea pe termen lung consecințe de o valoare enormă, dat fiind că științele umaniste au avut și încă mai au tendința de a supralicita exclusive dimensiunea afectivității, intelectual-analitică și rațional-operațională a ființei umane.

Astfel, meritul istoric al lui Ștefan Lupașcu este acela de a fi recunoscut faptul că infinita multiplicitate a realului poate fi restructurată și derivată plecând de la numai 3 termeni (triadă) – idee pe care a urmărit-o și dezvoltat-o cu o rară consecvență în întreaga sa operă filosofică. Deci aceste trei sistematizări energetice sau materii posedă logicile proprii cu legile lor specifice și necesitățile deductive, ca și metodologiile conceptuale și tehnice, tipurile de metode ce ne permite să le cunoaștem, să acționăm asupra lor și chiar să le producem.

Referințe

- Anale științifice, (2001). *Lupașcu, Ștefan: un gânditor pentru mileniul trei*. Vol I-II din Analele științifice ale Institutului de Studii Europene „Ștefan Lupașcu”: Institutul de Studii Europene Ștefan Lupașcu, Iași, 2001.
- Colocviu internațional, (2010), *La confluența a două culturi: Lupașcu astăzi*/edditor Basarab Nicolescu, *Lucrările Colocviului Internațional UNESCO*. Lucrare apărută în cadrul programului „Știință și Ortodoxie - Cercetare și Educație”. Paris, 24 martie. București, Editura Curtea Veche, 2010.
- Inglis, I., (2019), *Unitatea dintre dialectică, logică și epistemologie din perspectiva neoraționalismului dialectic al lui Ștefan Lupașcu*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/217-227_1.pdf
- Ioan, P., (2000). *Ștefan Lupașcu și cele trei logici ale sale*, Iași, Editura „Ștefan Lupașcu”, 2000.
- Lovinescu, M., (1992), *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*. București, Editura Cartea Românească, 1992.
- Lupașcu, S., (1982). *Logica dinamică a contradictoriului*, Editura Politică, București.
- Lupașcu, Șt., (1992), *Experiența microfizică și gândirea umană*. București, Editura Științifică, 1992.
- Lupașcu, Șt., (1999), *Omul și cele trei etici ale sale*, Iași, Editura „Ștefan Lupașcu”, 1999.
- Lupașcu, Șt., (2000a), *Principiul antagonismului și logica energiei*, Iași, Editura „Ștefan Lupașcu”, 2000.
- Lupașcu, Ș., (2000b), *Universul psihic: sfârșitul psihanalizei*. Iași, 2000.
- Țapoc V., (2003), *Ștefan Lupașcu la Chișinău*, în „Științe socio-umanistice și progresul tehnico-științific”, UTM, Chișinău, 2003.

Deontologia muncii în echipă în contextual actual al muncii la domiciliu¹

Laura MANEA^{1*}; Frederico de CARVALHO FIGUEIREDO²

¹ Universitatea Transilvania din Braşov, manea@unitbv.ro

² University Centre Una – MG (Centro Universitario Una) Brasil. frederico_miarelli@hotmail.com

* Correspondence: manea@unitbv.ro

Rezumat: *Omul ca ființă socială se integrează în colective diferite, în funcție de activitate, și își adaptează comportamentul în funcție de rolul pe care îl ocupă în grupul formal sau informal în care se regăsește. În cazul muncii în echipă, este necesară o anumită coordonare a activităților individuale, stabilirea unor restricții și/sau competențe care să conducă la cooperarea membrilor echipei, în condițiile în care în mod individual fiecare membru să fie stimulat spre performanța echipei. Începând cu anul 2020, translatarea activităților angajaților în mediul casnic (munca la domiciliu sau telemuncă) a determinat pe de o parte securizarea personalului din punct de vedere al sănătății, dar distanțarea socială a generat anumite rupturi în cazul activităților derulate în echipe de lucru și preluarea unor activități suplimentare de către unii membri ai echipei, fie din motive tehnice (dotările de acasă nu permit desfășurarea anumitor activități), fie din motive organizatorice. Cercetarea din prezentul studiu urmărește să identifice, în cadrul legal actual al muncii la domiciliu, măsurile prin care angajatorii pot modifica atribuțiile angajaților în cursul derulării raportului de muncă, respectiv cadru legal care permite sau impune angajatorului să opteze pentru munca la domiciliu/telemunca.*

Citation: Manea, L. & de Carvalho Figueiredo, F. (2021). Deontologia muncii în echipă în contextual actual al muncii la domiciliu. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 104-111, <https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.13>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cuvinte cheie: *deontologie, munca în echipă, coordonator, munca la domiciliu, telemuncă*

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței Internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală – VESA 2021 (3-5 iunie).

1. Munca în echipă vs. munca individuală

Pentru a defini munca în echipă, pornim de la definiția DEX (DEX 2009) a echipei ca fiind un grup de oameni, care sub îndrumarea și coordonarea unui șef îndeplinesc în același timp o muncă sau realizează o activitate comună. Astfel, funcționarea unei echipe este condiționată atât de calitățile de coordonare ale șefului, dar în principal persoanele din grup trebuie să aibă trăsături complementare, nu numai din perspectiva muncii, și să fie animați toți de un scop comun.

Funcționarea în bune condiții a unei echipe și obținerea rezultatelor scontate este dezideratul numeroaselor companii în privința resursei umane, pornind de la premisa de ființă socială a individului, iar prin încheierea unei echipe funcționale și adaptabile se asigură creșterea productivității companiei (Ueno, 2012), dar totodată și productivitatea individuală crește (Flores-Szwagrzak, Treibich, 2020). Munca în echipă este o soluție viabilă pentru multe companii în secolul XXI fiind în acord cu filozoful american Henrz David Thoreau : „Să formezi o echipă este doar începutul, să rămâi împreună este progresul, să lucrezi împreună este succesul”.

Pe lângă coordonarea echipei prin delegarea responsabilităților și sarcinilor către fiecare membru, rolul liderului este de a se asigura că fiecare membru conștientizează importanța propriei apartenenței la grup, deoarece rezultatele muncii în echipă se văd atunci când există încredere, colaborare și comunicare între membrii echipei. Multe organizații se definesc prin promovarea muncii în echipă considerând că munca în echipă aduce plus valoare organizației și atrage resursă umană calificată.

Este adevărat că există și profesii în care specificul muncii nu necesită o echipă, un grup, unde sarcinile, nefiind complexe, pot fi îndeplinite de către un singur individ (de exemplu munca unui avocat sau a unui artist), bazându-se exclusiv pe abilitățile și cunoștințele celui care ocupă acel post. Chiar dacă per ansamblu munca unui individ este complinită ulterior cu rezultatele obținute de un alt coleg din companie, fiecare realizează o muncă individuală.

Munca în echipă crește în timp productivitatea fiecărui membru al grupului prin valorificarea competenței individuale, rolul liderului de a coordona activitatea grupului fiind în fapt un liant între acțiunile membrilor echipei (Tohidi, 2010, p. 1137-1146). Totodată, la munca în echipă, în cazul în care un coleg se află în impas, ceilalți membrii îl pot susține și complini temporar atribuțiile fără ca rezultatul să fie amânat, ceea ce în cazul muncii individuale, în caz de impas individul își poate pierde concentrarea și poate fi chiar descurajat să continue de teama eșecului.

Indiferent de domeniul de activitate (fie că este vorba de servicii sau de producția de bunuri), în condițiile în care fiecare individ își dorește să performeze în profesia sa și să evidențieze în fața angajatorului, atât pentru psihicul său, cât și din motive de securitate financiară a postului, munca în echipă bazată pe o comunicare și încredere maximă astfel încât membrii se completează și conlucrează conduce în

timp, pe lângă rezultatele urmărite de companie, și la reducerea stresului și îmbunătățirea vieții personale a membrilor echipei (Hanaysha, 2016, p. 298–306; Berber N. et. al., 2020).

2. Măsuri legislative privind desfășurarea activității de către companii și angajați în contextul pandemiei de COVID - 19

Anul 2020 a marcat prin contextul pandemic reorientarea desfășurării activităților lucrative prin aplicarea principiului distanțării sociale (Raport tehnic 2020) a salariaților, fiind activate două forme de muncă care deși reglementate anterior (munca la domiciliu este reglementată din anul 2003 odată cu adoptarea Codului Muncii – Legea nr. 53/2003 art. 105-107, iar telemunca, ca formă a raportului de muncă, este reglementată din anul 2018 și în legislația națională prin Legea nr. 81/2018) erau folosite în funcționarea companiilor și instituțiilor publice foarte rar, în cazuri exprese în raport și de specificul muncii.

Activarea celor două forme de muncă în afara sediului angajatorului a fost determinată în contextul în care distanțarea socială, ca fenomen al anului 2020, este o acțiune care are ca și scop asumat de autoritățile fiecărui stat reducerea la minimum a contactului dintre persoane, respectiv între angajați, și prin urmare să reducă riscul infectărilor; măsurile de distanțare socială constau în principal prin contramăsuri nefarmaceutice (CNF) care au ca scop reducerea transmiterii bolii (Anderson R. et. al., 2020) iar pe termen mai lung scopul urmărit fiind reducerea presiunii asupra serviciilor de sănătate prin menținerea sub control a cazurilor pozitive (ECDC 2020).

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a cerut guvernelor statelor membre UE să considere combaterea bolii ca prioritate absolută, în contextul în care în anul 2020 s-au atins cote alarmante ale numărului de infectări și decese (Raport tehnic 2020).

Paradoxal, deși măsura noninvazivă a „distanțării sociale” menționată fără întrerupere de autoritățile medicale și cele de stat din toate țările se axează pe reducerea până la eliminare a contactului fizic ca metodă de transmitere, reducerea contactului social al indivizilor nu reprezintă un obiectiv al acestor măsuri în timp de criză sanitară.

Deși s-au aplicat măsuri drastice privind închiderea anumitor activități desfășurate preponderent în colective mai mari sau mai mici, și aici menționăm închiderea unităților de învățământ sau închiderea restaurantelor și incintelor de alimentație publică, succesul măsurilor de distanțare socială depinde de asigurarea contactului social între oameni (cu familia, cu colegii de muncă, cu prietenii) de la distanță, prin intermediul internetului. Astfel, internetul a devenit liantul de comunicare socială în condiții de distanțare socială.

Pe lângă măsurile practice pentru implementarea izolării sociale a indivizilor (dezvoltarea sistemelor de furnizare de servicii – acces la asistență medicală prin telemedicină - și bunuri esențiale – alimente, medicamente prin servicii de curierat – în ultimul an s-a dovedit o provocare atât pentru medici cât și pentru cetățeni menținerea sănătății mintale atât în cazul persoanelor afectate de boală, dar și a celorlalte (Brooks S. et. al., 2020). Soluția (Willem L., 2020) a constat în menținerea

legăturilor de familie și a celor sociale prin sistemele de comunicare on-line, prin rețele sociale și prin telefon, instrumente folosite de altfel și în cazul telemuncii sau a muncii de la domiciliu (PHE 2020).

S-a dovedit că măsurile de distanțare socială restrictive au determinat dificultăți financiare nu numai pentru angajatorii din sectoarele direct vizate, dar și pentru angajați, dificultăți financiare pe termen scurt și mediu, cea mai gravă fiind închiderea prin faliment a anumitor companii și pierderea locurilor de muncă pentru angajații din sectoarele cel mai greu încercate (transporturi aeriene, HORECA).

Pentru a fi contracarate implicațiile nefavorabile, guvernele au adoptate norme privind asigurarea unor compensații financiare pentru pierderile suferite atât de către angajatori, cât și de către salariați prin reducerea timpului de muncă sau încetarea raportului de muncă (Willem L., 2020), sens în care în România au fost adoptate Legea nr. 55/2020 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 30/2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri în domeniul protecției sociale în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-cov-2 (OUG 30 reglementează condițiile de acordare a șomajului tehnic în contextul pandemic, dar și a indemnizațiilor pentru părinții ai căror copii se află acasă pentru activități didactice on-line), Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 70 din 14 mai 2020 privind reglementarea unor măsuri, începând cu data de 15 mai 2020, în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului sars-cov-2, pentru prelungirea unor termene, pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind codul fiscal, a Legii educației naționale nr. 1/2011, precum și a altor acte normative, respectiv Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 92 din 28 mai 2020 pentru instituirea unor măsuri active de sprijin destinate angajaților și angajatorilor în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, precum și pentru modificarea unor acte normative.

Măsuri similare au fost adoptate în toate statele membre UE și nu numai, măsuri de susținere de la bugetele statului a companiilor a căror activitate le-a fost suspendată sau închisă pe perioada de vârf a pandemiei, dar și de acordare a unor ajutoare financiare, inclusiv acoperirea unei părți a veniturilor salariale ale angajaților din companiile astfel afectate. Astfel, în Marea Britanie, unele afaceri din industria hotelieră și a serviciilor alimentare au primit subvenții, iar pentru IMM-uri s-au acordat împrumuturi de până la 5 milioane de lire, în paralel cu scutirea de plata taxelor pe clădiri pentru afacerile din industria hotelieră; în Germania și Franța prin acte normative s-au prevăzut acordarea de împrumuturi bancare pentru companiile afectate de COVID 19 și s-au amânat diferite termene de plată a taxelor și impozitelor în anul 2020, în Olanda s-au acordat compensații de 4000 Euro pentru companiile din industria hotelieră, dar și din alte industrii afectate semnificativ de pandemie; în Austria, pe lângă măsurile de susținere a companiilor, s-a asigurat prin reglementări interne acordarea de sprijin financiar de până la o treime din costurile salariale angajaților care au rămas acasă pentru a avea grijă de copii (Măsuri guvernamentale 2020).

Toate aceste măsuri legislative la nivelul statelor membre UE își au fundamentul legal și financiar în Regulamentul (UE) 2020/460 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 martie 2020 de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1.301/2013 și (UE) nr. 508/2014, în ceea ce privește anumite măsuri specifice menite să mobilizeze investiții în sistemele de sănătate ale statelor membre și în alte sectoare ale economiilor acestora ca reacție la epidemia de COVID-19 - Inițiativa pentru investiții ca reacție la coronavirus.

În contextul distanțării sociale și al interzicerii desfășurării anumitor activități, continuarea asigurării activității pentru celelalte companii s-a dovedit a fi posibilă și plauzibilă prin telemuncă și prin munca la domiciliu, astfel angajații rămânând la domiciliu sau în afara sediului angajatorilor, distanțați social, dar în contact prin intermediul telefonului și internetului. Practic, angajații au desfășurat activități individuale, dar au păstrat contactul cu echipele de muncă și cu cele din proiecte, munca fiecăruia fiind raportată către membrii grupului prin intermediul internetului și a sesiunilor de ședințe on-line.

3. Avantaje și dezavantaje privind telemunca

Deși la nivelul Uniunii Europene s-a convenit încă din anul 2000, în cadrul unei reuniuni a Consiliului Europei de la Lisabona ca în contextul evoluției societății informaționale din secolul XXI să se modernizeze prin dezvoltarea unor moduri de lucru flexibile – telemunca - atât pentru angajat, cât și pentru angajator, care reduce totodată din costurile de producție, dar care să crească totodată competitivitatea și productivitatea societăților, în România abia în anul 2018 este adoptată norma privind organizarea telemuncii, România optând ca și Cehia, Ungaria, Polonia și Slovacia la adoptarea unui act normativ de reglementare a activității de telemuncă (în baza Acordului cadru asupra telemuncii din 2000 state precum Franța, Belgia, Germania și Italia au implementat telemunca prin contractele colective de muncă la nivel sectorial sau național).

Deși definită ca fiind o formă de organizare și prestare a muncii de către salariat în afara sediilor sau punctelor de muncă ale angajatorului, prin folosirea mijloacelor informatice, telemunca se aseamănă cu munca la domiciliu prin faptul că în majoritatea cazurilor cel mai utilizat spațiu este domiciliul angajatului, deși în cazul telemuncii nu este obligatoriu.

Telemunca are un caracter consensual, nu poate fi impusă de angajator, și este agreată de comun acord între părțile raportului de muncă prin semnarea unui act adițional la contractul individual de muncă privind regimul de telemuncă.

Conform art. 5 alin. (2) din Legea nr. 81/2018 privind reglementarea activității de telemuncă, contractul individual de munca cu clauza de telemuncă trebuie să cuprindă următoarele:

- a) precizarea expresă că salariatul lucrează în regim de telemuncă;
- b) perioada și/sau zilele în care telesalariatul își desfășoară activitatea la un loc de muncă organizat de angajator, dar în afara spațiilor acestuia;
- c) locul/locurile desfășurării activității de telemuncă, convenite de părți;

- d) programul în cadrul căruia angajatorul este în drept să verifice activitatea telesalariatului și modalitatea concretă de realizare a controlului;
- e) modalitatea de evidențiere a orelor de muncă prestate de telesalariat;
- f) responsabilitățile părților convenite în funcție de locul/locurile desfășurării activității de telemuncă, inclusiv responsabilitățile din domeniul securității și sănătății în muncă în conformitate cu prevederile art. 7 și 8 Legea nr. 81/2018;
- g) obligația angajatorului de a asigura transportul la și de la locul desfășurării activității de telemuncă al materialelor pe care telesalariatul le utilizează în activitatea sa, după caz;
- h) obligația angajatorului de a informa telesalariatul cu privire la dispozițiile din reglementările legale, din contractul colectiv de muncă aplicabil și/sau regulamentul intern, în materia protecției datelor cu caracter personal, precum și obligația salariatului de a respecta aceste prevederi;
- i) măsurile pe care le ia angajatorul pentru ca telesalariatul să nu fie izolat de restul angajaților și care asigură acestuia posibilitatea de a se întâlni cu colegii în mod regulat.

În privința echipamentelor folosite în muncă de către telesalariat, angajatorul este responsabil cu furnizarea, instalarea și mentenanța echipamentelor necesare, dar salariatul poate folosi și propriile echipamente, în timp ce cheltuielile cu comunicarea și suportul tehnic necesar (abonament internet, parțial cheltuielile de utilități) sunt în sarcina angajatorului.

Munca la domiciliu, în reglementarea Codului Muncii, are în vedere în principal activitățile de producție manuală, și nu neapărat activități desfășurate prin mijloace informatice, ceea ce face ca munca în echipă în cazul muncii la domiciliu să nu poată fi organizată. Spre deosebire de aceasta, în cazul telemuncii, prin interconectivitatea internetului angajații pot continua munca în echipă, cu unele limitări fizice, dar comunicarea este practic asigurată obligatoriu (sesiuni de lucru și ședințe on-line, raportarea electronică a rapoartelor de muncă zilnice).

Și totuși, conform statisticilor HR la nivelul anului 2020 pentru companiile vest-europene (Trello 2020), prin aplicarea noilor metode de lucru la distanță, 39% dintre angajați consideră că nu se asigură o colaborare suficientă între angajați, în timp ce 67% dintre respondenți au considerat că prin ședințele on-line se pierde prea mult timp din timpul de muncă care ar putea fi alocat propriilor responsabilități, iar 57% dintre angajați au declarat că se simt izolați, chiar și în contextul comunicării on-line.

La nivelul României, un studiu realizat pentru anul 2020 în rândul angajatorilor (Productivitatea în telemuncă, 2021) arată că 30% dintre companii consideră că a crescut productivitatea angajaților în contextul telemuncii, în timp ce 44% au declarat că nu au simțit diferențe, fiind un trend constant comparativ cu anul 2019.

Același studiu, arată că pentru anul 2021 se înregistrează o scădere a productivității salariaților din telemuncă, pe fondul epuizării psihice și a lipsei contactului interuman.

4. Concluzii

Deși din perspectivă medicală pe termen lung, distanțarea socială este soluția noninvazivă cea mai facilă și la îndemâna companiilor și a salariaților prin folosirea telemuncii, pe același termen lung se va ajunge la o scădere a productivității muncii, în contextul în care izolarea și lipsa contactului fizic interuman va scădea motivația profesională prin lipsa competitivității și pe fondul unei epuizări psihice a salariaților.

Prin folosirea mijloacelor de comunicare on-line se vorbește deja de o oboseală digitală acumulată de salariați, oboseală care este acutizată de lipsa interacțiunii directe, și chiar a apariției unor conflicte la distanță între salariații care nu mai sunt motivați să dea tot ce este mai bun în ei.

Randamentul în telemuncă este diferit de la companie la companie în funcție și de domeniul de activitate, iar diferența de productivitate va fi în favoarea companiilor care vor investi în resurse și beneficii care să vină în sprijinul angajaților proprii, resurse prin care să fie compensată lipsa interacțiunii fizice.

Dacă la începutul pandemiei, companiile se temeau că prin munca la domiciliu și/sau telemuncă activitatea în echipă și activitatea în general a angajaților va fi afectată prin distragerea salariatului de la activitățile profesional fiind în mediul casnic sau în afara locului de muncă, productivitatea în anul 2020 a crescut și datorită entuziasmului de la început al salariaților care, cel puțin în marile orașe, au apreciat confortul domiciliului cu timpul mare pierdut pe drumul înspre și de la serviciu, pauzele de masă sau timpul petrecut cu colegii în discuții informale.

Chiar dacă munca în echipă în condițiile pandemice ale telemuncii nu este foarte mult afectată din punct de vedere organizatoric și funcțional, izolarea și distanțarea socială a salariaților va duce în timp la scăderea productivității muncii pe fondul oboșelii angajaților și a scăderii motivației și competitivității acestora.

Referințe

- Anderson R., Heesterbeek H., Klinkenberg D., Hollingsworth T., (2020), *How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic?* Lancet.
- Atlassian, (2021 May 18), The importance of teamwork <https://www.atlassian.com/blog/teamwork/the-importance-of-teamwork>,
- Berber N., Slavic A., Aleksic, (2020), *Relationship between Perceived Teamwork Effectiveness and Team Performance in Banking Sector of Serbia*, Sustainability 2020, 12, 8753; doi:10.3390/su12208753
- Brooks S., Webster R., Smith L., Woodland L., Wessely S., Greenberg N., (2020), *The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence*. Lancet, accesat link <https://nccdh.ca/resources/entry/the-psychological-impact-of-quarantine-and-how-to-reduce-it-rapid-review-of>
- Codul Muncii (2003) – Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii publicat în Monitorul Oficial nr. 72 din 05.02.2003, republicat în Monitorul Oficial nr. 345 din 18.05.2011.
- DEX 2009 - *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic.
- ECDC 2020 - European Centre for Disease Prevention and Control. Guidelines for the use of non-pharmaceutical measures to delay and mitigate the impact of 2019-nCoV. Stockholm: ECDC.

- Flores-Szwagrzak K., Treibich R., (2020), *Teamwork and individual Productivity Management Science*, 66 (6) 2523-2544, <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3305>
- Hanaysha, J., (2016), *Examining the effects of employee empowerment, teamwork, and employee training on organizational commitment*, *Procedia Soc. Behav. Sci.* 2016.
- Legea 81 - Legea nr. 81/2018 privind reglementarea activității de telemuncă, publicată în Monitorul Oficial nr. 296 din 02.04.2018.
- Legea 55 - Legea nr. 55/2020 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19, publicată în Monitorul Oficial nr. 396/15.05.2020.
- Măsuri guvernamentale 2020 - Măsuri guvernamentale pentru a sprijini companiile în timpul pandemiei de Coronavirus (COVID 19), accesată link <https://www.bierensgroup.com/ro/article/masuri-guvernamentale-companiile-pandemie-coronavirus/>
- OUG 30 - Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 30/2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri în domeniul protecției sociale în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, publicată în Monitorul Oficial nr. 231 din 21.03.2020.
- OUG 70 - Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 70 din 14 mai 2020 privind reglementarea unor măsuri, începând cu data de 15 mai 2020, în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului sars-cov-2, pentru prelungirea unor termene, pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind codul fiscal, a Legii educației naționale nr. 1/2011, precum și a altor acte normative, publicată în Monitorul Oficial nr. 394 din 14.05.2020.
- OUG 92 - Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 92 din 28 mai 2020 pentru instituirea unor măsuri active de sprijin destinate angajaților și angajatorilor în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, precum și pentru modificarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial nr. 459 din 29.05.2020.
- PHE (2020), Public Health England. Guidance on social distancing for everyone in the UK - 20 March 2020. London: accesat link: <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-on-social-distancing-and-for-vulnerablepeople/guidance-on-social-distancing-for-everyone-in-the-uk-and-protecting-older-people-and-vulnerableadults>
- Productivitatea în telemuncă (2021, Aprilie). Cornea A., Ziarul financiar on-line accesat link <https://www.zf.ro/zf-supliment-telemunca/productivitatea-in-telemunca-ii-face-munca-de-la-distanta-mai-20056843>
- Raport tehnic (2020, Martie) ECDC - Considerații referitoare la măsurile de distanțare socială ca răspuns la COVID19, accesat link https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/Guide-for-social-distancing-measures_RO.pdf
- Regulamentul UE nr. 1.301/2013 și (UE) nr. 508/2014 în ceea ce privește anumite măsuri specifice menite să mobilizeze investiții în sistemele de sănătate ale statelor membre și în alte sectoare ale economiilor acestora ca reacție la epidemia de COVID -19 - Inițiativa pentru investiții ca reacție la coronavirus, publicat în OJ L 99, 31.3.2020, p. 5–8, accesat link <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32020R0460>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32020R0460>
- Tohidi A., (2010), *Teamwork productivity & effectiveness in an organization base on rewards, leadership, training, goals, wage, size, motivation, measurement and information technology*. In *Procedia Computer Science*, Vol. 3.
- Trello, 2020 – *Strike the Balance between Individual and Team Contributions*, by Boogaard K., accesat link <https://blog.trello.com/individual-contributions-vs-team-collaborations>
- Ueno A., (2012), *The Impact of Teamwork on Productivity: New Evidence for the Service Sector*. In the 2012 Academy of World Business, Marketing & Management Development Conference, accesat la https://www.researchgate.net/publication/283302485_The_Impact_of_Teamwork_on_Productivity_New_Evidence_for_the_Service_Sector
- Willem L., Hoang T., Funk S., Coletti P., Beutels P., Hens N., (2020), *An online tool leveraging a social contact data sharing initiative to assess mitigation strategies for COVID-19*. *MedRxiv*, accesat link <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.03.03.20030627v1.full>

NOUTĂȚI LEGISLATIVE

Interpretarea oficială a unor prevederi ale OSGG nr. 600 din 2018 privind consilierul de etică la nivelul instituțiilor de învățământ superior

Ideea elaborării și implementării politicii în domeniul sistemelor de control intern/managerial în instituțiile publice a fost enunțată ca principiu prin art. 5 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern și controlul financiar preventiv. Autoritatea publică căreia i-a fost reglementată responsabilitatea a fost Ministerul Finanțelor Publice, prin transformarea, conform Legii nr. 234/2010, a competenței elaborării politicii în domeniul gestiunii financiare în autorizarea implementării sistemului de control intern/managerial pe lângă politicile de gestiune financiară.

Odată cu introducerea unor elemente de bună practică preventivă, menite să mărească eficacitatea controlului intern/managerial prin adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 2/2015, și pe fondul reorganizării structurii și funcționării Guvernului României, începând din anul 2015 și până în prezent, Secretariatul General al Guvernului României (SGG) are responsabilitatea elaborării, implementării și îndrumării metodologice a sistemelor de control intern/managerial în administrația publică.

În anul 2018 SGG reglementează prin Ordinul nr. 600 din aprilie 2018 (OSGG 600/2018), act administrativ-normativ, standardele de control intern managerial (Anexa 1 pct. IV al OSGG 600/2018) cuprinse în *Codul controlului intern managerial al entităților publice*. Astfel, mediul de control al unei instituții publice este definit prin 4 standarde, Standardul 1 fiind atribuit eticii și integrității în sectorul public. Pentru asigurarea unui climat etic în instituțiile publice și asigurarea unor servicii publice în mod transparent și în folosul cetățenilor, etica în sectorul public acoperă patru domenii, și anume: stabilirea rolului și a valorilor serviciului public, precum și a răspunderii și nivelului de autoritate și responsabilitate; măsuri de prevenire a conflictelor de interese și modalități de rezolvare a acestora; stabilirea regulilor (standarde) de conduită a funcționarilor publici; stabilirea regulilor care se referă la neregularități grave și fraudă (Anexa nr. 1 pct. I OSGG 600/2018).

În vederea implementării standardului de control intern managerial privind etica, în scopul promovării valorilor etice și asigurării integrității funcționarilor prin deciziile entităților publice, conducerile instituțiilor publice trebuie să adopte un cod

de conduită etică și să implementeze politici și proceduri privind integritatea profesională, valorile etice, evitarea incompatibilităților și conflictelor de interese, iar prin raportarea fraudelor și actelor de corupție să se asigure un cadru de prevenție la nivel instituțional. Acest din urmă deziderat este asigurat, conform standardelor de etică reglementate prin OSGG 600/2018, prin instituirea unui consilier de etică la nivelul fiecărei instituții publice, din rândul propriilor angajați, consilier care să monitorizeze respectarea normelor de conduită la nivelul instituției. Din reglementarea pct. 1.2.2 raportat la pct. 1.2.4 din Anexa OSGG 600/2018, acest consilier de etică are un rol pur preventiv și de monitorizare, prin semnalarea cazurilor de încălcare a normelor de etică și propunerea de recomandări în vederea evitării unor situații de natura celor cu care a fost sesizat. Evident, acest consilier de etică nu reprezintă un organism de sancționare a abaterilor de la normele de etică, rolul său fiind unul preponderent de prevenție și monitorizare.

În contextul în care Legea educației naționale nr. 1/2011, ca lege specială sectorială, a prevăzut înființarea comisiilor de etică universitară cu privire la cercetarea faptelor care reprezintă abateri de la normele de etică, fapte săvârșite de către cadrele didactice și studenți, din momentul adoptării și publicării în Monitorul Oficial a OSGG nr. 600/2018, s-a născut întrebarea dacă la nivelul universităților, unde climatul de etică este monitorizat și susținut prin activitatea comisiilor de etică (organisme de cercetare și sancționare în cazul constatării săvârșirii abaterilor de la normele de etică), este necesară și instituirea unui consilier de etică.

Cu această întrebare s-a adresat conducerea Consiliului de Etică și Management Universitar (CEMU) autorității care a emis OSGG nr. 600/20218, Secretariatul General al Guvernului. S-a solicitat interpretarea, prin coroborarea prevederilor din Anexa OSGG 600/2018 cu dispozițiile speciale din art. 306 din Legea nr. 1/2011, în sensul lămuririi dacă activitatea consilierului de etică poate fi suplinită prin activitatea comisiilor de etică la nivelul instituțiilor de învățământ superior. Concluzia interpelării, detaliată în Anexă (extras din răspunsul SGG la interpelarea CEMU 2021), este în acord, considerăm noi, și cu principiul etic și juridic *cine poate mai mult, poate și mai puțin* având în vedere că activitatea consilierului de etică, astfel cum este circumscrisă în OSGG nr. 600/2018, este parte componentă a activității Comisiei de etică universitară reglementate de art. 306 alin. (3) din Legea nr. 1/2011.

Apreciem că astfel se pune capăt discuțiilor din cadrul mediului academic, unde voci ale autorilor instituționali susțineau necesitatea și a instituirii unui consilier de etică, pe lângă comisiile de etică universitare care funcționează din anul 2011, sens în care punctul de vedere al Secretariatului General al Guvernului este important să ajungă la toți membrii comunității academice (Anexă - extras din răspunsul SGG la interpelarea CEMU 2021).

Anexă - extras din răspunsul Secretariatului General al Guvernului la interpelarea Consiliului de Etică și Management Universitar (CEMU) 2021:

1. Codul controlului intern managerial al entităților publice nu este un element optional, ci reprezintă un model de control aplicabil sectorului public, respectiv un set de reguli de management ce trebuie aplicate de fiecare entitate din sectorul public.

Conform Glosarului de termeni din Anexa OSGG nr. 600/2018 entitatea publică este definită ca fiind *autoritate publică, instituție publică, companie/societate națională, regie autonomă, societate la care statul sau o unitate administrativ-teritorială este acționar majoritar, cu personalitate juridică, care utilizează/administrează fonduri publice și/sau patrimoniu public.*

Potrivit punctului III *Scopul și definirea standardelor de control intern managerial* din Anexa OSGG nr. 600/2018, standardele de control intern managerial definesc un minimum de cerințe generale de management pe care toate entitățile publice trebuie să le urmeze. Scopul acestora este de a crea un model de control intern managerial uniform și coerent care să permită comparații între entități de același fel sau în cadrul aceleiași entități, la momente diferite, și să facă posibilă evidențierea rezultatelor entității și a evoluției sale. Totodată, sistemele de control intern managerial trebuie dezvoltate ținând cont de specificul legal, organizațional, de personal, de finanțare etc. al fiecărei entități publice în parte.

Elementul de bază al sistemului de control intern managerial îl reprezintă *principiul*, respectiv ceea ce trebuie să se respecte. În consecință, principiile de management sunt formulate la modul general, astfel încât acestea să fie aplicabile în toate entitățile publice, indiferent de elementele particulare ale acestora.

Prin urmare, Codul controlului intern managerial, reprezintă setul minimal de principii de management ce trebuie respectate și aplicate, în mod obligatoriu, în sectorul public. În acest sens, prevederile standardelor reprezintă enunțuri generale care descriu, de regulă, o cerință, un principiu, fără a fi precizate instrumentele necesare punerii în practică.

2. În ceea ce privește aplicarea cerințelor Standardul 1 – Etică și integritate din OSGG nr. 600/2018 menționăm că, acesta stabilește cerințe generale care prezintă direcțiile determinante în care trebuie acționat în vederea implementării standardului. Acesta urmărește asigurarea, în cadrul entităților publice, a cadrului necesar funcționării în condiții de legalitate, eficiență, eficacitate și economicitate, prin stabilirea unui set de valori organizatorice, la care, atât conducerea, cât și salariații, trebuie să adere.

Etica și integritatea sunt valori fundamentale pe care toate entitățile publice trebuie să și le asume, acestea reflectând comportamentul individual, în context organizațional sau nu, care poate fi apreciat sau evaluat fie din perspectiva principiilor și regulilor etice explicite (coduri de etică, coduri de etică și deontologie profesională sau alte tipuri de documente fără statut de act normativ) sau tacite (cultura organizațională), fie prin prisma consecințelor acțiunilor înseși.

Promovarea unor valori și principii de etică și integritate se realizează prin adoptarea unui *document* (coduri de etică sau alte tipuri de documente fără statut de act normativ) prin care sunt stabilite principiile și regulile morale la care trebuie să adere tot personalul unei entități publice. Documentul în sine, reprezintă atât un instrument de informare cu privire la conduita profesională publică, la care sunt îndreptățiți cetățenii să se aștepte din partea angajaților din cadrul entității publice, cât și un mijloc de instituire și menținere a unui climat de încredere și respect reciproc între cetățeni și personalul angajat pe de o parte și între cetățeni și entitățile publice, pe de altă parte.

Potrivit pct. 1.2.3 Standardul 1, *conducerea entității publice înlesnește comunicarea deschisă, de către salariați, a preocupărilor acestora în materie de etică și integritate, prin desemnarea unui consilier de etică, care să monitorizeze respectarea normelor de conduită la nivelul entității.*"

Prin urmare, crearea unui mecanism unitar și coerent de aplicare și de monitorizare în vederea promovării unei culturi organizaționale bazate pe valori etice și integre, adecvat activității profesionale este un atribut al managementului, care are obligativitatea desemnării unui consilier de etică. Această obligativitate nu se referă doar la funcționării publice, ci și la personalul angajat pe baza de contract de muncă sau alte categorii de angajați din sectorul public.

În consecință, cerințele generale ale Standardului 1 Etică și integritate, obligatorii a fi îndeplinite, vizează:

- desemnarea consilierului de etică;
- elaborarea Codului de conduită etică;
- elaborarea de proceduri interne privind evitarea conflictelor, semnalarea neregulilor, declararea averilor, intereselor și a bunurilor primite cu titlu gratuit etc; monitorizarea respectării normelor de conduită de către personalul entității prin elaborarea anuală a rapoartelor privind respectarea normelor de conduită de către funcționarii publici și
- implementarea procedurilor disciplinare în cadrul autorităților și instituțiilor publice. Odată realizate aceste cerințe, Standardul 1 Etică și integritate poate fi considerat conform.

3. Potrivit dispozițiilor art. 306, secțiunea a 5-a Etica universitară din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, la nivelul fiecărei universități trebuie să funcționeze o comisie de etică universitară. *Structura, componența și atribuțiile acestei comisii sunt menționate, expressis verbis, în actul normativ menționat.*

Din punct de vedere organizațional, comisia de etică este cea care dezvoltă și promovează o cultură universitară integră și are ca prim obiectiv dezvoltarea unui cod de etică. Totodată, aceasta realizează un raport anual referitor la situația respectării eticii universitare și a eticii activității de cercetare, care se prezintă rectorului, senatului universitar și constituie un document public.

4. Important de menționat este faptul că, un criteriu pentru aprecierea unei cerințe legale este reprezentat de puterea actului normativ în care se specifică

obligația de aplicare. Astfel, cu cât prevederea legală este statuată într-un act normativ mai ridicat în cadrul ierarhiei actelor juridice, cu atât se consideră că aplicarea ei este mai importantă.

În prezent, Codul controlului intern managerial al entităților publice este aprobat prin Ordin al secretarului general al Guvernului nr. 600/2018, act normativ care este situat la baza ierarhiei actelor normative, așa cum sunt acestea definite.

În considerentul celor expuse anterior, apreciem că monitorizarea respectării normelor de conduită la nivelul entității, astfel cum este prevăzută de pct. 1.2.3 Standardul 1 Etică și integritate din OSGG nr. 600/2018 poate fi realizată prin intermediul comisiei de etică din cadrul universitar, astfel cum se dispune prin prevederile art. 306, alin (3) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare.

Laura MANEA, Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU,

Editori Revista Etică și Deontologie

BREVIAR

Propuneri de modificări legislative privind etica universitară: forma autorilor și forma aprobată de CEMU

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU^{1*}, Laura MANEA¹

¹ Universitatea Transilvania din Brașov, rotaruc@unitbv.ro
, manea@unitbv.ro

* Correspondent: rotaruc@unitbv.ro

Demersul anterior prezentelor modificări legislative este întins pe parcursul a peste doi ani de colaborare cu Consiliul de Etică și Management Universitar (CEMU). Un scurt istoric poate fi prezentat astfel:

- În anul 2017, prin Ordinul Ministerul Educației și Cercetării nr. 4783/2017 se aprobă regulamentul de funcționare al CEMU, consiliul consultativ pe lângă Ministerul de resort:
 - cu rolul de a determina și sprijini universitățile să elaboreze și să pună în practică, în mod organizat, transparent și eficient, politicile de etică și de integritate universitară, în conformitate cu prevederile legale din domeniu, în vigoare, și
 - cu multiple atribuții, dintre care amintim auditarea comisiile de etică din universități.
- În anul 2018, este auditată și comisia de etică a Universității Transilvania din Brașov, moment în care am ajuns la concluzia că este necesară crearea unui cadru informal de diseminare a bunelor practici ale comisiilor de etică universitară. Astfel s-a născut ideea conferinței internaționale Valorile Etice în Societatea Actuală (VESA), care a avut loc pentru prima dată în 3-5 iunie 2019, la Universitatea Transilvania din Brașov, unde au fost invitați și reprezentanți ai CEMU și Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI).
- Urmare a feedback-ului pozitiv avut în iunie, în cadrul VESA 2019, în decembrie 2019 am prezentat un raport al acestor prime dezbateri naționale privind etica academică, în cadrul unei

Citation: Salcă Rotaru, C. M. & Manea, L. (2021). Propuneri de modificări legislative privind etica universitară: forma autorilor și forma aprobată de CEMU. *Revista Etică și deontologie*. 1 (1), 117-152
<https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.14>

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

alte dezbateri – „Viitorul eticii și integrității academice. Diseminarea bunelor practici internaționale” - organizate de CEMU. Acest raport a fost axat pe prezentarea problemelor legislative și procedurale întâmpinate de comisiile de etică în activitatea lor.

- Pandemia generată de virusul SARS-COV-19, determină amânarea celei de a doua ediții a conferinței VESA pentru iunie 2021, cu menținerea legăturilor interinstituționale stabilite în 2019. Astfel, în februarie 2021, la solicitarea CEMU am făcut, la data de 25 februarie, în cadrul evenimentului „Etica și deontologia universitară în România: realități și perspective” o prezentare detaliată a problemelor de procedură și legislative, invocate în 2019, cu denumirea „DIFICULTĂȚI ÎN FUNCȚIONAREA COMISIILOR DE ETICĂ UNIVERSITARĂ GENERATE DE CADRUL ACTUAL LEGISLATIV”. Această prezentare a fost baza integrării mele și a colegei lect. dr. Laura Manea în grupul constituit în vederea realizării unor propuneri de modificări la legislația națională cu privire la etica și integritatea academică, aprobată de CEMU prin Decizia nr. 8 din 14 iunie 2021.
- Propunerile de modificare legislative, prezentate în fața CEMU și aprobate cu unele modificări, au fost prezentate inițial, la data de 2 iunie 2021, în fața principalilor actori instituționali în domeniul învățământului superior, reprezentanți ai: Administrației Prezidențiale; Senatului României; Ministerului Educației, Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării; Consiliului Național al Rectorilor; Agenției Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS); Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI); Consiliului Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI); Alianței Naționale a Organizațiilor Studentești din România (ANOSR).

Totodată, la acest eveniment, aceste propuneri legislative au fost prezentate și comunității academice, în special membrilor comisiilor de etică universitară, fiind lansate în dezbatere publică.

Rolul comisiilor de etică universitară, în activitatea instituțiilor, are impact asupra celor două componente – didactice și de cercetare științifică – fiind totodată componentă a răspunderii publice a instituțiilor de învățământ superior, contribuind prin transparență la menținerea unui climat etic instituțional.

Prezentarea acestor propuneri de modificări legislative, și în cadrul revistei, nu este numai cel de a conștientiza comunitatea academică cu privire la activitatea și funcționarea comisiilor de etică din universități, ci și de a determina specialiștii în domeniu să transmită opiniile lor științifice care pot aduce îmbunătățiri acestor propuneri.

Pentru claritatea demersului, acolo unde au existat diferențe între forma inițială transmisă de autoare spre CEMU și forma aprobată în final, au fost expuse ambele variante. Algoritmii modificărilor propuse a urmărit textul legal și activitatea comisiei, astfel încât actuala prezentare cuprinde și propunerile transmise către CEMU și neaprobrate de acesta, în dreptul cărora se regăsește făcută această mențiune.

PROPUNERI CU PRIVIRE LA MODIFICAREA CADRULUI LEGISLATIV ÎN DOMENIUL ETICII UNIVERSITARE

Introducere

În cazul comisiilor de etică universitară se disting două mari categorii în ceea ce privește atribuțiile privitoare la respectarea normelor de etică:

1. Etică universitară (generală)

- Respectarea principiilor Sistemului Național de Învățământ Superior (art. 118 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011) :
 - a) principiul autonomiei universitare;
 - b) principiul libertății academice;
 - c) principiul răspunderii publice;
 - d) principiul asigurării calității;
 - e) principiul echității;
 - f) principiul eficienței manageriale și financiare;
 - g) principiul transparenței;
 - h) principiul respectării drepturilor și libertăților studenților și ale personalului academic;
 - i) principiul independenței de ideologii, religii și doctrine politice;
 - j) principiul libertății de mobilitate națională și internațională a studenților, a cadrelor didactice și a cercetătorilor;
 - k) principiul consultării partenerilor sociali în luarea deciziilor;
 - l) principiul centrării educației pe student.
- Inadmisibilitatea discriminării pe „criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare, cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege” (art. 118 alin. (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011).
- Respectarea prevederilor codului de etică și deontologie profesională, care include obligatoriu (art. 130 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011):
 - stabilirea situațiilor de conflicte de interese și incompatibilități;
 - prevederea că persoanele care se află în relație de soți, afini și rude până la gradul al III-lea inclusiv nu pot ocupa concomitent funcții astfel încât unul sau una să se afle față de celălalt sau cealaltă într-o poziție de conducere, control, autoritate sau evaluare instituțională la orice nivel în aceeași universitate și nu pot fi numiți în comisii de doctorat, comisii de evaluare sau comisii de concurs ale căror decizii afectează soții, rudele sau afinii până la gradul al III-lea inclusiv;
 - măsurile educaționale, administrative și tehnice care se iau pentru garantarea originalității lucrărilor de licență, master, doctorat,

articolelor științifice sau a altor asemenea lucrări, precum și sancțiunile aferente.

2. Etica în cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare

- Abaterile de la normele de bună conduită (art. 2 și 2¹ din Legea nr. 206/2004);
- Conflictul de interese (art. 4¹ din Legea nr. 206/2004).

Necesitatea armonizării legislative a prevederilor incidente activității comisiilor de etică universitară, este întemeiată pe cercetarea efectuată asupra:

- Prevederilor cuprinse în Legea nr. 1 din 2011 a educației naționale, Legea nr. 204/2006 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare, Regulamentul de organizare și funcționare a CEMU aprobat prin Ordinul MEN nr. 4.783 din 2017, Regulamentul de organizare și funcționare a CNECSDTI, aprobat prin Ordinul MEN nr. 4.655 din 2020, Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul MEC nr. 5229/2020,
- a 60 Hotărâri ale Consiliului de Etică și Management Universitar,
- a 100 documente de evaluare instituțională ale ARACIS și
- a 62 de hotărâri ale instanțelor de judecată.

STRUCTURA PREZENTĂRII:

Cercetarea elementelor legislative necesar a fi armonizate este efectuată pe principalele elemente/etape care caracterizează activitatea comisiilor de etică universitară, prin identificarea acestora în diferitele acte normative incidente. Astfel la fiecare etapă se regăsesc modificările necesare clarificării acestora și argumente care susțin modificările propuse, respectiv situații practice identificate și analizate.

Articole care conțin prevederi aferente mai multor elemente/etape se regăsesc cu modificările corespunzătoare la fiecare dintre acestea.

În anexa *TABEL FINAL* se regăsește forma finală a propunerilor de modificare legislativă a fiecărui articol transmisă către CEMU, iar acolo unde este cazul sunt coroborate toate propunerile de modificare, intermediare, aferente elementelor/etapelor. Formele finale a propunerilor de modificare legislativă a articolelor sunt grupate pe acte normative.

Înființarea, componența și mandatul comisiei de etică universitară

1. Conform art. 199 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011 (LEN), studenții sunt considerați parteneri ai instituțiilor de învățământ superior și membri egali ai comunității academice. În baza principiului participării la decizie, care reglementează activitatea studenților în cadrul comunității universitare (art. 202 alin. (1) lit.c) din LEN), și în conformitate cu art. 213 din LEN studenții trebuie să aibă

cel puțin un reprezentant în comisiile de etică. Alegerea acestuia se face de către studenți, în mod democratic, prin vot universal, direct și secret, la nivelul diverselor formații, programe sau cicluri de studiu, atât în cadrul facultăților, cât și la universitățile. Conducerea instituției de învățământ superior nu se implică în organizarea procesului de alegere a reprezentanților studenților.

- Deoarece există comisii de etică în structura cărora nu se regăsesc reprezentanți ai studenților ca urmare a numelui de numirea a comisiei de etică, **este necesară reafirmarea** importanței existenței a cel puțin unui reprezentant al studenților în comisiile de etică.
- Deoarece există comisii de etică în structura cărora nu se regăsesc reprezentanți ai studenților ca urmare a nefinalizării la nivelul organizațiilor studențești a procedurilor de desemnare, situație care nu poate constitui impediment în numirea comisiei de etică universitară sau în funcționarea legală a acesteia, **este necesară stabilirea unei modalități** pentru respectarea cerinței imperative a existenței a cel puțin unui reprezentant al studenților în comisiile de etică universitară.

2. LEN prevede, pentru diferite structuri de conducere/decizie din instituțiile de învățământ superior, mandate de de 4 ani.

- Deoarece pentru funcționarea Comisie de etică, LEN nu prevede perioada unui mandat iar la nivelul instituțiilor de învățământ superior sunt stabilite în mod divers mandatul acestora, **este necesară armonizarea prevederilor și introducerea unei perioade a mandatului acestei comisii**, coroborat cu perioada de mandat a forurilor decizionale.

A. Variantă propusă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă LEN: este necesară modificarea art. 306 din LEN prin introducerea a două noi alineate: alin. (1¹) și alin. (2¹) și prin modificare și completare alin. (2).

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
1.	Art. 306 alin. (2), LEN nr. 1/2011	Articolul 306 (2) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și aprobată de rector. Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție.	Articolul 306 (1 ¹) Mandatul comisiei este de 4 ani. (2) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și numită de rector, cu respectarea prevederilor art. 213 alin (14). (2 ¹) Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
			administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție. În situația nefinalizării procedurilor prevăzute de art. 203 alin. (2) pentru desemnarea reprezentantului studenților în comisia de etică, reprezentantul studenților în consiliul de administrație devine de drept membru al comisiei de etică, până la finalizarea procedurilor de desemnare.

B. Variantă aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
1.	Art. 306 alin. (2), LEN nr. 1/2011	Articolul 306 (2) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și aprobată de rector. Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție.	Articolul 306 (2 ¹) Mandatul comisiei de etică universitară este de 4 ani. (2 ²) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și numită de rector, cu respectarea prevederilor art. 213 alin (14). (2 ³) Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție. Varianta 1 (2 ⁴) Reprezentanții studenților în comisiile de etică universitară sunt aleși de către studenții reprezentanți în Senatul universitar. Varianta 2 (2 ⁴) Reprezentanții studenților în comisiile de etică universitară sunt aleși în conformitate cu modalitatea stabilită de organizațiile studențești legal constituite la nivelul universității. În lipsa acestora, modalitatea de alegere se va stabili de către studenții reprezentanți în Senatul universitar.

- Deoarece în atribuțiile comisiilor de etică universitară intră și atribuțiile prevăzute în Legea 206 din 2004 *privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare* care reglementează conduita etică în domeniu precum și cercetarea și sancționarea faptelor care contravin de la aceasta,
- Deoarece LEN, care este ulterioară Legii 206 din 2004, vine cu reglementări specifice pentru comisiile de etică în instituțiile de învățământ superior,

Este **necesară armonizarea** prevederilor celor două acte normative sub aspectul stabilirii cu claritate, cu privire la comisiile de etică universitară, a autorității de înființare și a componenței prin delimitare față de comisiile de etică din cadrul unităților și instituțiilor de cercetare.

A. Variantă propusă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă Legea 206/2004: este necesară modificarea art. 9 din Legea nr. 206/2004 prin introducerea de noi alineate - alin. (2¹) și alin. (3¹); modificarea și completarea alin. (2) și (3).

2.	Art. 9 alin. (2) și (3), Legea nr. 206/2004	<p>Articolul 9</p> <p>(2) În cadrul unităților și al instituțiilor prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație</p> <p>(3) Componența comisiilor de etică este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1).</p>	<p>(2) În cadrul unităților și al instituțiilor de cercetare prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație.</p> <p>(2¹) În cadrul instituțiilor de învățământ superior prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, ca organism decizional, independent, pe lângă Senatul universitar.</p> <p>(3) Componența comisiilor de etică prevăzute la alin. (2) este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1).</p> <p>(3¹) Componența comisiilor de etică prevăzute la alin. (2¹) se stabilește conform prevederilor Legii 1 din 2011 legea educației naționale</p>
----	---	--	---

B. Variantă aprobată de CEMU

	<p>Art. 9 alin. (2) și (3), Legea nr. 206/2004</p>	<p>Articolul 9 (2) În cadrul unităților și al instituțiilor prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație (3) Componenta comisiilor de etică este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1).</p>	<p>(2) În cadrul unităților și al instituțiilor de cercetare prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație. (2¹) În cadrul instituțiilor de învățământ superior prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, ca organism decizional, a cărui componentă este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și numită de rector. (3) Componenta comisiilor de etică prevăzute la alin. (2) este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1). (3¹) Componenta comisiilor de etică prevăzute la alin. (2¹) se stabilește conform prevederilor Legii educației naționale nr. 1 din 2011.</p>
--	--	--	---

Independența comisiei de etică universitară

Comisia de etică universitară, în activitatea sa de cercetare a faptelor prin care sunt încălcate principiile și valorile eticii universitare, trebuie să fie un organism independent și echidistant față de orice structură de conducere a unei instituții de învățământ superior.

- Deoarece există situații în care Raportul/Hotărârea Comisiei de etică universitară este avizat/ă de Consiliul de administrație al unei instituții de învățământ superior sau de către Senatul Universitar înainte de a fi pusă în aplicarea decizia acesteia¹,
- Deoarece în rapoartele de evaluare ARACIS² se regăsesc situații în care subordonarea față de structurile de conducere sau chiar existența CEU ca o componentă a Senatului, este considerată legală sau chiar indicată de

¹ Decizia nr. 301/2019 din 21-ian-2019, Tribunalul București, contestatie decizie de sancționare (Litigii de muncă), unde se arată că „prin decizia Rectorului nr. 355/28.06.2018, se ia act de concluziile Comisiei de Etică Universitară, precum și de sancțiunea propusă de aceasta, astfel cum au fost aprobate de Senatul Universității, fiind sancționat cu „avertisment scris”. Consilierul juridic arată: Decizia nr. 355/28 iunie 2018 este temeinică și legală fiind aplicată de către rectorul USAMVB ca urmare a stabilirii sancțiunii de către Senatul universitar al USAMVB pe probleme de etică universitară și nicidecum de decanul FMVB, pe probleme de disciplină a muncii; decizia în speță cuprinde toate elementele prevăzute de lege și Regulamentul Comisiei de Etică, inclusive termenul și autoritatea la care se poate contesta - CEMU.”

² C.M. Salcă Rotaru, *Rolul eticii și comisiilor de etică în asigurarea calității în învățământul universitar românesc*, Quality Assurance Review for Higher Education, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 25-40, în care sunt studiate 78 de evaluări instituționale ARACIS din perioada 2014-2018.

evaluatori, sau aceeași formă de subordonare este constatată prin modul de aprobare a deciziilor CEU de către Senat fără a fi considerată neconformitate,

- Deoarece independența Comisiei de etică universitară, nu este formulată în mod explicit, dar intenția legiuitorului reiese din modul în care este aprobată structura și componența acestei (art. 306 LEN), precum și a modului în care este luată o hotărâre (art. 307 LEN), respectiv este pusă în aplicare (art. 322 LEN),
- În vederea evitării unor ingerințe în activitatea Comisiilor de etică universitară, din partea diferitelor structuri din cadrul instituției de învățământ superior, este **necesară reafirmarea caracterului independent al acestor comisii** și stabilirea de sancțiuni pentru situațiile în care se aduce atingere independenței acestora.

A. Variantă propusă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă LEN: este necesară modificarea art. 306 din LEN prin completarea alin. (1).

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
3.	Art. 306 alin. (1), LEN nr. 1/2011	Articolul 306 (1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară.	Articolul 306 (1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară, organism decizional, independent, pe lângă Senatul universitar. Nerespectarea independenței CEU în activitatea sa constituie încălcarea a art. 124 alin. (1) lit. a).

B. Variantă aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
	Art. 306 alin. (1), LEN nr. 1/2011	Articolul 306 (1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară.	Articolul 306 (1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară, organism decizional, independent. Hotărârile comisiei de etică universitară sunt puse în aplicare de către structurile abilitate fără alte avize decât cel prevăzut la art. 307. Senatul universitar, Consiliul de administrație sau oricare altă structură dintr-o universitate nu poate interfera în procesul decizional al comisiei de etică universitară. Nerespectarea acestei prevederi constituie o încălcarea a art. 124 alin. (1) lit. a).

Atribuțiile comisiei de etică universitară, proceduri de lucru și avizarea documentelor

Atribuțiile comisiei de etică universitară acoperă două componente principale: etica universitară generală, pentru respectarea principiilor Sistemului Național de Învățământ Superior (art. 118 alin. (1) din LEN) și prevenirea și sancționarea discriminării, și etica în cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, conform Legii 206 din 2004.

O parte a activității Comisiilor de etică universitară se poate desfășura ca urmare a sesizărilor primite din partea organismelor specializate astfel:

- CEMU, aflat în coordonarea Ministerului Educației, care se pronunță asupra litigiilor de etică universitară și analizează cazurile referitoare la abateri de la normele de etică și management universitar, în urma sesizărilor sau prin autosesizare, conform legii, după ce subiectul lor a fost analizat în cadrul universității (art. 19 al Regulamentului de organizare și funcționare al CEMU, aprobat prin Ordinul MEN nr. 4.783 din 2017).
- CNACDTU, aflat în coordonarea Ministerului Educației, prin intermediul IOSUD pentru existența plagiatului în cuprinsul tezelor de doctorat, care solicită IOSUD, în vederea constituirii dosarului de analiză a sesizării, un punct de vedere fundamentat în principal pe hotărârea Comisei de etică universitară (art. 6, lit.e) din Metodologie).
- CNECSDTI, aflat în coordonarea Ministerului Cercetării Inovării și Digitalizării, care analizează cazurile referitoare la încălcarea normelor de bună conduită, în urma sesizărilor/contestațiilor sau prin autosesizare și emite hotărâri prin care se constată dacă a fost realizată o abatere de la normele de bună conduită (art. 4 lit. d) și e) din Regulamentul de organizare și funcționare a CNECSDTI, aprobat prin Ordinul MEN nr. 4.655 din 2020). În afara contestațiilor, CNECSDTI transmite sesizarea către conducerea unității sau instituției de cercetare-dezvoltare, în vederea analizei de către comisia de etică a acesteia, conform prevederilor Legii 206 din 2004 care arată la art. 4² că: sesizările privind abaterile de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare sunt analizate în două etape, prima etapă fiind analiza la nivelul instituției în cadrul căreia presupusele abateri s-au produs.

În prezent procedurile în fața Comisiei de etică universitară se desfășoară și finalizează astfel:

- Conform LEN (art. 309 teza 1) comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004 și **elaborează hotărâri** care sunt avizate de consilierul juridic al universității. Prin urmare, conform LEN, atât cercetarea abaterilor de la etica generală cât și a abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică, se finalizează cu hotărâri. Acestea sunt actele juridice care sunt puse în aplicare de către rector, conform prevederilor art. 322 din LEN;

- Conform Legii nr. 206/2004 comisiile de etică numesc comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor (art. 10). Comisia de analiză **elaborează un raport** care se aprobă de către comisia de etică (art. 11) și este avizat de către consilierul juridic al instituției. Prin urmare contestațiile depuse în fața CNECSDTI au în vedere **rapoartele** emise de comisia de etică universitară. Comisia de etică universitară, fiind un organism de cercetare și sancționare din cadrul instituției de învățământ superior, rectorul universității nu poate pune în aplicare un raport al comisiei de analiză (art. 307, art. 309 teza 1 raportate la art. 322 LEN).
- Constituirea dosarului de analiză pentru sesizările în fața CNADCTU, face referire la **hotărârea** Comisiei de etică universitară, avizată juridic (art. 6, lit. e) din Metodologie). Plagiatul este o faptă ce contravine eticii universitare și este cercetată și sancționată în baza prevederilor Legii nr. 206/2004.

Complexitatea sesizărilor, atât sub aspectul obiectului lor cât și sub aspectul respectării principiilor de drept, cu precădere a principiului legalității, face necesară și utilă prezenta unor specialiști la ședințele comisiei de etică universitară/comisiei de analiză.

Practica comună arată că există deja o serie de comisii de etică universitară care au în componență un astfel de consilier juridic.

Totuși, o persoană care participă direct la procesul decizional nu poate să confere ulterior și un aviz de legalitate, conform art. 307 din LEN și art. 11 din Legea nr. 206/2004. Persoana în cauză poate fi invitată, însă modul în care participă la ședințele comisiei de etică universitară nu este reglementat.

Ca urmare,

- deoarece aceste acte normative stabilesc atribuții și proceduri generale, diferite pentru aceleași comisii,
- deoarece aceste acte normative impun emiterea de documente finale diferite în urma derulării procedurii specifice în fața comisiei de etică universitară,
- deoarece aceste neconcordanțe se regăsesc și în reglementările interne, emise de instituțiile de învățământ superior în baza autonomiei universitare (Cartă și regulamentele comisiilor de etică) cu efect și asupra activității CEMU și CNECSDTI.

Este necesară armonizarea prevederilor din LEN și a celor din Legea nr. 206/2004 sub aspectul componenței comisiilor de etică/comisiilor de analiză, procedurilor comisiilor de etică și al actelor emise de acestea.

A. Variantă propusă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă:

- este necesară modificarea art. 306 alin. (3) din LEN prin modificarea lit. a) și lit. e) și introducerea lit. a¹);
- este necesară modificarea art. 309 teza 1 din LEN;
- este necesară introducerea unui nou articol după articolul 309: art. 309¹;

- este necesară modificarea art. 11 din Legea 206/2004 prin completarea alin. (3) și introducerea a două noi alineate, alin. (3¹) și (3²);
- este necesară modificarea art. 21 din Regulamentul de organizare și funcționare al CNECSDTI, aprobat prin Ordinul 4655 din 2020, prin completarea lit.a).

Strâns legat de trecerea termenului de soluționare se află procedura comunicării. Legea prevede doar comunicarea către partea reclamantă, însă o importanță deosebită o are și comunicarea către partea reclamată/sanționată, deoarece de la aceste momente curg termenele de contestare. Și în acest sens este necesară modificarea prevederilor art. 11 din Legea nr. 206/2004.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
4.	Art. 306 alin. (3), LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 306 (3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții:</p> <p>a) analizează și soluționează abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară;</p> <p>e) alte atribuții prevăzute de prezenta lege sau stabilite conform Cartei universitare, conform legii.</p>	<p>Articolul 306 (3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții:</p> <p>a) numesc comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor referitoare la abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară;</p> <p>a¹) soluționează abaterile de la etica universitară prin emiterea unei hotărâri în baza raportului comisiei de analiză. Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>e) alte atribuții prevăzute de lege sau stabilite conform Cartei universitare, conform legii.</p>
5.	Art. 309 teza 1, LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.</p>	<p>Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de prezenta lege, de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare.</p>
6	-	-	<p>Articolul 309¹ (1) La ședințele comisiei de etică universitară, respectiv a comisiilor de analiză, pot participa în calitate</p>

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
			<p>de invitați, persoane cu experiență în domeniul sesizării.</p> <p>(2) Propunerea de invitare se motivează, se poate face de către orice membru al comisiei și se aprobă cu votul majorității simple a membrilor comisiei de etică universitară.</p> <p>(3) Persoanele invitate nu au drept de vot. Opinia acestora este consultativă și se menționează în procesele verbale ale ședințelor la care au participat.</p> <p>(4) Poate avea calitatea de invitat consilierul juridic al instituției.</p>
7.	<p>Articolul 11 Legea nr. 206/2004</p>	<p>Articolul 11</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11[^]1; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(4) Raportul comisiei de analiză este avizat de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Raportul comisiei de analiză poate fi contestat la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după raportul comisiei de analiză.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3), sancțiunile stabilite de comisia de</p>	<p>Articolul 11</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă prin hotărâre de către comisia de etică, se comunică părților, în scris, și se face publice pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11[^]1; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3¹) Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>(3²) În termen de 10 zile de la emiterea hotărârii comisiei de etică, sancțiunile stabilite în aceasta sunt puse în aplicare prin decizie a conducătorului. Decizia se comunică persoanei găsite vinovate.</p> <p>(4) Hotărârea comisiei de etică este avizată de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de etică revine instituției.</p> <p>(5) Hotărârea comisiei de etică împreună cu decizia de sancționare, atunci când este cazul, pot fi contestate în condițiile alin. (6) la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite</p>

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
		<p>analiză sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).</p>	<p>vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după hotărârea comisiei de etică și se comunică obligatoriu și instituției emitente. (6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3²), sancțiunile stabilite de comisia de etică prin decizia conducătorului instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, devin executorii.</p>
8.	<p>Articolul 21 Regulamentul de organizare și funcționare al CNECSDTI, aprobat prin Ordinul 4655 din 2020</p>	<p>Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după raportul elaborat de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;</p>	<p>Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după hotărârea comisiei de etică care cuprinde și raportul elaborat de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;</p>

B. Variantă aprobată de CEMU

Art. 309 teza 1, LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.</p>	<p>Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de prezenta lege, de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.</p>
Art. 309 ¹ teza 1, LEN nr. 1/2011	<p><i>Introducere alineat nou</i></p>	<p>Articolul 309¹ (1) La ședințele comisiei de etică universitară, respectiv a comisiilor de analiză, pot participa diferite persoane în calitate de invitați, printre care și consilierul juridic al instituției.</p>

	<p>Articolul 11 Legea nr. 206/2004</p>	<p>Articolul 11</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(4) Raportul comisiei de analiză este avizat de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Raportul comisiei de analiză poate fi contestat la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după raportul comisiei de analiză.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3), sancțiunile stabilite de comisia de analiză sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).</p>	<p>Articolul 11</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă prin hotărâre de către comisia de etică, se comunică părților, în scris, și se fac publice pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3¹) Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>(3²) În termen de 10 zile de la emiterea hotărârii comisiei de etică, sancțiunile stabilite în aceasta sunt puse în aplicare prin decizie a conducătorului. Decizia se comunică persoanei găsite vinovate.</p> <p>(4) Hotărârea comisiei de etică este avizată de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Hotărârea comisiei de etică împreună cu decizia de sancționare, atunci când este cazul, pot fi contestate în condițiile alin. (6) la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după hotărârea comisiei de etică și se comunică obligatoriu și instituției emitente.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3²), sancțiunile stabilite de comisia de etică prin decizia conducătorului instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, devin executorii.</p>
--	---	--	---

	<p>Articolul 21 Regulamentul de organizare și funcționare al CNECSDTI, aprobat prin Ordinul 4655 din 2020</p>	<p>Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după raportul elaborat de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;</p>	<p>Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după hotărârea comisiei de etică care cuprinde și raportul elaborat de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;</p>
--	--	--	---

Regimul juridic al documentelor comisiei de etică universitară

MENȚIONĂM CĂ ACEASTĂ PROPUNERE, TRANSMISĂ CĂTRE CEMU NU SE REGĂSEȘTE ÎN DOCUMENTUL PUBLIC PREZENTAT.

Documentele emise de comisia de etică universitară, prin care se stabilesc sancțiuni, indiferent de terminologia actuală hotărâre/raport pot contestate în fața instanțelor de judecată. Lipsa unor prevederi exprese privind natura juridică a acestor acte, atât în LEN cât și în Legea nr. 206/2004, a generat o practică neunitară privind competența materială a instanțelor investite cu litigii având ca obiect contestarea acestor acte.

Astfel se disting diferite abordări, după cum urmează:

a) Stabilirea naturii juridice a hotărârilor comisiilor de etică, ca act administrativ, sens în care exemplificăm:

- Sentința civilă nr. 3295/2013 din 09 Sep. 2013, Trib. Constanța, contestație act administrativ fiscal (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 4290/2013 din 12 nov. 2013, Trib. Constanța, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 4339/2013 pronunțată de Trib. București – Secția a IX-a Contencios Administrativ și Fiscal în dosarul nr. XX;
- Sentința civilă nr. 6/2013 din 08 nov. 2013, C.A Galați, conflict de competență (Litigii de muncă);
- Decizie nr. 1003/2015 din 08 sep. 2015, C.A Timișoara, anulare act (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 351/2018 din 20 mar. 2018, Trib. Mureș, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 588/2018 din 19 apr. 2018, Trib. Constanța, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal).

b) Stabilirea naturii juridice a hotărârilor comisiilor de etică, ca act de dreptul muncii, sens în care exemplificăm:

- Sentința civilă nr. 10536/2013 din 29 nov. 2013, Trib. Argeș;
- Sentința civilă nr. 258/2016 Trib. Bistrița Năsăud;

- Sentința civilă nr. 1904/2016 din 16 iun. 2016, Trib. Timiș, anulare act (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 6727/2017 din 12 dec. 2017, Trib. Cluj, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Decizie nr. 1428/2017 din 21 sep. 2017, Curtea de Apel Brașov, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 2038/MAS/07.12.2017, pronunțată de Trib. Brașov;
- Decizie nr. 1524/2017 din 28 sep. 2017, Curtea de Apel Brașov, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Decizie nr. 753/2018 din 12 iun. 2018, Curtea de Apel Cluj, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 1793/2018 din 16 apr. 2018, Curtea de Apel București, conflict de competență (Contencios administrativ și fiscal) Decizie nr. 301/2019 din 21 ian. 2019, Trib. București, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Decizie nr. 27/2019 din 06 mar. 2019, Curtea de Apel Iași, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal).

c) Stabilirea naturii juridice a hotărârilor comisiilor de etică, ca act de dreptul muncii dar cu o procedură specială astfel cum instanța apreciază că *„faptele sesizate nu au fost analizate de Comisia de Disciplină în cadrul unei cercetări disciplinare, ci de Comisia de Etică Universitară, într-o procedură distinctă, de analizare a încălcării unor norme privind etica universitară. În consecință, instanța va analiza condițiile de legalitate ale actelor emise de pârâtă prin prisma dispozițiilor legale cuprinse în Titlul IV Capitolul II Secț a 8-a din Legea 1/2011 - „Sanțiuni referitoare la încălcarea eticii universitare și a bunei conduite în cercetare”- în art. 318-326 din Legea 1/2011 și în regulamentele interne ale pârâtei”*, sens în care exemplificăm cu :

- Decizie nr. 6983/2018 din 02-oct-2018, Tribunalul București, drepturi bănești (Litigii de muncă)
- Decizie nr. 4873/2018 din 15-iun-2018, Tribunalul București, anulare act (Litigii de muncă)

Diferența de viziune în încadrarea actelor comisiei de etică în competența materială a instanțelor (Secțiile de dreptul muncii vs. Secțiile de contencios administrativ) a determinat nașterea conflictelor negative de competență. Nici în această situație încadrarea naturii juridice a actelor emise de comisia de etică universitară nu a fost unitară, regulatoarele de competență fiind de asemenea neunitare, sens în care exemplificăm cu:

- Sentința civilă nr. 3295/2013 din 09 sep. 2013, Trib. Constanța, contestație act administrativ fiscal (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 6/2013 din 08 nov. 2013, Curtea de Apel Galați, conflict de competență (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 587/2015 din 23 mar. 2015, Trib. Timiș, anulare act (Litigii de muncă);

- Decizie nr. 2058/2017 din 06 dec. 2017, Curtea de Apel Brașov, contestație decizie de sancționare (Litigii de muncă);
- Sentința civilă nr. 565/2017 din 31 mar. 2017, Trib. Brașov, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 1793/2018 din 16 apr. 2018, Curtea de Apel București, conflict de competență (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 351/2018 din 20 mar. 2018, Trib. Mureș, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal);
- Sentința civilă nr. 588/2018 din 19 apr. 2018, Trib. Constanța, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal).

Aspectelor mai sus menționate li se adaugă posibila interpretare ca fiind discriminatorie în cazul sancționării unui student atribuirea naturii juridice exclusiv de act administrativ (neavând contract individual de muncă) a hotărârii comisiei de etică universitară de către instanțele de judecată, în baza aceleia și fapte (plagiatul în cazul lucrării de licență vs. plagiatul în cazul articolelor, cărților, cursurilor universitare, etc.).

Prevenirea discriminării și obținerea unei practici unitare a instanțelor de judecată se poate realiza prin modificarea art. 307 din LEN, astfel:

9.	Art. 307, LEN nr. 1/2011	Articolul 307 Hotărârile comisiei de etică universitară sunt avizate de consilierul juridic al universității. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de etică universitară revine universității.	Articolul 307 Hotărârile comisiei de etică universitară, acte administrativ-jurisdicționale, sunt avizate de consilierul juridic al universității. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de etică universitară revine universității.
----	-----------------------------	--	---

Sancțiunile stabilite de către comisia de etică universitară

În ceea ce privește sancțiunile care se stabilesc de către Comisia de etică, o problemă deosebită o reprezintă sintagma „desfacere disciplinară a contractului de muncă” în art. 318 lit. (e) și art. 324 lit. (g) din LEN care creează confuzie între răspunderea pentru încălcarea eticii universitare și a bunei conduite în cercetare și răspunderea disciplinară, chiar dacă procedura în acest ultim caz este derulată de către o comisie distinctă - comisia de cercetare disciplinară. Această confuzie este regăsită atât în unele regulamentele de organizare și funcționare a comisiilor de etică³, cât și în activitatea desfășurată de acestea⁴, și cu precădere în stabilirea competenței materiale a instanțelor de judecată, care este tratată neunitar, așa cum am arătat anterior.

³ Spre exemplu: „acceptarea doar a sesizărilor care nu au depășit șase luni (prin raportare la termenul de prescripție aferent cercetării disciplinare, n.n.) de la săvârșirea abaterii de la codul de etică” – Raport ARACIS 1605/31.03.2020.

⁴ Spre exemplu: Hotărârea 78 CEMU, în care se arată că „Membrii comisiei de etică a UTCN au considerat că domnul prof. univ. dr. ing. OAC are o activitate de cercetare științifică recunoscută, însă în privința activităților administrative și didactice contribuția dânsului este „nesatisfăcătoare” în cadrul Departamentului”; Raportul ARACIS, pentru Universitatea Apolonia din Iași, încheiat la data de 23.04.2019, unde sunt identificate următoarele situații: 1. pentru un număr de 3 cadre didactice care nu a putut justifica un număr de ore aferente pontajului lunii martie, soluția propusă de Comisia de Etică: neplata orelor trecute în mod eronat în pontajul aferent lunii; 2. pentru o situație conflictuală care a afectat

Deși Legea nr. 206/2004 tratează exclusiv răspunderea personalului ce desfășoară activități de cercetare-dezvoltare, folosirea sintagmei „desfacerea disciplinară a contractului de muncă” în art. 11¹ lit. (f) din Legea nr. 206/2004 creează în mod fals, prin corelare terminologică, prezumția unei răspunderi de tip disciplinar, ignorându-se în fapt procedura specifică a comisiei de etică și natura juridică a actelor emise de acest organism decizional.

Comisia de etică universitară desfășoară o procedură administrativ-judiciară atât cu privire la angajații din sistem, cât și cu privire la studenții/doctoranzii din sistemul de învățământ. Pentru aceleași fapte care intră sub incidența Comisiei de etică universitară, chiar dacă din perspectiva raporturilor dintre persoanele mai sus identificate și instituțiile de învățământ superior, pentru personalul didactic și de cercetare există un contract individual de muncă iar pentru studenți/studenții-doctoranzi un contract de școlarizare, prin hotărârea Comisiei de etică universitară nu se pot stabili sancțiuni disciplinare în cazul angajaților (art. 318 și/sau art. 324 din LEN) și sancțiuni de natură administrativă în cazul studenților⁵ și istudenților-doctoranzi (art. 319 din LEN).

În vederea evitării confundării procedurii și sancțiunii aplicate de către Comisia de etică cu cele aplicate de Comisia de cercetare disciplinară, considerăm oportună, inclusiv sub aspect judiciar, ca terminologia folosită în legislație să fie în mod unitar: **destituirea din funcție**. Această terminologie este în concordanță cu prevederile LEN, Titlului IV Statutul personalului didactic, Capitolul II Statutul personalului didactic și de cercetare din învățământul superior, art. 285, care la alin. (1) reglementează funcțiile didactice, la alin. (2) reglementează funcțiile de cercetare iar la alin. (3) reglementează echivalența funcțiilor din cercetare cu funcțiile didactice. La art. 291 alin. (5) din LEN se arată că „*prin personal didactic titular se înțelege personalul didactic care ocupă o funcție didactică într-o universitate*”, iar la alin. (7) că „*funcțiilor de cercetare-dezvoltare din universități și personalului care le ocupă li se aplică prevederile Legii nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare.*”

A. Formă transmisă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă:

- este necesară modificarea art. 318 lit. (e) din LEN și modificarea art. 324 lit. (g) din LEN;
- este necesară modificarea art. 11¹ lit. (f) din Legea nr. 206/2004.

prestigiul Universității... prin faptul că doamna DP a solicitat examinarea fiicei sale, cu nerespectarea procedurii interne, folosind un limbaj neadecvat în conversațiile avute, soluția propusă de Comisia de Etică: faptele sesizate reprezintă o abatere disciplinară universitară și a propus Senatului universitar să desemneze o Comisie de disciplină.

⁵ Decizie nr. 2295/2014 din 24 mar. 2014, Curtea de Apel București, anulare act administrativ (Contencios administrativ și fiscal): „Deși instanța de fond a reținut în mod corect că decizia de sancționare a reclamantului este un act administrativ complex, aceasta a omis faptul că motivarea măsurii de exmatriculare a reclamantului se face prin decizia de sancționare și este în sarcina compartimentului juridic al universității (art. 20 din Regulamentul de funcționare al Comisiei de Etică), decizie care este emisă de către decan sau rector (potrivit art. 21 din același regulament). Cum motivarea unui act administrativ este esențială și absolut necesară pentru aprecierea legalității respectivului act administrativ, rezultă că din actul administrativ complex, nu poate fi ignorată decizia de sancționare, care și în opinia părților, consemnată în încheierea de ședință din 20.09.2013, este act administrativ. Așa fiind o astfel de decizie este un act emis de o autoritate publică în executarea legii, actul stinge raporturi juridice, fiind actul care stinge raporturile dintre universitate și student, fiind astfel un act administrativ în înțelesul legii nr. 554/2004 (art. 2 lit c).”

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
10.	Art. 318 lit. (e) LEN nr. 1/2011	Articolul 318 e) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 318 e) destituirea din funcție
11.	Art. 324 lit. (g) LEN nr. 1/2011	Articolul 324 g) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 324 g) destituirea din funcție
12.	Art. 11 ¹ lit. (f) din Legea nr. 206/2004	Articolul 11¹ f) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 11¹ f) destituirea din funcție

B. Formă aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
	Art. 318 lit. (e) LEN nr. 1/2011	Articolul 318 e) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 318 e) destituirea din funcția didactică sau de cercetare
	Art. 324 lit. (g) LEN nr. 1/2011	Articolul 324 g) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 324 g) destituirea din funcția didactică sau de cercetare
	Art.11 ¹ lit. (f) din Legea nr. 206/2004	Articolul 11¹ f) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 11¹ f) destituirea din funcția didactică sau de cercetare

Termene de sesizare

MENȚIONĂM CĂ ACEASTĂ PROPUNERE, TRANSMISĂ CĂTRE CEMU NU SE REGĂSEȘTE ÎN DOCUMENTUL PUBLIC PREZENTAT.

Dreptul de a sesiza comisia de etică a unei instituții de învățământ superior cu privire la săvârșirea de către un membru al comunității academice a unei abateri de la normele de etică, aparține oricărei persoane fizice sau juridice (art. 11 alin. 1 din Legea nr. 206 din 2004), din universitate sau din afara universității (art. 308 alin. 1 din LEN). Însă nici una dintre aceste legi nu reglementează un termen de prescripție cu privire la depunerea unei sesizări.

Autonomia universitară a permis, prin intermediul reglementărilor interne ale instituțiilor de învățământ superior (coduri, regulamente de organizare și funcționare), introducerea unor astfel de termene de prescripție⁶.

Nici instanțele de judecată nu au o practică unitară în acest sens, acestea arătând fie că sesizările sunt imprescriptibile⁷, fie că sunt supuse unui termen de

⁶ De exemplu: Hotărârea CEMU nr.61 - potrivit Codului de Etică al Universității din Petroșani, „CEU trebuie sesizată în termen de 30 de zile de la săvârșirea faptei considerată că reprezintă abatere de la prevederile Codului de etică”; Raportul ARACIS pentru Universitatea Dunărea de Jos, Galați, perioada vizitei 12-14.12.2018, în care se arată că „În Codul de etică și în Regulamentul de organizare și funcționare a comisiei sunt specificate ca termene de sesizare 30 de zile”.

⁷ Sentința civilă nr. 292/2012 din 01 oct. 2012, Curtea de Apel Oradea, Sentința nr. 351/2018 din 20 mar. 2018, Tribunalul Mureș.

prescripție de 6 luni prin asimilarea cu termenul de 6 luni de la sancționarea disciplinară conform Codului muncii⁸.

Deoarece atribuțiile Comisiilor de etică vizează două mari categorii de fapte contrare eticii este necesară realizarea unei distincții între acestea în ceea ce privește sesizarea/autosesizarea comisiilor:

- Pentru faptele care vizează buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, cel puțin pentru respectarea drepturilor de autor sunt incidente și prevederile Legii nr. 8 din 1996 care impun termene de prescripție doar pentru protecția drepturilor patrimoniale de autor. Însă, pentru evitarea exercitării cu rea credință a dreptului de sesizare și evitarea stărilor de incertitudine, este necesară introducerea unui termen rezonabil pentru depunerea unei sesizări, termen care să curgă de la luarea la cunoștință de către autorul sesizării a săvârșirii faptei. Trebuie precizat că respingerea unei sesizări ca fiind tardiv introdusă de către un petent nu împiedică depunerea unei alte sesizări, cu același obiect, de către un alt petent, pentru care termenul de prescripție curge de la data de la care acesta din urmă a luat la cunoștință de săvârșirea faptei ilicite. Astfel sunt susținute prevederile HG 681 din 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat și noile prevederi cuprinse în art. 1 ale Metodologiei referitoare la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020.
- Pentru faptele care vizează etica generală, aceste fapte fiind cu urmări imediate (jigniri, insulte, hărțuiri, discriminare, ș.a.) și a căror cercetare presupune, de obicei, și audierea de martori, considerăm că poate fi impus un termen de prescripție mai scurt, care să curgă fie de la momentul săvârșirii faptei, pentru persoanele direct implicate sau lezate, fie de la momentul luării la cunoștință de săvârșirea faptei, pentru celelalte persoane.

Propunere de modificare legislativă: introducerea alin. (1¹) după art. 308 alin. (1) din LEN și respectiv după art. 11 alin. (1) din Legea nr. 206/2004.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
13.	Art. 308 alin. (1), LEN nr. 1/2011	Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.	Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.

⁸ Sentința civilă nr. 258/2016 Tribunalul Bistrița Năsăud unde tribunalul reține că atâta timp cât o legislație specială nu prevede o procedură de sine stătătoare și detaliată, cu termene și condiții de formă proprii, iar măsura dispusă afectează raporturile de muncă ale angajatului, procedura sancționării disciplinare trebuie îndeplinită cu respectarea prevederilor Codului muncii, în special a art. 252 alin. 1 și 2, în termenele de 30 zile, respectiv 6 luni și cu emiterea unei decizii care să respecte condițiile de formă. În mod asemănător, Decizia nr. 301/2019 din 21 ian. 2019, Tribunalul București.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
			(1) Pentru abaterile care intră sub incidența Legii 206 din 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii. Pentru celelalte abateri termenul este de 6 luni de la data la care au fost săvârșite, dacă autorul sesizării este persoana vătămată, respectiv de la data la care au fost cunoscute, dacă autorul sesizării este o terță persoană, dar fără a depăși un an de la data săvârșirii.
14.	Arti. 11 Legea nr. 206/2004	Articolul 11 (1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi.	Articolul 11 (1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi. (1) Termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii.

Termene de soluționare

Orice procedură de cercetare trebuie să fie supusă unor termene limitative, de decădere sau de prescripție. Pornind de la încadrarea diferită a naturii juridice a documentelor emise de comisia de etică universitară (act de dreptul muncii sau act de drept administrativ) practica instanțelor de judecată este neunitară cu privire la termenele asociate acestei proceduri.

Nici legiuitorul nu este consecvent cu privire la acest aspect, deoarece, cu privire la soluționarea sesizărilor/autosesizărilor depuse în fața comisiei de etică universitară se regăsesc următoarele prevederi:

- obligația comisiei **de a răspunde** autorului sesizării **în termen de 30 de zile** de la primirea sesizării și comunicarea acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora, (art. 309, teza a doua, din LEN). Această modalitate de exprimare a legiuitorului a condus la constatarea de către instanțele de judecată a faptului că „în Legea nr. 1/2011 ... nu există nici o dispoziție cu privire la perioada de timp în care poate fi efectuată cercetarea ... sau aplicată sancțiunea”, ceea ce „contravine atât principiilor care reglementează raporturile de muncă, cât și principiilor legislației civile, care

prevede termene de prescripție și de decădere pentru marea majoritate a demersurilor juridice, imprescriptibilitatea existând doar în cazuri exprese și limitate” (Sentința civilă nr. 258/2016 Tribunalul Bistrița Năsăud). Astfel, lipsa unui termen clar de soluționare a permis, prin coroborare cu identificarea unei sancțiuni identice - desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă - atât pentru cercetarea în fața comisiei de etică universitară cât și în fața comisiei de disciplină, impunerea termenului de 30 de zile prevăzut de Codul muncii.

- obligația comisiei **de a elabora un raport**, care se aprobă de către comisia de etică și se comunică autorului sesizării ... **în termen de 45 de zile calendaristice** de la primirea sesizării (art. 11 alin. (3), teza 1 din Legea nr. 206/2004).
- având în vedere că în fața CNADTCU pot fi aduse în primă sesizare abaterile de la normele de etică cu privire la existența plagiatului în cadrul unei teze de doctorat, indiferent de data susținerii acesteia și de data acordării titlului de doctor, se deduce existența unui **termen indirect, sub 30 de zile**, de soluționare a cazului de către comisia de etică universitară. Acest termen deosebit de scurt este impus de prevederile art. 6 lit.e) coroborat cu art. 7 din Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020, deoarece: (i) în vederea constituirii dosarului, secretariatul tehnic al CNATDCU solicită IOSUD/IOD să încarce în platformă, în format electronic, punctul de sãu vedere, fundamentat inclusiv pe hotărârea Comisiei de etică universitară, (ii) aceste documente se încarcă direct în platformă în termen de maximum 30 de zile de la data publicării deciziei privind admiterea sesizării spre analiză de către UEFISCDI și (iii) solicitarea secretariatul tehnic al CNATDCU către IOSUD/IOD se face în termen de maximum două zile de la admiterea sesizării spre analiză de către UEFISCDI. Neîncărcarea acestor documente în termen, pot fi considerate refuz, ceea ce constituie o încălcare a principiul răspunderii publice și duce la sancțiunile prevăzute de lege (art.11 din Metodologie).

În vederea evitării oricăror diferențe în ceea ce privește termenele de soluționare, respectiv pornind de la realitățile identificate în cadrul comisiilor de etică universitară, propunem ca termenul să fie de 45 de zile, în mod unitar.

Strâns legat de trecerea termenului de soluționare se află procedura comunicării. Legea prevede doar comunicarea către partea reclamantă, însă o importanță deosebită o are și comunicarea către partea reclamată/sanționată, deoarece de la acest moment curg termenele de contestare. Și în acest sens este necesară modificarea prevederilor art. 309.

A. Formă trimisă de autoare către CEMU

Propunere de modificare legislativă: Pentru claritatea prevederilor textul articolul 309 din LEN au fost aduse unele modificări/completări și a fost împărțit în două alineate.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
15.	Art. 309, LEN nr. 1/2011	Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.	(1) În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. (2) Comisia răspunde autorului sesizării, soluționează și comunică hotărârea părților în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării.

B. Formă aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
	Art. 309, LEN nr. 1/2011	Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.	(1) În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora. (2) Comisia răspunde autorului sesizării, soluționează și comunică hotărârea părților în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării.

Propunere de modificare legislativă a art. 6 lit. e) din Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020.

Deoarece:

- punctul de vedere al IOSUD/IOD este consultativ iar dacă acesta nu este transmis în termen de maximum 30 de zile de la data publicării deciziei privind admiterea sesizării pe site-ul www.cnatdcu.ro, procesul de analiză a sesizării continuă la nivelul Consiliului general conform prevederilor prezentei metodologii,
- în situația în care în fața CNACDTU este adusă pentru prima dată sesizarea cu privire la abaterea de la normele de etică, acesta se pronunță și asupra existenței plagiatului,
- solicitarea expresă ca pentru aceeași cauză să se pronunțe și comisia de etică universitară poate constitui dublă sancționare,

Propunere transmisă și aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
16.	Art. 6 lit. e) din Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020	Articolul 6 e) punctul de vedere al IOSUD/IOD, care este consultativ și se referă la propunerea de menținere/retragere a titlului de doctor, semnată de rector sau, după caz, de președintele Academiei Române, documentele și reglementările interne, în vigoare la data înmatriculării la doctorat a autorului tezei de doctorat și aplicabile la data susținerii publice, care au fundamentat această propunere, în principal hotărârea Comisiei de etică universitară, avizată juridic, și la alte măsuri interne stabilite în cazul în care s-a constatat încălcarea eticii universitare;	Articolul 6 e) punctul de vedere al IOSUD/IOD, care este consultativ și se referă la propunerea de menținere/retragere a titlului de doctor, semnată de rector sau, după caz, de președintele Academiei Române, documentele și reglementările interne, în vigoare la data înmatriculării la doctorat a autorului tezei de doctorat și aplicabile la data susținerii publice, care au fundamentat această propunere, existența unei hotărâri a Comisiei de etică universitară, avizată juridic, și la alte măsuri interne stabilite în cazul în care s-a constatat încălcarea eticii universitare;

Punerea în aplicare a documentelor comisiei de etică universitară

LEN prevede că sancțiunile **stabilite de comisia de etică și deontologie universitară** sunt puse în aplicare de către decan sau rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea lor (art. 322).

Tot LEN prevede la art. 326 că **sancțiunile stabilite de CNECSDTI** sunt puse în aplicare în termen de 30 de zile de la data emiterii hotărârii, după caz, de (...) conducătorii instituțiilor de învățământ superior sau ai unităților de cercetare-dezvoltare. Conform art. 207 alin. (2) lit. (a) și art. 213 alin. (6) LEN rectorul este conducătorul și reprezentantul legal al universității.

Pentru sancțiunile aplicate în baza Legii 206 din 2004, art. 11 alin.(6) din această lege, prevede că sancțiunile **stabilite de comisia de analiză** (din cadrul comisiei de etică n.n.) sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).

Propunere de modificare legislativă: Pentru uniformizarea prevederilor propunem următoarea modificare legislativă a art.322 LEN:

Propunere transmisă și aprobată de CEMU

17.	Art. 322 Legea 1/2011	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către decan sau rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.
-----	--------------------------	---	---

Denumirea comisiei de etică universitară

Legea nr. 1. din 2011 a educației naționale este inconsecventă cu denumirea documentului în baza căruia comisiile de etică universitare stabilesc existența faptelor ce încalcă normele de etică și deontologie universitară, de bună conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare.

Pentru același document, se întâlnesc următoarele denumiri astfel:

- Senatul aprobă și Carta conține **Codul de etică și deontologie profesională universitară**;
- Răspunderea publică obligă la respectarea **Codului de etică și deontologie profesională**;
- Studenții trebuie să respecte și sunt sancționați după **Codului de etică și deontologie universitară**;
- Personalul din învățământul superior are drepturi și îndatoriri din **Codul de etică universitară**.

Propunere de modificare legislativă: armonizarea denumirii sub forma **Codul de etică și deontologie universitară**, care v-a duce și la armonizarea denumirii comisiei.

Propunere transmisă și aprobată de CEMU

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
18.	Art. 124, alin. (1), lit. c), LEN nr. 1/2011	Articolul 124 (1) Răspunderea publică obligă orice instituție de învățământ superior, de stat sau particulară: c) să respecte politicile de echitate și etică universitară, cuprinse în Codul de etică și deontologie profesională aprobat de senatul universitar;	Articolul 124 (1) Răspunderea publică obligă orice instituție de învățământ superior, de stat sau particulară: c) să respecte politicile de echitate și etică universitară, cuprinse în Codul de etică și deontologie universitară aprobat de senatul universitar;
19.	Art. 128, alin. (2), lit. b), LEN nr. 1/2011	Articolul 128 (2) Carta universitară se referă, în mod obligatoriu, cel puțin la: b) Codul de etică și deontologie profesională universitară ;	Articolul 128 (2) Carta universitară se referă, în mod obligatoriu, cel puțin la: b) Codul de etică și deontologie universitară ;
20.	Art. 130, alin. (1), prima teză, LEN nr. 1/2011	Articolul 130 (1) Instituțiile de învățământ superior adoptă un cod de etică și deontologie profesională universitară . Acesta face parte din Carta universitară și include obligatoriu:	Articolul 130 (1) Instituțiile de învățământ superior adoptă un cod de etică și deontologie universitară . Acesta face parte din Carta universitară și include obligatoriu:
21.	Art. 213, alin. (2) și (14), LEN nr. 1/2011	Articolul 213 (2) Atribuțiile senatului universitar sunt următoarele: f) elaborează și aprobă Codul de asigurare a calității și Codul de	Articolul 213 (2) Atribuțiile senatului universitar sunt următoarele: f) elaborează și aprobă Codul de asigurare a calității și Codul de etică și deontologie universitară ;

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
		<p>etică și deontologie profesională universitară;</p> <p>...</p> <p>(14) Studenții au cel puțin un reprezentant în comisiile de etică, de cazări, de asigurare a calității, precum și în alte comisii cu caracter social.</p>	<p>...</p> <p>(14) Studenții au cel puțin un reprezentant în comisiile de etică și deontologie universitară, de cazări, de asigurare a calității, precum și în alte comisii cu caracter social.</p>
22.	Art. 304, alin. (1), LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 304</p> <p>(1) Personalul din învățământul superior are drepturi și îndatoriri care decurg din Carta universitară, din Codul de etică universitară, din contractul individual de muncă, precum și din legislația în vigoare.</p>	<p>Articolul 304</p> <p>(1) Personalul din învățământul superior are drepturi și îndatoriri care decurg din Carta universitară, din Codul de etică și deontologie universitară, din contractul individual de muncă, precum și din legislația în vigoare.</p>
23.	Art. 308 alin. (1), LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 308</p> <p>(1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.</p>	<p>Articolul 308</p> <p>(1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică și deontologie universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.</p>
24.	Art. 321, LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 321</p> <p>În cazul abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică, comisia de etică universitară stabilește, conform Legii nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare, Codului de etică și deontologie profesională al personalului de cercetare-dezvoltare și Codului de etică și deontologie profesională.</p>	<p>Articolul 321</p> <p>În cazul abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică, comisia de etică și deontologie universitară stabilește, conform Legii nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare, Codului de etică și deontologie profesională al personalului de cercetare-dezvoltare și Codului de etică și deontologie profesională.</p>

TABEL FINAL

FORMA FINALĂ A PROPUNERILOR DE MODIFICARE LEGISLATIVĂ

1. FORMA FINALĂ A PROPUNERILOR DE MODIFICARE A ARTICOLELOR CUPRINSE ÎN LEN nr.1/2011

Forma finală propusă pentru articolele:

Art. 124, alin. (1), lit.c); Art. 128, alin. (2), lit.b); Art. 130, alin. (1), prima teză; Art. 213, alin. (2) și (14); Art. 304, alin. (1) din LEN nr. 1/2011

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
18.	Art. 124, alin. (1), lit. c), LEN nr. 1/2011	Articolul 124 (1) Răspunderea publică obligă orice instituție de învățământ superior, de stat sau particulară: c) să respecte politicile de echitate și etică universitară, cuprinse în Codul de etică și deontologie profesională aprobat de senatul universitar;	Articolul 124 (1) Răspunderea publică obligă orice instituție de învățământ superior, de stat sau particulară: c) să respecte politicile de echitate și etică universitară, cuprinse în Codul de etică și deontologie universitară aprobat de senatul universitar;
19.	Art. 128, alin. (2), lit. b), LEN nr. 1/2011	Articolul 128 (2) Carta universitară se referă, în mod obligatoriu, cel puțin la: b) Codul de etică și deontologie profesională universitară ;	Articolul 128 (2) Carta universitară se referă, în mod obligatoriu, cel puțin la: b) Codul de etică și deontologie universitară ;
20.	Art. 130, alin. (1), prima teză, LEN nr. 1/2011	Articolul 130 (1) Instituțiile de învățământ superior adoptă un cod de etică și deontologie profesională universitară . Acesta face parte din Carta universitară și include obligatoriu:	Articolul 130 (1) Instituțiile de învățământ superior adoptă un cod de etică și deontologie universitară . Acesta face parte din Carta universitară și include obligatoriu:
21.	Art. 213, alin. (2) și (14), LEN nr. 1/2011	Articolul 213 (2) Atribuțiile senatului universitar sunt următoarele: f) elaborează și aprobă Codul de asigurare a calității și Codul de etică și deontologie profesională universitară ; ... (14) Studenții au cel puțin un reprezentant în comisiile de etică , de cazări, de asigurare a calității, precum și în alte comisii cu caracter social.	Articolul 213 (2) Atribuțiile senatului universitar sunt următoarele: f) elaborează și aprobă Codul de asigurare a calității și Codul de etică și deontologie universitară ; ... (14) Studenții au cel puțin un reprezentant în comisiile de etică și deontologie universitară , de cazări, de asigurare a calității, precum și în alte comisii cu caracter social.
22.	Art. 304, alin. (1), LEN nr. 1/2011	Articolul 304 (1) Personalul din învățământul superior are drepturi și îndatoriri	Articolul 304 (1) Personalul din învățământul superior are drepturi și îndatoriri

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
		care decurg din Carta universitară, din Codul de etică universitară , din contractul individual de muncă, precum și din legislația în vigoare.	care decurg din Carta universitară, din Codul de etică și deontologie universitară , din contractul individual de muncă, precum și din legislația în vigoare.

Forma finală propusă pentru articolul 306 LEN, prin cumularea modificărilor de la nr. crt. 1, 3 și 4:

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
1. și 3. și 4.	Art. 306 LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 306</p> <p>(1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară.</p> <p>(2) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și aprobată de rector. Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție.</p> <p>(3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții:</p> <p>a) analizează și soluționează abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară;</p> <p>---</p> <p>e) alte atribuții prevăzute de prezenta lege sau stabilite conform Cartei universitare, conform legii.</p>	<p>Articolul 306</p> <p>(1) La nivelul fiecărei universități funcționează comisia de etică universitară, organism decizional, independent, pe lângă Senatul universitar. Nerespectarea independenței CEU în activitatea sa constituie încălcare a art. 124 alin. (1) lit. a).</p> <p>(1¹) Mandatul comisiei este de 4 ani.</p> <p>(2) Structura și componența comisiei de etică universitară este propusă de consiliul de administrație, avizată de senatul universitar și numită de rector, cu respectarea prevederilor art. 213 alin. (14).</p> <p>(2¹) Membrii comisiei sunt persoane cu prestigiu profesional și autoritate morală. Nu pot fi membri ai comisiei de etică universitară persoanele care ocupă vreuna dintre funcțiile: rector, prorector, decan, prodecan, director administrativ, director de departament sau de unitate de cercetare-dezvoltare, proiectare, microproducție. În situația nefinalizării procedurilor prevăzute de art. 203 alin. (2) pentru desemnarea reprezentantului studenților în comisia de etică, reprezentantul studenților în consiliul de administrație devine de drept membru al comisiei de etică, până la finalizarea procedurilor de desemnare.</p> <p>(3) Comisia de etică universitară are următoarele atribuții:</p> <p>a) numește comisii de analiză pentru examinarea sesizărilor referitoare la abaterile de la etica universitară, pe baza sesizărilor</p>

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
			<p>sau prin autosesizare, conform Codului de etică și deontologie universitară;</p> <p>a¹) soluționează abaterile de la etica universitară prin emiterea unei hotărâri în baza raportului comisiei de analiză. Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>---</p> <p>e) alte atribuții prevăzute de lege sau stabilite conform Cartei universitare, conform legii.</p>

Forma finală propusă pentru articolului 307 LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
9.	Art. 307, LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 307 Hotărârile comisiei de etică universitară sunt avizate de consilierul juridic al universității. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de etică universitară revine universității.</p>	<p>Articolul 307 Hotărârile comisiei de etică universitară, acte administrativ-jurisdicționale, sunt avizate de consilierul juridic al universității. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de etică universitară revine universității.</p>

Forma finală propusă pentru articolul 308 alin. (1) LEN, prin cumularea modificărilor de la nr. crt. 13 și 23.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
13. și 23.	Art. 308 alin. (1), LEN nr. 1/2011	<p>Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisia de etică universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.</p>	<p>Articolul 308 (1) Orice persoană, din universitate sau din afara universității, poate sesiza Comisiei de etică și deontologie universitară abateri săvârșite de membri ai comunității universitare.</p> <p>(1¹) Pentru abaterile care intră sub incidența Legii 206 din 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii. Pentru celelalte abateri termenul este de 6 luni de la data la care au fost săvârșite, dacă autorul sesizării este persoana vătămată, respectiv de la data la care au fost cunoscute,</p>

			dacă autorul sesizării este o terță persoană, dar fără a depăși un an de la data săvârșirii.
--	--	--	--

Forma finală propusă pentru articolul 309 LEN, prin cumularea modificărilor de la nr. crt. 5 și 15.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
5. și 15.	Art. 309 LEN nr. 1/2011	Articolul 309 În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. Comisia răspunde autorului sesizării în termen de 30 de zile de la primirea sesizării și îi comunică acestuia rezultatul procedurilor, după încheierea acestora.	Articolul 309 (1) În urma unei sesizări, comisia de etică universitară demarează procedurile stabilite de prezenta lege, de Codul de etică și deontologie universitară, respectiv de Legea nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare. (2) Comisia răspunde autorului sesizării, soluționează și comunică hotărârea părților în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării.

Forma propusă pentru articolul 309¹ LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
6	-	-	Articolul 309¹ (1) La ședințele comisiei de etică universitară, respectiv a comisiilor de analiză, pot participa în calitate de invitați, persoane cu experiență în domeniul sesizării. (2) Propunerea de invitare se motivează, se poate face de către orice membru al comisiei și se aprobă cu votul majorității simple a membrilor comisiei de etică universitară. (3) Persoanele invitate nu au drept de vot. Opinia acestora este consultativă și se menționează în procesele verbale ale ședințelor la care au participat. (4) Poate avea calitatea de invitat consilierul juridic al instituției.

Forma finală propusă pentru articolul 318 lit.(e) LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
10.	Art. 318 lit. (e) LEN nr. 1/2011	Articolul 318 e) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 318 e) destituirea din funcție

Forma finală propusă pentru articolul 321 LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
24.	Art. 321, LEN nr. 1/2011	Articolul 321 În cazul abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică, comisia de etică universitară stabilește, conform Legii nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare, Codului de etică și deontologie profesională al personalului de cercetare-dezvoltare și Codului de etică și deontologie profesională .	Articolul 321 În cazul abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică, comisia de etică și deontologie universitară stabilește, conform Legii nr. 206/2004, cu modificările și completările ulterioare, Codului de etică și deontologie profesională al personalului de cercetare-dezvoltare și Codului de etică și deontologie profesională .

Forma finală propusă pentru articolul 322 lit. (e) LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
17.	Art. 322 Legea nr. 1/2011	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către decan sau rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.	Articolul 322 Sancțiunile stabilite de comisia de etică și deontologie universitară sunt puse în aplicare de către rector, după caz, în termen de 30 de zile de la stabilirea sancțiunilor.

Forma finală propusă pentru articolul 324 lit.(g) LEN

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
11.	Art. 324 lit.(g) LEN nr. 1/2011	Articolul 324 g) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 324 g) destituirea din funcție

2. FORMA FINALĂ A PROPUNERILOR DE MODIFICARE A ARTICOLELOR CUPRINSE ÎN LEGEA nr. 206/2004

Forma finală propusă pentru articolul 9 alin. (2), (2¹), (3) și (3¹) Legea nr. 206/2004.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
2.	Art. 9 alin. (2) și (3), Legea nr. 206/2004	Articolul 9 (2) În cadrul unităților și al instituțiilor prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație (3) Componenta comisiilor de etică este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de	(2) În cadrul unităților și al instituțiilor de cercetare prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, pe lângă consiliile științifice sau, după caz, pe lângă consiliile de administrație. (2 ¹) În cadrul instituțiilor de învățământ superior prevăzute la alin. (1) se înființează comisii de etică, ca organism decizional,

	administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1).	independent, pe lângă Senatul universitar. (3) Componenta comisiilor de etică prevăzute la alin. (2) este propusă de consiliile științifice sau, după caz, de consiliile de administrație și se aprobă prin ordin al conducătorului instituției sau al unității prevăzute la alin. (1). (3 ¹) Componenta comisiilor de etică prevăzute la alin. (2 ¹) se stabilește conform prevederilor Legii 1 din 2011 legea educației naționale
--	---	---

Forma finală propusă pentru articolul 11 Legea nr. 206/2004, prin cumularea modificărilor de la nr. crt. 7 și 14.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
7. și 14.	Art. 11 Legea nr. 206/2004	<p>Articolul 11</p> <p>(1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi.</p> <p>---</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă de către comisia de etică, se comunică autorului sesizării în scris și se face public pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de</p>	<p>Articolul 11</p> <p>(1) Procedurile pe care comisia de etică, respectiv comisia de analiză le desfășoară în cazul sesizărilor scrise, inițiate de persoane fizice sau juridice cunoscute, ori în urma autosesizării sunt detaliate în Codul de etică, cu respectarea prevederilor prezentei legi.</p> <p>(1¹) Termenul de prescripție al depunerii unei sesizări este de 1 an de la data la care autorul sesizării a cunoscut săvârșirea abaterii.</p> <p>---</p> <p>(3) Comisia de analiză elaborează un raport care se aprobă prin hotărâre de către comisia de etică, se comunică părților, în scris, și se face publice pe site-ul web al instituției în termen de 45 de zile calendaristice de la primirea sesizării; în cazul constatării unor abateri de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(3¹) Raportul comisiei de analiză face parte integrantă din hotărârea comisiei de etică.</p> <p>(3²) În termen de 10 zile de la emiterea hotărârii comisiei de etică,</p>

	<p>cercetare-dezvoltare, raportul numește persoanele vinovate și stabilește una sau mai multe dintre sancțiunile prevăzute la art. 11¹; persoanele vinovate pot fi diferite de persoanele vizate în textul sesizării.</p> <p>(4) Raportul comisiei de analiză este avizat de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Raportul comisiei de analiză poate fi contestat la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după raportul comisiei de analiză.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3), sancțiunile stabilite de comisia de analiză sunt puse în aplicare de către conducătorul instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, în termen de 45 de zile calendaristice de la data comunicării raportului conform alin. (3).</p>	<p>sancțiunile stabilite în aceasta sunt puse în aplicare prin decizie a conducătorului. Decizia se comunică persoanei găsite vinovate.</p> <p>(4) Hotărârea comisiei de etică este avizată de către consilierul juridic al instituției. Răspunderea juridică pentru hotărârile și activitatea comisiei de analiză revine instituției.</p> <p>(5) Hotărârea comisiei de etică împreună cu decizia de sancționare, atunci când este cazul, pot fi contestate în condițiile alin.(6) la Consiliul Național de Etică de către persoana sau persoanele găsite vinovate ori de către autorul sesizării; contestația va conține obligatoriu o copie simplă după sesizarea inițială și după hotărârea comisiei de etică și se comunică obligatoriu și instituției emitente.</p> <p>(6) În cazul în care o contestație nu a fost înaintată către Consiliul Național de Etică în termen de 15 zile lucrătoare de la data comunicării prevăzute la alin. (3²), sancțiunile stabilite de comisia de etică prin decizia conducătorului instituției sau de către consiliul de administrație, după caz, devin executorii.</p>
--	--	--

Forma finală propusă pentru articolul 11¹ lit. f) Legea nr. 206/2004.

Nr. crt.	Articol	Text inițial	Text propus
12.	Art. 11 ¹ lit. (f) din Legea nr. 206/2004	Articolul 11¹ f) desfacerea disciplinară a contractului de muncă	Articolul 11¹ f) destituirea din funcție

3. FORMA FINALĂ A PROPUNERILOR DE MODIFICARE A ARTICOLELOR CUPRINSE ÎN REGULAMENTUL DE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE AL CNECSDTI, APROBAT PRIN ORDINUL 4655 DIN 2020

8.	Articolul 21 Regulamentul de organizare și funcționare al CNECSDTI, aprobat prin Ordinul 4655 din 2020	Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după raportul elaborat	Articolul 21 (1) CNECSDTI este obligat să analizeze cazurile sesizate în oricare dintre următoarele situații: a) atunci când la sesizare sau contestație este anexată o copie simplă, în format scris ori electronic, după hotărârea comisiei
----	--	---	--

		de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;	de etică care cuprinde și raportul elaborat de către comisia de analiză din cadrul unității sau instituției în care presupusa abatere s-a produs;
--	--	---	---

4. FORMA FINALĂ A PROPUNERILOR DE MODIFICARE A ARTICOLELOR CUPRINSE ÎN METODOLOGIA PRIVIND SOLUȚIONAREA SESIZĂRILOR CU PRIVIRE LA NERESPECTAREA STANDARDELOR DE CALITATE SAU DE ETICĂ PROFESIONALĂ, INCLUSIV CU PRIVIRE LA EXISTENȚA PLAGIATULUI, ÎN CADRUL UNEI TEZE DE DOCTORAT, APROBATĂ PRIN ORDINUL 5229/2020.

16.	Art. 6 lit. e) din Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, aprobată prin Ordinul 5229/2020	Articolul 6 e) punctul de vedere al IOSUD/IOD, care este consultativ și se referă la propunerea de menținere/retragere a titlului de doctor, semnată de rector sau, după caz, de președintele Academiei Române, documentele și reglementările interne, în vigoare la data înmatriculării la doctorat a autorului tezei de doctorat și aplicabile la data susținerii publice, care au fundamentat această propunere, în principal hotărârea Comisiei de etică universitară, avizată juridic, și la alte măsuri interne stabilite în cazul în care s-a constatat încălcarea eticii universitare;	Articolul 6 e) punctul de vedere al IOSUD/IOD, care este consultativ și se referă la propunerea de menținere/retragere a titlului de doctor, semnată de rector sau, după caz, de președintele Academiei Române, documentele și reglementările interne, în vigoare la data înmatriculării la doctorat a autorului tezei de doctorat și aplicabile la data susținerii publice, care au fundamentat această propunere, existența unei hotărâri a Comisiei de etică universitară, avizată juridic, și la alte măsuri interne stabilite în cazul în care s-a constatat încălcarea eticii universitare;
-----	--	--	---

Documentul a fost realizat și comunicat către CEMU de către:

Cristina SALCĂ ROTARU
Președinte al Comisiei de etică și deontologie universitară
Universitatea Transilvania din Brașov
Lect. dr. Facultatea de Drept
Universitatea Transilvania din Brașov

Laura MANEA
Consilier juridic
Universitatea Transilvania din Brașov
Lect. dr. Facultatea de Drept
Universitatea Transilvania din Brașov

INDICE AUTORI**CÎRSTEA Nicolae - 7**

President Universul Juridic Publishing Group

COCUZ Iuliu-Gabriel - 74

Lecturer, MD., PhD, University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology "George Emil Palade" Târgu-Mureș; Mureș County Clinical Hospital

COCUZ Maria-Elena - 74

Lecturer, MD., PhD, Transilvania University of Brașov, Romania; Medical Director of Clinical Hospital for Infectious Diseases, Brașov, Romania

de CARVALHO FIGUEIREDO Frederico - 104

Professor at Centro Universitário UNA; Professor and researcher at the University Center of Belo Horizonte; PhD in Urban Management from the Pontifical Catholic University of Paraná, Brasil

DEACONU Marius - 25

PhD, University of Bucharest, Romania Secretary General and Spokesperson of University Ethics and Management Council, Romania

DINU Cătălina-Georgeta - 82

Lecturer, PhD., Faculty of Law; Transylvania University of Brașov; Brașov Territorial Office of the People's Advocate Institution - Office of the Ombudsman

DÎRJA Marcel - 52

Professor, PhD, Eng. Faculty of Horticulture, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca, Romania; Member of University Ethics and Management Council, Romania

GIURGIUMAN Tünde - 25, 52

Lecturer, PhD, Teacher Training Department, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca, Romania

HOVHANNISYAN Gayane - 10

Researcher of Research Center for Management of Science, Public Administration Academy of the Republic of Armenia; Head of the Quality Assurance Center; Ph.D. in General and Applied Linguistics, D.Sc. in Linguistics

INGLIS Iulia - 95

PhD Student, State University of Moldova

IVAN Angela Stela - 18

Associate Professor, PhD., Eng., Cross-Border Faculty of Humanities, Economics and Engineering, Galați, Romania; President of the Commission of Ethics and University Deontology of "Dunărea de Jos" University of Galați

KHECHOYAN Tereza - 10

Associate Professor; Department of Public Administration, PAARA, Armenia; Vice-Rector for International Relations, Public Administration Academy of the Republic of Armenia (PAARA); Head of Ethics Commission

LUPU Gabriel-Stănică - 44

Lecturer, PhD, Faculty of Movement, Health and Sports Sciences, „Vasile Alecsandri” University of Bacău, Romania

MANEA Laura - 7, 32, 104, 117

Lecturer, PhD., Faculty of Law Transilvania University of Brașov; Brașov, Romania; Legal Department of Transilvania University of Brașov, Romania

MAROZ Nataliya - 60

Associate Professor, PhD., Department of Public Administration, Law Faculty, Belarusian State University, Minsk, Belarus

MURZEA Cristinel Ioan - 89

Professor, PhD Transilvania University of Brașov, Romania, Dean of Faculty of Law; PhD Advisor "Titu Maiorescu" University, Bucharest, Romania

SALCĂ ROTARU Cristina Mihaela - 7, 32, 52, 117

Lecturer, PhD., Faculty of Law Transilvania University of Brașov; Brașov; Romania; President of the Commission of Ethics and University Deontology of Transilvania University of Brașov

SLABU Elisabeta - 18

Lecturer, PhD., Faculty of Legal, Social and Political Sciences, Galați, Romania; Vice-President of the Commission of Ethics and University Deontology of "Dunărea de Jos" University of Galați

VÂTCĂ Sorin Daniel - 25, 52

Associate Professor, PhD, Eng., Faculty of Agriculture, Department of Plant Physiology. Cluj-Napoca Romania; President of the Commission of Ethics and University Deontology of USAMV Cluj; <https://orcid.org/0000-0001-6185-4702>